ទស្សនាទានស្តីពីវិវាទព្រំដែន
សមុទ្ររវាងកម្ពុជា-ថៃ

ក្នុងបរិបទនៃយុទ្ធសាស្ត្រអន្តរជាតិ

ហង់ ជួន ណារ៉ុន

Edition PREAH VIHEAR

២០១២

សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រ និងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច

សារណា

ដើម្បីទទួលបរិញ្ញាបត្រជាន់ខ្ពស់ផ្នែកនីតិអន្តរជាតិ និងប្រៀបធៀប

ទស្សនាទានស្ដីពីខ្សែបន្ទាត់ព្រំដែនសមុទ្រ រវាងកម្ពុជា-ថៃ ក្នុងបរិបទនៃយុត្តសាស្ត្រអន្តរជាតិ

ដោយ **ហង់ ជួន ណារ៉ុន**

ប្រធានដឹកនាំសារណា

លោកសាស្ត្រាចារ្យ Vincent TOMKIEWICZ

សាកលវិទ្យាល័យ បារីស ៨ (Paris 8)

ឆ្នាំសិក្សា ២០១០-២០១២

ភ្នំពេញ

អង្គហេតុ និងគំនិតដែលលើកឡើងក្នុងសារណានេះគឺជាមតិផ្ទាល់របស់អ្នកនិពន្ធ ។ មតិយោបល់របស់អ្នកនិពន្ធ មិនឆ្លុះបញ្ចាំងពីទស្សនៈរបស់រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ក្រសួងសេដ្ឋកិច្ចនិងហិរញ្ញវត្ថុ ឬ ឧត្តមក្រុមប្រឹក្សាសេដ្ឋកិច្ចជាតិឡើយ។

សាកលវិទ្យាល័យពុំមានជំហរឯកភាព ឬជំទាស់ទៅនឹងមតិយោបល់ ដែលបានលើកឡើងនៅក្នុងសារណានេះទេ។ មតិយោបល់ទាំងនេះត្រូវចាត់ទុកថាជាមតិយោបល់ផ្ទាល់របស់អ្នកនិពន្ធ ។

«ព្រំដែនរបស់ប្រជាជនអាតែន(Athéniens) ឬរបស់ប្រជាជនកំប៉ាញនីញៀង (Campaniens) សំដៅដល់ព្រំដែនដែលប្រជាជនក្បែរខាងបែងចែកគ្នាតាមរយៈ ការកំណត់ព្រំដែនឯកជន (SÉNÈQUE, *Des bienfaits, liv. VII, ch. 4.*)។ ជាក់ស្តែង ប្រជាជាតិនីមួយៗ

> ដើម្បីកសាងរាជាណាចក្រមួយ បានកំណត់ព្រំដែនរបស់ខ្លួន និងបានបង្កើតទីក្រុងស្របច្បាប់នៅលើដី។
>
> (SÉNÈQUE, Octavie)»[1].

[1] GROTIUS (H.), *La liberté des mers.* Paris, Imprimerie royale, 1845, p. 37.

ពាក្យបំព្រួញ និងអក្សរកាត់

ADM	ទិនានុប្បវត្តិនៃនីតិសមុទ្រ
AFDI	ទិនានុប្បវត្តិបារាំងស្តីពីនីតិអន្តរជាតិ
ANC	បណ្ណសាររដ្ឋានជាតិកម្ពុជា
CIJ	តុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិ
CMB	អនុសញ្ញាទីក្រុងម៉ុងតេហ្គោបេយ៍
CNUDM	សន្និសីទអង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីនីតិសមុទ្រ
CPA	តុលាការមជ្ឈត្តការអចិន្ត្រៃយ៍
JDZ	តំបន់អភិវឌ្ឍន៍រួមគ្នា
ONU	អង្គការសហប្រជាជាតិ
RCADI	កម្រងឯកសារបង្រៀនរបស់បណ្ឌិតសភានីតិអន្តរជាតិ
RGDIP	ទស្សនាវដ្ដីទូទៅស្តីពីនីតិសាធារណៈអន្តរជាតិ
SFDI	សង្គមបារាំងដើម្បីនីតិអន្តរជាតិ
TIDM	តុលាការអន្តរជាតិទទួលបន្ទុកនីតិសមុទ្រ
ZEE	តំបន់សេដ្ឋកិច្ចផ្ដាច់មុខ

មាតិកា

សេចក្តីផ្តើម……………………………………………………………………………………១

<u>ភាគទី១</u>

វិវាទព្រំដែនសមុទ្ររវាងកម្ពុជា-ថៃ៖ ជម្លោះនៃការកំណត់ព្រំដែនសមុទ្រ

<u>មាតិកាទី១- ព្រំដែនកម្ពុជា៖ ទំនាក់ទំនងជិតស្និទ្ធរវាងដែនដី និងលំហសមុទ្រ</u>……………..៣៣

ជំពូកទី១- អនុសញ្ញាស្តីពីព្រំដែនគោកកម្ពុជា-ថៃ………………………………………………………៣៣

ផ្នែកទី១- អាណាព្យាបាលបារាំង និងសន្ធិសញ្ញាព្រំដែនដែលជាមូលដ្ឋាននៃព្រំដែនគោកកម្ពុជា……………………………………………………………………………………………៣៤

ជំពូកទី២- ការពង្រីកលំហសមុទ្រកម្ពុជា……………………………………………………………….៤៩

ផ្នែកទី១ – ឥទ្ធិពលនៃខ្សែបន្ទាត់មូលដ្ឋានកម្ពុជាទៅលើវិសាលភាពនៃលំហសមុទ្រកម្ពុជា……………………………………………………………………………………………

ផ្នែកទី២ – លំហសមុទ្រកម្ពុជា……………………………………………………………………..

<u>មាតិកាទី២- ដើមចមនៃវិវាទព្រំដែនសមុទ្ររវាងកម្ពុជា-ថៃ</u>…………………………………………..

ជំពូកទី១- ការទាមទារលំហសមុទ្រក្នុងឈូងសមុទ្រថៃពីសំណាក់ប្រទេសថៃដែលជាដើមចមនៃវិវាទ………………………………………………………………………………………………………

ជំពូកទី២- ការជំទាស់របស់ភាគីថៃពាក់ព័ន្ធនការពង្រីកលំហសមុទ្រកម្ពុជា……………………………..

<u>មាតិកាទី៣-តំបន់សមុទ្រត្រួតស៊ីគ្នារវាងកម្ពុជា-ថៃ</u>…………………………………………………………

ជំពូក១-តំបន់ត្រួតស៊ីគ្នាជាផលវិបាកនៃការទាមទារផ្អែកគតិយុត្តិខុសគ្នារវាងកម្ពុជា-ថៃ…………………..

សេចក្តីសន្និដ្ឋានបឋម………………………………………………………………………………..

<u>ភាគទី២</u>
ការកំណត់ព្រំដែនសមុទ្ររវាងកម្ពុជា-ថៃ៖
ការស្វែងរកដំណោះស្រាយប្រកបដោយសមធម៌

<u>មាតិកាទី១ : ការវិវត្តន៍នៃនីតិស្តីពីការកំណត់ព្រំដែនសមុទ្រ៖ ឆ្ពោះទៅរកសន្តិសុខគតិយុត្តិ និងភាពអាចព្យាករណ៍បានកាន់តែខ្លាំង</u>..

ជំពូកទី១-ដំណោះស្រាយប្រកបដោយសមធម៌ ជាគោលដៅនៃការកំណត់ព្រំដែនសមុទ្រ………………..

ជំពូកទី២-សង្គតិភាវូបនីយកម្មនៃវិធានក្នុងការកំណត់លំហសមុទ្រ……………………………………….

<u>មាតិកាទី២ : ការសាកល្បងកំណត់ព្រំដែនសមុទ្រកម្ពុជា-ថៃ ធៀបទៅនឹងវិធានមានស្រាប់</u>…………………………………………………………………………………………….

ជំពូកទី១-វិធានអនុវត្តចំពោះការកំណត់ព្រំដែនសមុទ្រដែនដី……………………………………….

ផ្នែកទី១-សមធម្មាយមិនប្រាកដថាជាវិធីសាស្ត្រអនុវត្តដោយស្វ័យប្រវត្តិនោះទេ………………

ផ្នែកទី២-ការពិចារណាទៅលើកាលៈទេសៈសមស្រប និងការប្រើប្រាស់វិធីពិសេសក្នុងការកំណត់ខ្សែព្រំដែនខាងរវាងកម្ពុជា-ថៃ…………………………………………………………..

ជំពូកទី២ : វិធានអនុវត្តចំពោះការកំណត់ព្រំដែនខ្ពង់រាបបាតសមុទ្រក្នុងឈូងសមុទ្រថៃ………………..

សេចក្តីសន្និដ្ឋានបញ្ចប់……………………………………………………………………………..

ឧបសម្ព័ន្ធ A1-A3 ………………………………………………………………………………………

គន្ថនិទ្ទេស…………………………………………………………………………...

សេចក្ដីផ្ដើម

អធិបតេយ្យភាពដែនដីគឺជាបញ្ហាមួយដ៏សែនរសើប។ គ្មានប្រទេសណាមួយសុខចិត្តបាត់បង់ទឹកដីរបស់ខ្លួនឡើយ សូម្បីតែមួយចំអាមក៏ដោយ។ ដោយហេតុនេះហើយទើបជម្លោះព្រំដែនសមុទ្រនានាបានកើតឡើង តាំងពីរាប់សតវត្សរ៍មកហើយ។ ជាក់ស្ដែង ការពិភាក្សាស្ដីពីនីតិសមុទ្របានប្រព្រឹត្តទៅនៅដើមសតវត្សរ៍ទី១៧ លើផ្អែកទ្រឹស្ដី និងទស្សនវិជ្ជា រវាងអ្នកច្បាប់ជាតិអង់គ្លេសឈ្មោះ **សេលដេន** (SELDEN) (១៥៨៤-១៦៥៤) ដែលប្រឹងប្រែងការពារយ៉ាងក្លៀវក្លា នូវទស្សនាទានសមុទ្រជារបស់រដ្ឋដែលមានអំណាចជាងគេ *(Mare Clausum)* (១៦៣៥) ដែលជាទស្សនាទានមួយដែលពុំបានផ្អែកលើច្បាប់ ឬសន្ធិសញ្ញាណាមួយឡើយ តែផ្អែកទៅលើកម្លាំងបាយទៅវិញ និងលោក **ហ្ក្រោស្យុស** ជនជាតិហូឡង់ (GROTIUS) (១៥៨៣-១៦៤៥) ដែលជាអ្នកការពារគោលការណ៍សេរីភាពសមុទ្រ *(Mare Liberum)* (១៦០៩)។ លោក GROTIUS បានកត់សម្គាល់ថា ការរកឃើញតែម្យ៉ាងដោយពុំមានការគ្រប់គ្រង និងការកាន់កាប់នោះ ពុំចាត់ទុកថាជាប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិឡើយ។ លោកបានសង្កេតឃើញថា៖

«... ការរកឃើញដែលសមនឹងទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិ គឺការរកឃើញដែលផ្សាភ្ជាប់ទៅនឹងការគ្រប់គ្រងធ្វើយ៉ាងណាឲ្យវាត្រូវបានចាប់យក ប្រសិនបើវាជាចលនវត្ថុ និងត្រូវបានបោះបង្គោលព័ទ្ធជុំវិញ និងមានការការពារ ប្រសិនបើវាជាអចលនវត្ថុ ដែលយើងមិនអាចអះអាងបានក្នុងករណីជាក់លាក់នេះ...

មិនតែប៉ុណ្ណោះ វាថែមទាំងជាគោលការណ៍មួយ ដែលការរកឃើញផ្ដល់សិទ្ធិតែទៅលើវត្ថុទាំងឡាយ ដែលពុំទាន់មានម្ចាស់ពីមុនមកប៉ុណ្ណោះ»[2]។

លោក GROTIUS បានព្យាយាមបកស្រាយថា ពុំមានបុគ្គល ឬប្រជាជាតិណាមួយអាចយកសមុទ្រ មកធ្វើជាកម្មសិទ្ធិផ្ទាល់ខ្លួនបានឡើយ ដោយហេតុថា ទាំងលក្ខណៈ ទាំងបុព្វហេតុប្រយោជន៍សាធារណៈពុំអនុញ្ញាត។ លោក GROTIUS បានបន្ថែមទៀតថា៖

«... វត្ថុទាំងឡាយណាដែលពុំអាចកាន់កាប់បាន ឬពុំធ្លាប់មានគេកាន់កាប់ មិនអាចជារបស់ផ្ទាល់ខ្លួនរបស់នរណាម្នាក់ឡើយ ដោយហេតុថាកម្មសិទ្ធិណាក៏ដោយត្រូវចាប់ផ្ដើមចេញពីការកាន់កាប់។

ចំពោះហេតុផលដដែលនេះ សមុទ្រត្រូវតែជារបស់មនុស្សគ្រប់គ្នា ដោយសារវាធំទូលាយហួសពុំអាចនរណាកាន់កាប់បាន និងអាចប្រើប្រាស់បានគ្រប់គ្នាដោយអស្ចារ្យ ដែលគេយកចិត្តទុកដាក់ប្រើសម្រាប់នាវាចរណ៍ ឬនេសាទ»[3]។

[2] GROTIUS (H.), *Op. cit.*,p. 26.
[3] GROTIUS (H.), *Op. cit.*,p. 37-38.

លើសពីនេះទៅទៀត នៅសតវត្សរ៍ទី១៧ រដ្ឋប្រជាជាតិទាំងឡាយពុំខ្វល់ខ្វាយនឹងមធ្យោបាយដើម្បីដណ្តើមយកដែនដីឡើយ។ ឆន្ទៈរបស់ប្រជាជនពុំត្រូវបានគេយកមកពិចារណា ដើម្បីបញ្ជាក់ថាការផ្ទេរអធិបតេយ្យភាពត្រូវបានធ្វើឡើង ដោយស្របច្បាប់ ឬដោយមិនស្របច្បាប់ឡើយ។ ទំនាក់ទំនងរវាងរដ្ឋប្រជាជាតិទាំងនេះផ្អែកទៅលើទស្សនៈសមតាផ្អែកកម្លាំង។ សណ្តាប់ធ្នាប់ពិភពលោកនៅពុំទាន់មាននៅឡើយទេ។ **ហង់រី គីស៊ីងហ្គ័រ** (Henri KISSINGER) បានលើកឡើងថា៖

> «...រដ្ឋថ្មីៗនៅទ្វីបអឺរ៉ុបកំពុងស្វែងរកគោលការណ៍ណាមួយ ដើម្បីដោះសារអញ្ញមតិ និងដោះស្រាយទំនាក់ទំនងរបស់ខ្លួន។ រដ្ឋទាំងនោះបានរកឃើញគោលការណ៍នេះនៅក្នុងទស្សនៈ*បុព្វហេតុរដ្ឋ និងសមតាផ្អែកកម្លាំង*»[4]។

ដើម្បីដោះស្រាយវិវាទរវាងរដ្ឋ និងរដ្ឋ អង្គក្សត្រនានាបានសម្រេចចិត្តជាមួយគ្នាថា តើត្រូវបែងចែកទីក្រុង និងខេត្តដោយរបៀបណា។ នៅសម័យសក្តិភូមិ ស្តេចត្រាញ់នីមួយៗមានដែនដីគ្រប់គ្រងរបស់ខ្លួន។ ដែនដីស្ថិតក្នុងបេតិកភណ្ឌរបស់ស្តេចត្រាញ់[5]។ គេបានលើកបុព្វហេតុរដ្ឋមកសំអាងដើម្បីដោះសារនយោបាយវាតទីនិយម។ គឺជាសម័យមួយដែលគ្របដណ្តប់ដោយនីតិអន្តរជាតិបុរាណ ដែលមានគោលពីរ គឺសហអត្ថិភាព និងប្លន់ប្រហារ[6]។ ផែនដីមួយភាគធំត្រូវបានកំណត់សម្រាប់ការធ្វើទេសានុពន្ធន៍ (annexion) ដោយសេរី តាមរយៈអាណានិគមនិយម។ ទស្សនាទាននៃពិភពលោកបែបនេះ បានបង្កើតជាមនោគមវិជ្ជានៃលំហដើម្បីរស់នៅ និងព្រំដែនធម្មជាតិ ដែលប្រើដើម្បីបញ្ជាក់ព្រំដែនមួយ នៅពេលដែលគេពុំមានភ័ស្តុតាងបញ្ជាក់។ សាស្ត្រាចារ្យ **អារ៉ុន** (ARON) បានបញ្ជាក់ថា៖

> «ព្រំដែនធម្មជាតិ ក្នុងកម្រិតដែលពាក្យនេះមានន័យ គឺជាព្រំដែនដែលត្រូវបានគូសជាមុននៅលើផែនទីរូបវន្ត ដោយកំណត់យកទន្លេ ឬជួរភ្នំ ជាសំអាងដើម្បីស្រួលការពារ។ ព្រំដែនធម្មជាតិត្រូវបានគេហៅថាជាព្រំដែនយុទ្ធសាស្ត្រ ឬយោធា។ ទឡ្ហីករណ៍យោធាមានតម្លៃស្មើនឹងទឡ្ហីករណ៍ជីវសាស្ត្រ ឬសេដ្ឋកិច្ចនៃលំហដើម្បីរស់នៅ។ ទឡ្ហីករណ៍យោធាគឺជាទឡ្ហីករណ៍ជំនួសទឡ្ហីករណ៍សត្យានុម័ត ឬជំនួសទឡ្ហីករណ៍ផ្អែកសីលធម៌ ។ តម្រូវការផ្អែកសន្តិសុខអាចយកមកដោះសារថា ការកាត់ខេត្តមួយរបស់គេដើម្បីបញ្ចូលក្នុងទឹកដីរបស់ខ្លួន គឺជាភាពចាំបាច់សំខាន់ក្នុងការដណ្តើមយកទឹកដីដ៏ធំធេង»[7]។

---

[4] KISSINGER (H.), *Diplomatie,* Paris, Fayard, 1996, p. 48.

[5] **ដែនដី** ជាវត្ថុមួយដែលជារបស់ស្តេចត្រាញ់។ ក្នុងចំណោមវិធីផ្ទេរដែនដីទាំងអស់ យើងឃើញមានការស្នងបន្ត និងការចែករំលែកដែនដីរបស់មហាក្សត្រមួយអង្គរវាងរាជទាយាទ ការព្រមព្រៀងរៀបចំអាពាហ៍ពិពាហ៍ដើម្បីបម្រួបបម្រួមទឹកដី ការផ្ទេរដែនដីពីក្សត្រអង្គមួយទៅអង្គមួយទៀតក្នុងក្របខ័ណ្ឌស្នងរាជមរតក កតិការបស់រាជវង្ស ឬកតិកាសន្តិវង្ស ឬព្រះរាជវង្សានុវង្ស ខសន្យាផ្តល់ដែនដីត្រឡប់វិញ ឬ**អនុប្បទាន**ដែនដីជាថ្នូរនឹងការការពារ (BARBERIS (J.), « Les liens juridiques entre l'État et son territoire : Perspectives théoriques et évolution du droit international », *AFDI,* vol. 45, 1999, pp. 134-136) ។.

[6] KOLB (R.), *Introduction au droit des Nations Unies,* Bruxelles, Bruylant, 2008, p. 45.

[7] ARON (R.), *Paix et guerre entre les nations,* Paris, Calmann-Lévy, 2004, p. 207.

ការប្រើប្រាស់សមុទ្រត្រូវបានគ្រប់គ្រងដោយរបប *សេរីនិយម (laissez-faire)* ដែលឆ្លុះបញ្ចាំងឲ្យឃើញនូវផលប្រយោជន៍របស់មហាអំណាចអឺរ៉ុបដ៏ខ្លាំងក្លា [8] ដែលផ្តោតតែទៅលើនាវាចរ និងការនេសាទប៉ុណ្ណោះ។ ក្រៅពីតំបន់ឆ្នេរដែលមានទំហំតូច សមុទ្រអន្តរជាតិបានបើកចំហរឲ្យគ្រប់ប្រទេសទាំងអស់ប្រើប្រាស់ដោយសេរី ដោយគ្មានលក្ខខណ្ឌ។

នាដើមសតវត្សរ៍ទី១៩ ចក្រភពអង់គ្លេសបានក្លាយជាសមាសភាពនិយ័តករនៃសមតាផ្នែកកម្លាំង នៅកម្រិតអឺរ៉ុប និងពិភពលោក។ ប្រទេសបារាំង និងចក្រភពអង់គ្លេសបានប្រណាំងប្រជែងគ្នាយ៉ាងដាច់អហង្ការក្នុងការដឹកនាំនយោបាយអាណានិគមនៅអាស៊ីអាគ្នេយ៍។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ប្រទេសទាំងពីរ ត្រូវប្រឈមមុខជាមួយនឹងមហាអំណាចអាណានិគមនៅនឹងកន្លែងស្រាប់ផ្សេងៗទៀត ដូចជា ប្រទេសហូឡង់នៅឥណ្ឌូនេស៊ី និងប្រទេសអេស្ប៉ាញនៅហ្វីលីពីន។ ដូច្នេះ ប្រទេសបារាំង និងចក្រភពអង់គ្លេសបានចូលរួមនៅក្នុងការបែងចែកអាស៊ីអាគ្នេយ៍ ដើម្បីបង្កើតតំបន់ស្ថិតក្រោមឥទ្ធិពលរបស់ខ្លួន។ ដូច្នេះ ព្រំដែនជាក់លាក់បានក្លាយជាមធ្យោបាយទប់ទល់នឹងការរុលទៅមុខរបស់គូបដិបក្សរបស់ខ្លួន [9] ។ នៅខណៈដែលប្រទេសម៉ាឡាយ៉ា [10] និងប្រ៊ុយណេ ស្ថិតក្រោមអាណាព្យាបាលរបស់ចក្រភពអង់គ្លេស ប្រទេសបារាំងបានប្រញាប់ប្រញាល់មកបោះទីតាំងនៅឥណ្ឌូចិន។ បារាំង និងសៀមបានប្រតិកម្មដាក់គ្នាយ៉ាងស្វិតស្វាញ ដោយបារាំងប្រើប្រាស់ការតស៊ូប្រមូលឥទ្ធិពលនៅចន្លោះអាណាម និងសៀម ទៅលើរដ្ឋឡាវ និងខ្មែរ ដើម្បីដាក់អាណាព្យាបាលរបស់ខ្លួន[11]។

មុនបារាំងមកដល់នៅសតវត្សរ៍ទី១៩ ពុំទាន់មានខ្សែបន្ទាត់ព្រំដែន តាមទស្សនៈរបស់ពួកបស្ចឹមប្រទេសនៅឡើយទេ ។ ព្រំដែនប្រទេសកម្ពុជាមានលក្ខណៈប្រពៃណី ពីព្រោះពុំមានអ្វីសម្គាល់ ហើយគ្រប់គ្រងដោយនីតិទំនៀមទម្លាប់។ **មីសែល ប្លង់សា** (Michel BLANCHARD) កត់សម្គាល់ថា ព្រំដែននេះមានលក្ខណៈមិនច្បាស់លាស់ ដោយសារព្រំដែនឈរលើទស្សនទានលំហ ជាជាងទស្សនទានខ្សែបន្ទាត់[12]។ ក្នុងការអនុវត្តជាក់ស្តែង អ្វីៗមានភាពសាំញ៉ាំជំពាក់ជំពិនគ្នា។ តំបន់ស្ថិតក្រោមការត្រួតត្រារបស់យោធាវៀតណាមច្រើនតែសម្បូរជនជាតិខ្មែររស់នៅ ដែលបន្តបង់ពន្ធទៅឲ្យរាជធានីឧត្តុង្គ ដែលជាសញ្ញានៃអធិបតេយ្យភាព។ នៅតាមមូលដ្ឋានខ្លះ មានជនជាតិទាំងពីរតាំងទីលំនៅ ដែលភាគច្រើនជាជនជាតិខ្មែរនោះ ត្រូវបង់សួយសារអាករអោយប្រទេសទាំងពីរ[13]។ ជាក់ស្តែង អាណាចក្រខ្មែរ ដែល

---

[8] CHURCHILL (R.) et LOWE (A.), *The Law of the Sea,* Juris Publishing, Manchester University Press, 1999, p. 2.
[9] DUTHEIL de la ROCHÈRE (J.), *Les procédures de règlement des différends frontaliers,* in SOCIÉTÉ FRANÇAISE POUR LE DROIT INTERNATIONAL, *La frontière,* Pedone, Paris, 1980, p. 135.
[10] នៅឆ្នាំ១៩៦៣ ការប្រមូលផ្តុំអាណានិគម សារ៉ាវ៉ាក់ (Sarawak) និងប៊័រនេអូ-ណ័រ-សាបា (Bornéo-Nord-Sabah) ជាមួយនឹងម៉ាឡាយ៉ា (Malaya) បង្កើតបានជាសហព័ន្ធម៉ាឡេស៊ី។
[11] FOUCHER (M.), *Fronts et frontières,* Fayard, Paris, 1991, p. 317.
[12] BLANCHARD (M.), *Vietnam – Cambodge : Une frontière contestée.* Paris, L'Harmattan. 1999. p. 41.
[13] *Ibid.* p. 45.

បានរុងរឿងដល់កម្រិតកំពូលក្នុងសម័យអង្គរ (សតវត្សរ៍ទី៩ ដល់ទី១៤)[14]ត្រូវបានប្រទេសសៀម និងវៀតណាមអង្កៀមលេបយក ក្នុងអំឡុងពេលជាង ៤ សតវត្សរ៍។ រដ្ឋកម្ពុជាបានចុះខ្សោយដោយសារការបែកបាក់ផ្ទៃក្នុង ការប្រណាំងប្រជែងរវាងអាណាម និងសៀម និងជួនកាល ត្រូវស្ថិតក្រោមឥទ្ធិពលរបស់ប្រទេសជិតខាងទាំងពីរ។ ប៉ុន្តែកម្ពុជានៅតែជារដ្ឋឯករាជ្យដែលក្នុងន័យនីតិអន្តរជាតិបុរាណ[15]។ ប្រទេសកម្ពុជាមានក្បាលម៉ាសីនរដ្ឋបុរាណ ដែលពឹងផ្អែកទៅលើប្រជាជនដែលរស់នៅតាមវាលទំនាបតំបន់ភ្នំ និងជ្រលងភ្នំរាប់សតវត្សរ៍មកហើយ។ ដែនដីត្រូវបានកំណត់ដោយព្រំដែនតំបន់ប្រពៃណី[16]។ លោកសាស្ត្រាចារ្យ **ម៉ាក់ ភឿន** (MAK PHOEUN) បានពន្យល់អំពីទស្សនាទានព្រំដែនតាមនីតិទំនៀមទម្លាប់នេះ ដូចខាងក្រោម៖

> «សញ្ញាណនៃពាក្យ "មន្ត្រីជាន់ខ្ពស់" និង "ដែនដី" ទំនងជាយកមកអនុវត្តក្នុងទស្សនាទានលំហាដែនដី និងព្រំដែនរបស់ប្រទេសកម្ពុជា។ ដោយសារប្រព័ន្ធរដ្ឋបាលក៏ផ្អែកផងដែរទៅលើចំណងបុគ្គលមានស្រាប់រវាងនាហ្មឺនតាមខេត្ត និងមន្ត្រីជាន់ខ្ពស់នៃរាជវាំង ប្រទេសកម្ពុជាប្រៀបបីដូចជា "លំហាមួយពោរពេញដោយជាតិពន្ធុ និងវប្បធម៌រួមគ្នា សម្រាប់ការពង្រីករាជអំណាចរបស់ព្រះរាជា"។ ក្នុងន័យនេះ អំណាចនៅមជ្ឈិមមិន សូវផ្តោតការយកចិត្តទុកដាក់ទៅលើព្រំប្រទល់ដែនដីកម្ពុជាឡើយ ផ្ទុយទៅវិញច្រើនផ្តោតការយកចិត្តទុក ដាក់ទៅលើមនុស្សដែលរស់នៅក្នុងព្រំប្រទល់ដែនដីនេះជាង...។ ការមិនយកចិត្តទុកដាក់ចំពោះព្រំដែនពីសំណាក់អំណាចនៅមជ្ឈឹមនេះ បង្ហាញឲ្យឃើញពីការខ្វះការប្រុងប្រយ័ត្នរបស់អង្គក្សត្រកម្ពុជាខ្លះកាលពីសតវត្សរ៍ទី១៧ នៅចំពោះមុខការចូលមកកាន់កាប់ទឹកដីកម្ពុជាដោយជនបរទេស។ ការខ្វះការប្រុង

[14] នៅដើមសតវត្សទី៩ ព្រះមហារក្សត្រខ្មែរ ព្រះបាទជ័យវរ្ម័នទី២ បានរំដោះចេនឡា និងបង្រួបបង្រួមប្រទេស ដែលត្រូវបានយាយីពីសត្រូវ និងសង្គ្រាមផ្ទៃក្នុង។ ព្រះអង្គជាក្សត្របង្រួបបង្រួម និងជាស្ថាបនិករាជវង្សក្សត្រខ្មែរ។ ទ្រង់បានបង្កើតរាជធានីក្នុងតំបន់អង្គរ។ ទ្រង់បានអនុវត្តពិធីសាសនាផ្លូវការ«*លទ្ធិទេវរាជ្យ*» និងបានប្រកាសជាឱឡារិកនូវឯករាជ្យនៃអាណាចក្រខ្មែរឲ្យរួចផុតពីអតីតស្តេចជ្វា។ ទ្រង់ត្រូវបានគេប្រកាសជា«*ស្តេចចក្រវាឡ*»។ លទ្ធិសិវៈត្រូវបានអនុម័តជាសាសនាផ្លូវការ។ ពិធីទេវរាជ្យបានបង្កើតអំណាចនៃអាណាចក្រខ្មែរ និងជួយពង្រីកវប្បធម៌ និងសិល្បៈរបស់ខ្លួន និងសាងសង់បូជនីយដ្ឋានសាសនា។ ក្នុងរជ្ជកាលព្រះបាទជ័យវរ្ម័នទី៧ (១១៨១-១២១៨?) អាណាចក្រខ្មែរបានរីកចម្រើនដល់កម្រិតកំពូល។ អាណាចក្រខ្មែរបានធ្លាក់ចុះដុនដាបក្នុងខ្វង់ឆ្នាំ១៤៣១ នៅពេលដែលរាជធានីអង្គរធំធ្លាក់ចូលក្នុងកណ្តាប់ដៃសៀម។ នោះគឺជាទីបញ្ចប់របស់អាណាចក្រខ្មែរ ដែលចុះខ្សោយដោយសារការវាយប្រហារឥតឈប់ឈរពីសំណាក់ចម្ប៉ា និងសៀម ហើយពុំអាចជួសជុលប្រឡាយទឹកដ៏ធំដែលជាអាយុជីវិតរបស់ប្រទេសបាន។ រាជធានីនៃអាណាចក្រខ្មែរបានទទួលរងការឆក់ប្លន់ និងត្រូវបានបោះបង់ចោល។ ព្រះចៅពញ៉ាយ៉ាតបានសម្រេចប្តូររាជធានី មកគង់នៅភ្នំពេញត្រង់ចំណុចប្រសព្វនៃទន្លេមេគង្គ និងទន្លេសាប ក្រោយមកនៅលង្វែក (LECLERE (A.), *Histoire du Cambodge,* Paris, Librairie Paul Geuthner, 1914, pp. 40-134 ; MIGOT (A.), *Les Khmers,* Paris, Le livre contemporain, 1960, pp. 70-206 ; GITEAU (M.), *Histoire du Cambodge,* Didier, Paris, 1957, pp. 41-133 ; KHIN SOK, *Le Cambodge entre le Siam et le Vietnam (de 1775 à 1860)*, EFEO, Paris, 1991 ; MAK PHOEUN, *Histoire du Cambodge de la fin du XVIe siècle au début du XVIIIe*, EFEO, Paris, 1995)។

[15]**រដ្ឋឯករាជ្យ** មានសមាសធាតុដូចតទៅ៖ រដ្ឋាភិបាល ទឹកដី ប្រជាជន និងសមត្ថភាពក្នុងការចរចាដោយផ្ទាល់ ជាមួយបរទេស ។ កម្ពុជានៅពេលនោះអាចចរចាដោយផ្ទាល់ជាមួយបេសកជនបរទេស។

[16] រចនាសម្ព័ន្ធភូមិសាស្ត្រនយោបាយផ្ទៃក្នុងដែលមាន«សណ្ឋាន»ជារង្វង់ដែលគ្រប់គ្រងជាបន្តបន្ទាប់គ្នា ហើយដែលមានអំណាចចុះខ្សោយបន្តិចម្តងៗ ចាប់ពីស្នូលកណ្តាលទៅដែលមានសមាសធាតុដូចគ្នា និងគ្របដណ្តប់លើគេ ហើយនេះគឺជារចនាសម្ព័ន្ធភូមិសាស្ត្រនយោបាយតាំងពីបរមបូរាណមកម្ល៉េះ (FOUCHER (M.), *Op. cit.,* p. 318)។

ប្រយ័ត្ននេះធ្វើឲ្យប្រជាជនកម្ពុជាចុះខ្សោយពេលប្រឈមមុខនឹងប្រជាជនវៀតណាម ដែលយកចិត្តទុកដាក់ជាប់ជានិច្ចទៅលើលំហ តាមរយៈការបញ្ជាក់ច្បាស់ពីព្រំប្រទល់ដែនដី និងតាមរយៈការស្រង់ស្ថិតិចម្ងាយក្នុងភូមិសាស្ត្រប្រពៃណី។ សម្រាប់ប្រជាជនវៀតណាម ព្រំដែនពុំមានភាពស្ថិតស្ថេរទេ ប៉ុន្តែគឺជាព្រំប្រទល់មួយដែលត្រូវបានកំណត់ អាស្រ័យតាមការប្រៀបធៀបកម្លាំងក្នុងខណៈណាមួយ ដែលពួកគេតែងតែព្យាយាមរុលទៅមុខឲ្យឆ្ងាយឥតឈប់ឈរ»[17]។

នាពាក់កណ្ដាលទីពីរនៃសតវត្សរ៍ទី១៩ ប្រទេសអង់គ្លេស និងបារាំងបានប្រជែងដណ្ដើមដាក់អាណានិគមនៅប្រទេសសៀម ដែលសឹងតែបាត់បង់ឯករាជ្យទៅហើយ។ ក្នុងទស្សនៈរបស់ប្រទេសអង់គ្លេស ដរាបណាប្រទេសសៀមនៅមានឯករាជ្យ និងស្ថិតក្នុងរង្វង់ឥទ្ធិពលអង់គ្លេស បារាំងអាចដណ្ដើមយកឥណ្ឌូចិនបានមួយភាគ។ ផ្ទុយមកវិញ បារាំងអាចទទួលបានជោគជ័យទាំងស្រុងពីការបញ្ចូលប្រទេសសៀមក្នុងអាណានិគមរបស់ខ្លួន។

លោកសាស្ត្រាចារ្យ ARON បានលើកឡើងថា នៅមុនឆ្នាំ ១៩១៤ នីតិសាធារណៈអន្តរជាតិអឺរ៉ុបពុំដែលមានបំណង ឬមានគោលការណ៍ដាក់សង្គ្រាមឲ្យស្ថិតនៅក្រៅច្បាប់ទាល់តែសោះ[18]។ ជាការពិតណាស់ សហរដ្ឋអាមេរិក ដែលជាមហាអំណាចថ្មីទើបលេចមុខឡើងនោះ ចង់ផ្លាស់ប្ដូរសណ្ដាប់ធ្នាប់ពិភពលោក។ ក៏ប៉ុន្តែ ទើបតែក្រោយសង្គ្រាមលោកទី១ទេ ដែលលោកប្រធានាធិបតីអាមេរិក **វីលសុន** (WILSON) បានថ្លែងសុន្ទរកថា ១៤ ចំណុច (Quatorze Points) នាថ្ងៃទី០៨ ខែមករា ឆ្នាំ១៩១៨ ដើម្បីសដាក់ចេញនូវទស្សនៈសង្គមប្រជាជាតិ ដែលជាអង្គការមួយបង្កើតឡើងក្នុងគោលដៅរក្សាសន្តិភាពតាមរយៈសន្តិសុខរួម និងមិនមែនតាមរយៈបណ្ដាញសម្ព័ន្ធភាពទេ[19]។ ពាក់ព័ន្ធនឹងលទ្ធិរបស់លោក WILSON លោក **គីស្ស៊ីងហ្គ័រ** (KISSINGER) បានសរសេរថា៖

«លោក WILSON បានផ្ដល់តួនាទីដល់អាមេរិកជាអ្នកជួយសង្គ្រោះគេ ៖ អាមេរិកមិនមែនមានភារកិច្ចបំពេញការងារ ដើម្បីរក្សាឲ្យមានសមតាកម្លាំងនោះទេ ក៏ប៉ុន្តែ មានភារៈកិច្ចពង្រីកគោលការណ៍ទាំងឡាយដែលគ្រប់គ្រងសមតានេះនៅក្នុងពិភពលោកទាំងមូល...។ គោលការណ៍ទាំងនេះសន្មតថា សន្តិភាពត្រូវមានមូលដ្ឋានលើការពង្រីក និងពង្រឹងលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ ដែលរដ្ឋទាំងនោះត្រូវតែទទួលការវិនិច្ឆ័យទៅតាមលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យដូចគ្នានឹងបុគ្គលម្នាក់ៗដែរ និងថា ផលប្រយោជន៍ជាតិគឺត្រូវផ្សារភ្ជាប់ទៅនឹងប្រព័ន្ធគតិយុត្តិសកល»[20]។

ទោះជាយ៉ាងណាក្ដី ប្រព័ន្ធគតិយុត្តិរបស់សង្គមប្រជាជាតិ ដែលមានគោលដៅបដិសេធសង្គ្រាមថាជាមធ្យោបាយកែប្រែលក្ខន្តិកៈដែនដី ត្រូវបានទទួលបរាជ័យ ព្រោះថារដ្ឋទាំងឡាយណាដែលមិនពេញចិត្ត ចង់ប្ដូរប្រព័ន្ធដែលមានស្រាប់រួចមកហើយ។ ទាល់តែចាប់ពីឆ្នាំ១៩៤៥ មកទេ ដែលនីតិ

---

[17] MAK PHOEUN, *Histoire du Cambodge de la fin du XVIe siècle au début du XVIIe*. Paris, EFEO. 1995. p. 420.
[18] ARON (R.), *op. cit.*, p. 119.
[19] KISSINGER (H.), *op. cit.*, p. 22.
[20] *Ibid.*,pp. 21-22.

អន្តរជាតិទំនើបត្រូវបានចាប់ផ្តើមដាក់ឲ្យអនុវត្ត[21] ដើម្បីដាក់សង្គ្រាមឲ្យនៅក្រៅច្បាប់[22]។ សណ្តាប់ធ្នាប់គតិយុត្តិដែលបង្កើតអង្គការសហប្រជាជាតិ គឺផ្អែកទៅលើគោលការណ៍ដូចគ្នានឹងសណ្តាប់ធ្នាប់ **វែរសៃ** (Versailles) និងសណ្តាប់ធ្នាប់សង្គមប្រជាជាតិដែរ ប៉ុន្តែសណ្តាប់ធ្នាប់នេះអនុវត្តចំពោះប្រជាជាតិនៃទ្វីបទាំងអស់ចាប់ពីពេលនោះមក[23]។

ផ្ទុយទៅវិញ ក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទី២ ដូចដែលលោក **កែលស៊ិន** (KELSEN)[24] បានគូសបញ្ជាក់ស្រាប់ ចាប់ពីពេលនោះមក ការប្រើកម្លាំងដើម្បីកែប្រែព្រំដែនមិនត្រឹមតែផ្ទុយនឹងខ្លឹមសារនៃធម្មនុញ្ញរបស់អង្គការសហប្រជាតិប៉ុណ្ណោះទេ ថែមទាំងផ្ទុយនឹងស្មារតីដែលកំពុងតែជំរុញការវិវត្តបច្ចុប្បន្ននៃនីតិអន្តរជាតិទូទៅទៀតផង។ មាត្រា ២ នៃធម្មនុញ្ញប្រគល់សិទ្ធិ និងករណីយកិច្ចដល់បណ្តារដ្ឋជាសមាជិក ក្នុងការបដិសេធមិនទទួលស្គាល់នូវស្ថានភាពទាំងឡាយណា ដែលកើតចេញពីការគំរាមកំហែង ឬការប្រើហិង្សា។ លោកសាស្ត្រាចារ្យ **ឌើ វីឈើរ** (De VISSCHER) បានកត់សម្គាល់ពីការវិវត្តរបស់នីតិអន្តរជាតិដោយគូសបញ្ជាក់ថា *«អំពើខុសច្បាប់ជាអន្តរជាតិមិនបង្កើតនូវប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិមានសុពលភាពសម្រាប់នីតិអន្តរជាតិឡើយ»*[25]។ ក្នុងបរិបទហាមប្រាមការប្រើកម្លាំងនេះ បណ្តារដ្ឋទាំងអស់ត្រូវប្រកាន់យកនូវកាតព្វកិច្ចទូទៅមួយ គឺ ត្រូវមានសកម្មភាពសន្តិភាពលើលំហសមុទ្រ ដែលកើតចេញពីគោលការណ៍នីតិអន្តរជាតិទូទៅ[26]។ ដូច្នេះ ការបែងចែកដែនសមុទ្រត្រូវស្ថិតក្រោមបញ្ញត្តិច្បាប់។ នេះ

---

[21] **នីតិអន្តរជាតិទំនើប** ច្រានចោលវិសមភាព ការលូកដៃចូលកិច្ចការផ្ទៃក្នុង ការប្រើកម្លាំង។ គឺជានីតិដែលជំរុញការដោះស្រាយវិវាទដោយសន្តិវិធី សហប្រតិបត្តិការអន្តរជាតិ សិទ្ធិមនុស្ស ការលប់បំបាត់នូវរបបអាណានិគមនិយម។ គឺជានីតិដែលផ្តោតទៅលើការដោះស្រាយការគំរាមកំហែងរួមចំពោះមនុស្សជាតិដូចជា៖ អាវុធបរមាណូ ការបំផ្លាញបរិស្ថាន បុព្វហេតុមនុស្សធម៌ វិសមភាពភោគទ្រព្យ ជីវិតនយោបាយរបស់ប្រជាជន។ នីតិទំនើបនេះមានចែងក្នុងមាត្រា២ នៃធម្មនុញ្ញរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ។ ធម្មនុញ្ញនេះមានឥទ្ធិពលទៅលើនីតិទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ។ ធម្មនុញ្ញរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិមានលក្ខណៈធំជាងសន្ធិសញ្ញា ដែលហៅថា«រដ្ឋធម្មនុញ្ញអន្តរជាតិ»។ ធម្មនុញ្ញនេះកែប្រែនីតិទូទៅដែលមានពីមុនមក (KOLB (R.), *Introduction au droit des Nations Unies,* Bruxelles, Bruylant, 2008, pp. 46-47)។

[22] **កតិកាសញ្ញា BRIAND-KELLOGG** ៖រដ្ឋមន្ត្រីការបរទេសបារាំង Aristide BRIAND នៅក្នុងលិខិតចុះថ្ងៃទី ៦ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩២៧ ថ្លែងចំពោះប្រជាជនអាមេរិក ក្នុងឱកាសខួបអនុស្សាវរីយ៍លើកទី១០នៃការចូលរួមរបស់សហរដ្ឋអាមេរិកក្នុងសង្គ្រាមលោកលើកទី១ បានស្នើឲ្យ រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងការបរទេសអាមេរិក **Frank Billings KELLOGG** នូវកតិកាសញ្ញាស្តីពីការដាក់សង្គ្រាមឲ្យ«*នៅក្រៅច្បាប់*»។ **កតិកាសញ្ញា BRIAND-KELLOGG** ឬ កតិកាសញ្ញាទីក្រុងបារីស គឺជាអនុសញ្ញា ដែលត្រូវបានចុះហត្ថលេខានៅថ្ងៃទី ២៧ សីហា ឆ្នាំ ១៩២៨ នៅទីក្រុងបារីស និង ចូលជាធរមាននៅថ្ងៃទី ២៤ កក្កដា ឆ្នាំ ១៩២៩។ ដោយអនុលោមតាមកតិកាសញ្ញានេះ រដ្ឋហត្ថលេខីទាំង ៦៣ «*បានថ្កោលទោសការប្រើប្រាស់សង្គ្រាម ជាមធ្យោបាយសម្រាប់ដោះស្រាយវិវាទអន្តរជាតិ និងបដិសេធសង្គ្រាម ជាឧបករណ៍គោលនយោបាយ ក្នុងទំនាក់ទំនងរវាងរដ្ឋ និង រដ្ឋ*»។ រដ្ឋាភិបាលនៃប្រទេសទាំងពីរបានដាក់កតិកាសញ្ញានេះ ឲ្យប្រទេសឯទៀតចុះហត្ថលេខា ។ ជាការពិតណាស់ កតិកាសញ្ញានេះមិនបានបញ្ឈប់សង្គ្រាមទេ។ ក៏ប៉ុន្តែ វាបានក្លាយទៅជាមូលដ្ឋានសម្រាប់តុលាការ **Nuremberg** ដើម្បីចោទប្រកាន់បទឧក្រិដ្ឋប្រឆាំងសន្តិភាព។ ក៏ប៉ុន្តែ គោលការណ៍ហាមឃាត់ការប្រើប្រាស់សង្គ្រាម ជាមធ្យោបាយកែប្រែដែនដី ទើបតែត្រូវបានដាក់ចេញជាលើកដំបូង នៅក្នុងធម្មនុញ្ញអង្គការសហប្រជាជាតិ ជាគោលការណ៍ច្បាប់អន្តរជាតិ។

[23] ARON (R.), *op. cit.,* p. 125.

[24] KELSEN, *Principles of International Law,* 2e edit., pp. 41-432.

[25] DE VISSCHER (C.). *Les effectivités du droit international public,* Paris, Éditions A. Pédone. 1967, p. 24.

[26] PANCRACIO (J-P.), *Droit de la mer*, Paris, Dalloz, 2010, 1er édition, p. 94.

គឺជា «*ឧត្តមភាពនៃច្បាប់លើការប្រើកម្លាំង*» (le primat du droit sur la force)[27]។ ដើម្បីគោលដៅនេះ ធម្មនុញ្ញអង្គការសហប្រជាជាតិ ក៏បានបង្កើតសម្រាប់បណ្តារដ្ឋជាសមាជិកនូវក្របខ័ណ្ឌមួយ ដែលអាចធ្វើឲ្យបញ្ហាត្រួតពិនិត្យសមុទ្រជាលក្ខណៈអន្តរជាតិវិវត្តទៅមុខ។ ក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទី២ របបសេរីនិយម (laissez-faire) បានផ្លាស់ប្តូរទាំងស្រុង ដោយសារមហាអំណាចថ្មីៗលេចមុខឡើង (សហរដ្ឋអាមេរិក និងសហភាពសូវៀត) នៅលើឆាកអន្តរជាតិ និងដោយសារការវិវត្តន៍នៃរបបជាតិនិយម ព្រមទាំងស្វយ័តភាពសេដ្ឋកិច្ចរបស់ប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍ ដែលទើបនឹងទទួលបានឯករាជ្យ[28]។

ការកកើត ឬការសាបសូន្យនៃរដ្ឋ គឺគ្រាន់តែជាបញ្ហានៃអង្គហេតុប៉ុណ្ណោះ[29]។ ដោយឈរលើនីតិអន្តរជាតិ ការបង្កើតរដ្ឋ គឺជាអង្គហេតុ ហើយមិនមែនជាកិច្ចគតិយុត្តិនោះទេ[30]។ វាគឺជា «*អង្គហេតុសំខាន់ជាងគេដែលច្បាប់កត់សម្គាល់ឃើញ។ អង្គហេតុសំខាន់ជាងគេមានន័យថា ជាអង្គហេតុដែលកើតមុនច្បាប់...*»[31]។ ដូចលោកសាស្ត្រាចារ្យ **រូស្សូ** (ROUSSEAU) សង្កេតឃើញស្រាប់៖ «*កំណើតរបស់រដ្ឋគឺជាអង្គហេតុសុទ្ធសាធ ដែលមិនចំណុះឲ្យវិធានសាមញ្ញនៃច្បាប់ឡើយ*»[32]។ រដ្ឋឯករាជ្យត្រូវធ្វើជាម្ចាស់ក្តោបក្តាប់លំហឲ្យបាន ព្រោះថាអំណាចរដ្ឋពឹងផ្អែកលើស្ថានភាពដែនដី និងធ្វើប្រតិបត្តិការដោយត្រួតត្រាលើដី និងប្រជាជនដែលរស់នៅទីនោះ តាមតក្កវិជ្ជាត្រៃដ្ឋាននៃធាតុផ្សំនៃរដ្ឋ គឺ រដ្ឋាភិបាល ដែនដី ប្រជាជន[33]។ រដ្ឋពុំអាចខ្វះដែនដីបានឡើយ។ ក្នុងអត្ថន័យនៃនីតិអន្តរជាតិបុរាណ ដែនដីត្រូវ

---

[27] LUCCHINI (L.) et VOELCKEL (M.), *Droit de la mer*, tome. I, la mer et son droit, les espaces maritimes, Paris, Pedone, 1990, p. V.

[28] **ការទទួលបានឯករាជ្យ** គឺជាអង្គហេតុគតិយុត្តិអន្តរជាតិ ដែលត្រូវបានផ្តល់ឥទ្ធិពលគតិយុត្តិដោយនីតិអន្តរជាតិ ពោលគឺការទទួលបាននូវលក្ខន្តិកៈគតិយុត្តិអន្តរជាតិរបស់រដ្ឋ រួមទាំងសិទ្ធិ និងកាតព្វកិច្ចទាំងអស់ (ដំបូងបង្អស់គឺអធិបតេយ្យភាព) ដែលរដ្ឋផ្សេងៗទៀតត្រូវគោរព។ ដូច្នេះ គុណសម្បត្តិជារដ្ឋក្នុងន័យនៃនីតិអន្តរជាតិគឺទទួលបានតែនៅពេលរដ្ឋនោះទទួលបានឯករាជ្យ និងទទួលបាននូវនីតិបុគ្គលអន្តរជាតិប៉ុណ្ណោះ។ រដ្ឋមានសមត្ថភាពគតិយុត្តិអន្តរជាតិពេញលេញបរិបូណ៌ ព្រោះថារដ្ឋអាចបំពេញកិច្ចគតិយុត្តិ និងជាអ្នកទទួលវិធានទាំងឡាយនៃនីតិអន្តរជាតិ (VIRALLY (M.), « Panorama du droit internationalcontemporain », *RCADI*, 1983-V, t. 183, pp. 52-72)។

[29] គណៈកម្មការមជ្ឈត្តការនៃសន្និសីទដើម្បីសន្តិភាពនៅយូហ្គោស្លាវីបានឲ្យនិយមន័យនៃលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យនៃ **រដ្ឋ** ដូចតទៅ៖ ១. រដ្ឋត្រូវបានឲ្យនិយមន័យជារួមថាជាសមូហភាព ដែលផ្សំឡើងពីដែនដី និងប្រជាជន ស្ថិតនៅក្រោមអំណាចនយោបាយដែលមានរចនាសម្ព័ន្ធចាត់តាំងត្រឹមត្រូវ ២. រដ្ឋត្រូវបានសម្គាល់ដោយអធិបតេយ្យភាព ៣. ការទទួលស្គាល់ពីរដ្ឋផ្សេងៗមានឥទ្ធិពលជាសេចក្តីប្រកាសសុទ្ធសាធ ៤. អត្ថិភាព ឬការរលាយបាត់នៃរដ្ឋគឺជាបញ្ហាអង្គហេតុ (PELLET (A.), « Notes sur la Commission d'arbitrage de la Conférence européenne pour la paix en Yougoslavie », *AFDI.*, 1991, p. 337)។

[30] CRAWFORD (J.), *The Creation of States in International Law,* Oxford, Clarendon Press, 2nd ed, 2006, p. 14.

[31] ABI-SAAB (G.), « Cours général de droit internationalpublic », *RCADI*, 1987/-V, p. 68.

[32] ROUSSEAU (C.), *Droit international public.* Tome III, *« Les compétences »*, Paris, Sirey, 1977, p. 514.

[33] សូមមើល VIRALLY (M.), « Panorama du droit internationalcontemporain », *RCADI*, 1983-V, t. 183, pp. 47-93 ; ABI-SAAB (G.), « Cours général de droit internationalpublic », *RCADI*, 1987/-V, pp. 67-83 ; COMBACAU (J.) et SUR (S.), *Droit international public*, Paris, Montchrestien, 2008, 8e édition, pp. 277-278 ; DAILLIER (P.), FORTEAU (M.) et PELLET (A.), *Droit international public* (Nguyen Quoc Dinh), Paris, L.G.D.J., 8e édition, 2009, pp. 454-457; DECAUX (E.), *Droit international public*, Paris, Dalloz, 2010, 7e édition, pp. 151-153 ; DUPUY (P-M.) et KERBRAT (Y.), *Droit international public*, Paris, Dalloz, 2010, 10e édition, pp. 89-97 ; BROWNLIE (I.), *Principles of Public International Law*, Oxford, Oxford University Press, 2008, 7e edition, pp. 105-167 ; SHAW (M.), *International Law*, Cambridge, Cambridge University Press, 2008, 6e edition, pp. 487-552.

បានគេចាត់ទុកថា ជារាងកាយ ឬខ្លឹមរបស់រដ្ឋ ឬជាកម្មសិទ្ធិ ឬធនធានរបស់រដ្ឋ។ ដែនដីមានតម្លៃនិមិត្តរូប ឬស្ទើរតែអាថ៌កំបាំង[34]។

អធិបតេយ្យភាពដែនដី បង្កើតបានជាធាតុផ្សំសំខាន់មួយសម្រាប់អធិតេយ្យភាពជាតិ និងសម្រាប់សណ្តាប់ធ្នាប់អន្តរជាតិ ។ លោកសាស្ត្រាចារ្យ ARON មានប្រសាសន៍ថា ៖

> «មកដល់ពេលបច្ចុប្បន្ននេះ សណ្តាប់ធ្នាប់អន្តរជាតិទាំងអស់ សុទ្ធសឹងតែផ្អែកលើដែនដីជាសំខាន់។ សណ្តាប់ធ្នាប់អន្តរជាតិនេះឈរលើមូលដ្ឋាននៃការព្រមព្រៀងរវាងរដ្ឋអធិបតេយ្យនានា ស្តីពីការបែងចែកលំហដែនដី...។ ប្រសិនបើរដ្ឋណាមួយហានរំលោភកាត់ខ្សែបន្ទាត់ខណ្ឌចែកដែនដីជារដ្ឋបាលនយោបាយនេះ របស់រដ្ឋមួយទៀត វាជាសញ្ញាបង្ហាញពីការរំលោភបំពានជាក់ជាមិនខាន ដែលជា *ដើមចមនៃការប្រកាសសង្គ្រាម (casus belli)* » [35]។

សរុបមក ដែនដី និងព្រំដែនគឺជាសមាសធាតុដ៏សំខាន់បំផុតរបស់រដ្ឋ ហើយការស្វែងរកព្រំដែនច្បាស់លាស់ និងមានការទទួលស្គាល់ជាក់លាក់ គឺជាលក្ខខណ្ឌនៃការពង្រឹងរដ្ឋថ្មី (§១)។ ក្នុងន័យនេះ ការកំណត់ព្រំដែនសមុទ្រចៀសពុំរួចពីការប៉ះទង្គិចនឹងការទាមទារពីសំណាក់ប្រទេសជិតខាងឡើយ។ ប្រការនេះគឺជាតថភាពជាក់ស្តែងនៃវិវាទព្រំដែនសមុទកម្ពុជា-ថៃ (§២)។

§១. ព្រំដែនច្បាស់លាស់ និងមានការទទួលស្គាល់ ៖ជាការពង្រឹងរដ្ឋថ្មីមួយ

ក្នុងន័យច្បាប់ រដ្ឋផ្សាភ្ជាប់ទៅនឹងដែនដី[36]។ រដ្ឋមានសមត្ថកិច្ចផ្ទាល់ខ្លួន ដែលអាចចែកជាសមត្ថកិច្ចសំភារៈ (កិច្ចទាំងឡាយ ដែលរដ្ឋអាចសម្រេចបានអនុលោមតាមសិទ្ធិរបស់ខ្លួន) សមត្ថកិច្ចបុគ្គល (អំណាចរដ្ឋចំពោះពលរដ្ឋ) និងសមត្ថកិច្ចដែនលំហ (អធិបតេយ្យភាពដែនដី)។ គេបានឲ្យនិយមន័យ

---

[34] ABI-SAAB (G.), « Cours général de droit internationalpublic », *RCADI*, 1987/-V, p. 69.

[35] ARON (R.), *Ibid.,* p. 187.

[36] នៅក្នុងនីតិអន្តរជាតិ មានទ្រឹស្តីចំនួន៤ ដែលបង្ហាញពី **ទំនាក់ទំនងគតយុត្តរវាងរដ្ឋ និងដែនដី** គឺ៖ (១) ដែនដីត្រូវបានចាត់ទុកជាសម្បត្តិរបស់ស្តេចត្រាញ់នៅសម័យយុគកណ្តាល (Moyen Age)។ (២) ទ្រឹស្តីដែនដី-សម្បត្តិផ្តាច់រដ្ឋចេញពីដែនដីរបស់ខ្លួនដើម្បីបង្កើតទំនាក់ទំនងកម្មសិទ្ធិ។ អ្នកនិពន្ធរូបនេះប្រកែកថាដែនដីជាធាតុផ្សំនៃរដ្ឋ។ យើងនិយាយអំពី អនុប្បទាន ការបោះបង់ ឬការទិញដែនដី។ មធ្យោបាយទិញអធិបតេយ្យភាពដែនដី រួមបញ្ចូលទាំងអាជ្ញាយុកាលលទ្ធកម្ម កំណើនដែនដីដោយសារល្បាប់ដុះ និងការកាន់កាប់ដីគ្មានម្ចាស់ (*Terra nullius*)។ រដ្ឋអនុវត្តសិទ្ធិភណ្ឌិកលើដែនដីរបស់ខ្លួន។ (៣) ទ្រឹស្តីដែនដី-ប្រធាន បកស្រាយថាដីត្រូវបានគេកំណត់ថាជា «ភាពជារដ្ឋ» ជា «អង្គរដ្ឋ» ជា «ធាតុនៃធម្មជាតិរដ្ឋ» ឬជា «សារជាតិនៃរដ្ឋ»។ ទ្រឹស្តីនេះពិពណ៌នារដ្ឋថាជាបាតុភូតមួយដែលបង្កើតឡើងដោយធាតុមូលដ្ឋានចំនួនបី គឺប្រជាជន ដែនដី និងរដ្ឋាភិបាល។ FRICKER បញ្ជាក់ថា ដែនដីគឺជាលំហដែលនៅក្នុងនោះ រដ្ឋអនុវត្តកិត្យានុភាព ឬអំណាចរបស់ខ្លួន។ ទ្រឹស្តីនេះពិពណ៌នារដ្ឋថាជាតថភាពសង្គមវិទ្យា។ (៤) ដែនដីគឺជាវិស័យសុពលភាពលំហរបស់រដ្ឋលើផ្អែកគតិយុត្តិ។ ទស្សនាទានរបស់ **រ៉ាដនីស្គី** (RADNITZKY) បានបង្កើតឡើងដោយឈរលើផ្អែកបទដ្ឋាន ដោយចាប់ពីសមត្ថកិច្ចរដ្ឋឡើងទៅ (BARBERIS (J.), « Les liens juridiques entre l'État et son territoire : Perspectives théoriques et évolution du droit international », *AFDI,* vol. 45, 1999, pp. 134-136 ; DAILLIER (P.), FORTEAU (M.) et PELLET (A.), *Droit international public*, *Op. cit.*,p. 456)។

ដែនដីរដ្ឋថាជា «*ដែនសមត្ថកិច្ចលំហនៃអំណាចរដ្ឋ*»[37]។ លោក KELSEN បានឲ្យនិយមន័យដែនដីរដ្ឋថាជា «*លំហដែលនៅខាងក្នុងនោះ រដ្ឋមួយត្រូវបានច្បាប់អន្តរជាតិទូទៅអនុញ្ញាតឲ្យសម្រេចកិច្ចទាំងឡាយ ដែលត្រូវបានចែងដោយច្បាប់ជាតិរបស់រដ្ឋនោះ ឬដូចគ្នាដែរ ជាលំហដែលនៅខាងក្នុងនោះ ស្ថាប័នដែលត្រូវបានកំណត់ដោយសណ្ដាប់ធ្នាប់គតិយុត្តិជាតិ ត្រូវបានអនុញ្ញាតឲ្យអនុវត្តសណ្ដាប់ធ្នាប់នេះ ដោយអនុលោមតាមនីតិអន្តរជាតិ*»[38]។

ដែនដីគឺជាសមាសធាតុ ដែលធ្វើឲ្យរដ្ឋខុសពីប្រធានផ្សេងៗទៀតនៃនីតិអន្តរជាតិ។ ដែនដីគឺជាកត្តាចាំបាច់ក្នុងការទទួលស្គាល់រដ្ឋ[39] ។ គឺឥទ្ធិពលរបស់រដ្ឋទៅលើដែនដីខ្លួននេះហើយ ដែលធានាអធិបតេយ្យភាពដែនដី មានន័យថា ដែនដីត្រូវបានកំណត់ដោយព្រំដែនដែលញែកគ្រប់សមត្ថកិច្ចរបស់រដ្ឋមួយពីរដ្ឋមួយទៀត [40] ។ ក៏ប៉ុន្តែ ឥទ្ធិពលរបស់រដ្ឋលើដែនដីបានមានការផ្លាស់ប្តូរ ដោយសារតែទស្សនាទាន «**រដ្ឋទន់ខ្សោយ**»[41]។

ដែនដីរមែងជាកម្មវត្ថុនៃជម្លោះរវាងរដ្ឋ និងរដ្ឋជានិច្ច និងជាពិសេសក្នុងអំឡុងពាក់កណ្ដាលទីពីរនៃសតវត្សរ៍ទី២០ នៅពេលបណ្ដារដ្ឋនៅអាហ្វ្រិក និងអាស៊ីទទួលបានឯករាជ្យ។ គេបានយោងដល់នីតិអន្តរជាតិ ដើម្បីឆ្លើយតបទៅនឹងការលុបបំបាត់របបអាណានិគមនិយម ជាពិសេសដើម្បីកំណត់ព្រំ

---

[37] នេះជាទ្រឹស្ដីរបស់លោក RADNITZKY។ នៅពេលយើងពិនិត្យមើលសមត្ថកិច្ចរបស់រដ្ឋក្នុងតំបន់សមុទ្រផ្សេងៗ យើងនឹងបកត្រឡប់មកសិក្សាអំពីទស្សនាទានលំហរបស់រដ្ឋនេះវិញ។

[38] KELSEN (H.), *Principles of International Law,* New York, 1952, p. 209.

[39] ទីមួយ **ការទទួលស្គាល់** គឺជាកិច្ចឯកតោភាគី ហើយជួនកាល គឺជាលទ្ធផលនៃការចរចា។ ទីពីរ វាគឺជាកិច្ចគតិយុត្តិជាក់លាក់ដែលបង្កើតឥទ្ធិពលច្បាប់ ដែលអ្នកបង្កើតវាចង់បាន (ចាត់ទុកអ្នកបង្កើតនេះជារដ្ឋអធិបតេយ្យ)។ ទីបី ការទទួលស្គាល់គឺជាកិច្ចឆន្ទានុសិទ្ធិ មានន័យថារដ្ឋអធិបតេយ្យមួយនឹងធ្វើកិច្ចនោះអាស្រ័យតាមផលប្រយោជន៍របស់ខ្លួន។ ដូច្នេះការទទួលស្គាល់គឺជាកិច្ចនយោបាយដែលធ្វើឡើង ក្នុងគោលបំណងនយោបាយ និងយុទ្ធសាស្ត្រភូមិសាស្ត្រនយោបាយ (géostratégique)។ ឧទាហរណ៍ ការទទួលស្គាល់គណៈកម្មាធិការជាតិអន្តរកាលលីប៊ី ពីសំណាក់បស្ចិមប្រទេស។ ការប្រកាសគោលជំហររបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ តាមរយៈការបោះឆ្នោតសម្លេងភាគច្រើន ដើរតួនាទីជំនួសឲ្យការទទួលស្គាល់ ប្រៀបបានទៅនឹងករណីការទទួលស្គាល់តំណាងនៃរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យនៅអង្គការសហប្រជាជាតិពីឆ្នាំ១៩៧៩ ដល់ឆ្នាំ១៩៩១ដូច្នោះដែរ (VIRALLY (M.), « Panorama du droit international contemporain », *RCADI*, 1983-V, t. 183, pp. 52-76)។

[40]**អធិបតេយ្យភាព** ត្រូវបានគេឲ្យនិយមន័យថា ជាការធានាផ្នែកគតិយុត្តិចំពោះឯករាជ្យភាព។ ទី១ វាគឺជាសិទ្ធិអនុវត្តសមត្ថកិច្ចបរិបូណ៌ និងអំណាចរដ្ឋក្នុងដែនដីណាមួយ។ ទី២ អធិបតេយ្យភាពបង្ហាញពីការបដិសេធភាពចំណុះផ្នែកគតិយុត្តិទៅនឹងឆន្ទៈណាមួយ ក្រៅពីឆន្ទៈរបស់រដ្ឋ មានន័យថា ក្រៅដែនដី។ អធិបតេយ្យភាពមានកេតនភណ្ឌមូលដ្ឋានចំនួនពីរគឺ សិទ្ធិផ្ដាច់មុខរបស់រដ្ឋក្នុងការប្រើអំណាចរដ្ឋនៅលើដែនដីរបស់ខ្លួន និងសិទ្ធិសម្រេចចិត្តដោយសេរីលើផ្នែកគតិយុត្តិ។

[41] សាស្ត្រាចារ្យ **ស៊ែរ ស្យ៊ែ** (Serge SUR) ចាត់ទុកថា នៅពេលណាគេនិយាយពីរដ្ឋទន់ខ្សោយ គឺគេនិយាយពីរដ្ឋទាំងឡាយណាដែលប្រឈមមុខទៅនឹងទំនាស់ផ្ទៃក្នុងរវាងសហគមន៍ដែលបែកបាក់គ្នា (ចំណុចនេះស្ដែងឡើងតាមរយៈការសម្លាប់រង្គាល ដែលមានរចនាសម្ព័ន្ធចាត់តាំងក្នុងកម្រិតតិច ឬច្រើន) និងរដ្ឋទាំងឡាយណាដែលសេវាសាធារណៈលែងដំណើរការ ដែលមិនអាចបំពេញមុខងាររបស់ខ្លួនជារដ្ឋអធិបតេយ្យមិនអាចធានាសន្តិសុខ យុត្តិធម៌ ការអប់រំសម្រាប់ទាំងអស់គ្នា និងដែលស្គាល់ពីបាតុភូតនៃអំពើពុករលួយ ឧក្រិដ្ឋកម្ម ដែលនេះជាការចាប់ផ្ដើមបែកបាក់នៃក្បាលម៉ាស៊ីនរដ្ឋ។ ភាពទន់ខ្សោយនេះអាចបណ្ដាលមកពីអាជ្ញាធរសាធារណៈ (ដូចជារដ្ឋាភិបាល រដ្ឋបាល កងទ័ព) និងបណ្ដាលមកពីសង្គមស៊ីវិល អាចជាធាតុមួយ ឬមួយក្នុងចំណោមធាតុទាំងបី។ (SUR (S.), « Sur les États défaillants », Commentaire, n°112, hiver 2005)។

ដែនអន្តរជាតិរបស់បណ្ដាប្រទេសដែលទើបនឹងទទួលបានឯករាជ្យថ្មីៗ[42]។ ចំពោះប្រទេសអាហ្វ្រិកមួយភាគធំ គេបានរកឃើញដំណោះស្រាយក្នុងការអនុវត្តគោលការណ៍ «**ខ្សែព្រំដែនមិនកែប្រែ**» *(uti possidetis)* [43]។

លោកសាស្ត្រាចារ្យ **ក្លូដ ប្លូម៉ាន់** (Claude Blumann) សង្កេតឃើញថា «*នៅក្នុងអតីតកាលជាប្រវត្តិសាស្ត្រ ព្រំដែនស្ថិតនៅត្រង់ចំណុចប្រសព្វជាតុល្យភាពនៃទិន្នន័យសង្គមវិទ្យាចំនួនបី៖ គឺ ដែនដី ជាតិ និងរដ្ឋ*» [44]។ ដោយហេតុនេះហើយ ទើបព្រំដែនមានតួនាទីនយោបាយសំខាន់ក្នុងការបញ្ជាក់ពីអធិបតេយ្យភាព និងឯករាជ្យភាពរបស់រដ្ឋមួយ។ ព្រំដែនត្រូវតែអនុវត្ត **ចំពោះបុគ្គលទាំងអស់** [45]

[42] **រដ្ឋដែលទើបទទួលបានឯករាជ្យថ្មីៗ** ត្រូវបានឲ្យនិយមន័យថាជារដ្ឋបន្តវេន ដែលដែនដីមុនពេល **បន្តវេនរដ្ឋ** គឺជាដែនដីចំណុះមួយដែលរដ្ឋមុនមានទំនួលខុសត្រូវផ្នែកទំនាក់ទំនងអន្តរជាតិ (art. 2 §1, f, commun à la convention de Vienne (1978) sur la succession d'États en matière de traités et à la convention de Vienne (1983) sur la succession d'États en matière de biens, archives et dettes d'État)។

[43] គោលការណ៍ «**ខ្សែបន្ទាត់ព្រំដែនមិនកែប្រែ** *(uti possidetis)*» គឺជា ទ្រឹស្តីមួយដែលមានការវិវត្តិយ៉ាងខ្លាំងក្លា ។ គោលការណ៍នេះមានប្រភពដើមពីនីតិរ៉ូម៉ាំង (*ខ្ញុំហាមមិនឲ្យរំខានការកាន់កាប់ដោយភាគី ដែលមានអចលនវត្ថុ នៅក្នុងករណីដែលការកាន់កាប់នោះមិនមានប្រើអំពើហិង្សា មិនមែនជាការកាន់កាប់ដោយលាក់កំបាំង ឬមិនច្បាស់លាស់ធៀបទៅនឹងភាគីបដិបក្ខ*) គោលការណ៍នេះត្រូវបានគេយកមកអនុវត្តិនៅក្នុង **នីតិសង្គ្រាម** (*នៅពេលចប់ជម្លោះ យុទ្ធការីម្ខាងៗនៅក្នុងអធិបតេយ្យភាពរបស់ខ្លួនអាចរក្សាដែនដីដែលខ្លួនកាន់កាប់ ក្នុងអំឡុងពេលប្រតិបត្តិការយោធាចុងក្រោយសម្រេចរួចរាល់*)។ នៅពាក់កណ្ដាលទីមួយនៃសតវត្សរ៍ទី១៩ គោលការណ៍«**ខ្សែបន្ទាត់ព្រំដែនមិនកែប្រែ**» ត្រូវបានគេយកមកអនុវត្តជាលើកដំបូង នៅពេលអតីតអាណានិគមអេស្ប៉ាញនៃទ្វីបអាមេរិកឡាទីនបានទទួលឯករាជ្យ (*ព្រំប្រទល់នៃតំបន់រដ្ឋបាលក្នុងសម័យអាណានិគមនិយម ត្រូវបានប្រែក្លាយទៅជាបន្ទាត់ព្រំដែនអន្តរជាតិ*)។ ការអនុវត្តគោលការណ៍នេះបង្កឲ្យមានការភ័ន្តច្រឡំរវាងសិទ្ធិក្នុងការកាន់កាប់ ពាក់ព័ន្ធនឹងការរក្សាដែនដីដែលអតីតអាណានិគមធ្វើជាម្ចាស់កម្មសិទ្ធិពីមុន ដោយអនុលោមតាមច្បាប់អេស្ប៉ាញ (*uti possidetis juris*) និង ការកាន់កាប់តាមព្រឹត្តិហេតុ មានន័យថាការរក្សាដែនដីដែលភាគីនីមួយៗមានតាមព្រឹត្តន័យ (*uti possidetis de facto*)។ នៅទសវត្សរ៍ឆ្នាំ១៩៥០ គោលការណ៍នេះត្រូវបានកែសម្រួលដើម្បីអនុវត្តទៅលើការលុបបំបាត់របបអាណានិគមនិយម នៅពេលដែលព្រំដែនអាហ្វ្រិកស្ទើរតែទាំងស្រុង ត្រូវបានគូសកំណត់ ដោយយោងទៅតាមព្រំប្រទល់រដ្ឋបាលក្នុងសម័យអាណានិគមនិយម និងត្រូវបានបញ្ជាក់ទទួលស្គាល់ថាត្រឹមត្រូវដោយ **យុត្តិសាស្ត្រអន្តរជាតិ**។ នៅទសវត្សរ៍ឆ្នាំ១៩៩០ គោលការណ៍«**ខ្សែបន្ទាត់ព្រំដែនមិនកែប្រែ**»ត្រូវបានអនុវត្តទៅលើករណី **ការសាបសូន្យ** ឬ **ការបំបែករដ្ឋ** នៃសាធារណរដ្ឋសហព័ន្ធនៃ សហភាពសូវៀត យូហ្គោស្លាវី និង ឆេកូស្លូវ៉ាគី។ អ្នកនិពន្ធខ្លះគូសបញ្ជាក់ថា វិធាននេះមានប្រសិទ្ធិភាពមានកម្រិត ក្នុងការកំណត់ព្រំដែនអន្តរជាតិ ដោយគ្រាន់តែយោងទៅព្រំប្រទល់រដ្ឋបាលដែលមានពីមុន។ ចំណែកឯអ្នកនិពន្ធខ្លះទៀតបានលើកឡើងថា គោលការណ៍នេះជាវិធានដែលគ្មាន **លក្ខណៈចាប់បង្ខំ** (*Opinio juris*) សម្រាប់រដ្ឋដែលមានការពាក់ព័ន្ធ។ ប៉ុន្មានឆ្នាំចុងក្រោយនេះ គោលការណ៍«**ខ្សែបន្ទាត់ព្រំដែនមិនកែប្រែ**»ត្រូវបានជាក្លាយជាកម្មវត្ថុនៃការពិភាក្សាដេញដោលផ្នែកទ្រឹស្តី រវាងភាគីគាំទ្រ និងភាគីជំទាស់ទៅនឹងការអនុវត្តគោលការណ៍នេះចំពោះករណី **ការសាបសូន្យ** ឬ **ការបំបែករដ្ឋ** (BLUM (Y.), *Historic Titles in International Law,* La Haye, Martinus Nijhoff, 1965, pp. 341-342 ; KOHEN (M.), *Possession contestée et souveraineté territoriale,* Paris, PUF, 1997, p. 426 ; CORTEN (O.), DELCOURT (B.) et LEVRAT (N.) (dir.), *Démembrements d'États et délimitations territoriales : l'*uti possidetis *en questions,* Bruxelles, Bruylant, 1999, p. 300 ; BEAUDOUIN (A.), Uti possidetis *et sécession,* Paris, Dalloz, 2011, pp. 1-46)។

[44] BLUMANN (C.), « Frontières et limites », in SOCIÉTÉ FRANÇAISE POUR LE DROIT INTERNATIONAL, *La frontière,* Paris, Pedone, 1980, p. 3.

[45] សន្ធិសញ្ញាព្រំដែនរវាងរដ្ឋមានសមត្ថកិច្ចពីរ មានឥទ្ធិពល **ចំពោះបុគ្គលទាំងអស់** *(erga omnes)* ពាក់ព័ន្ធនឹងស្ថានភាពគតិយុត្តិនៃដែនដី ព្រោះថារដ្ឋទាំងពីរនោះមានសមត្ថកិច្ចផ្ដាច់មុខរួមគ្នាមួយក្នុងការធ្វើសន្ធិសញ្ញានេះ។ ពាក់ព័ន្ធនឹងគោលដៅជាសត្យានុម័តនៃការកំណត់ព្រំដែននៃតំបន់សមុទ្រដែលជាកិច្ចឯកតោភាគី រដ្ឋអនុវត្តជាឯកតោភាគីនៅក្នុងវិស័យដែលស្ថិតនៅក្នុងសមត្ថកិច្ចផ្ដាច់មុខរបស់ខ្លួន។ វិធានដែលរដ្ឋ

ហើយ *ការទទួលស្គាល់ព្រំដែនជាអន្តរជាតិ* ត្រូវបានចាត់ទុកថាជាការធានាចាំបាច់នៃអធិបតេយ្យភាព[46] និងបូរណភាពដែនដីរបស់រដ្ឋ [47] ។ ដោយហេតុនេះហើយទើបព្រំដែនត្រូវបានចាត់ទុកថាជាលក្ខខណ្ឌចាំបាច់ខានមិនបានដើម្បីធ្វើឲ្យប្រជាជាតិមួយមានស្ថិរភាព និងដើម្បីប្រែក្លាយប្រជាជាតិនោះឲ្យទៅជារដ្ឋ[48]។

ក្រោយពីទទួលបានឯករាជ្យនៅឆ្នាំ ១៩៥៣ ប្រទេសកម្ពុជាបានបង្កើនកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងយ៉ាងខ្លាំង ដើម្បីពង្រឹងរដ្ឋឲ្យបានរឹងមាំ។ បញ្ហាព្រំដែនត្រូវបានលើកឡើងនៅក្នុងសន្និសីទទីក្រុងហ្សឺណែវ ហើយសារណាមួយ[49] ត្រូវបានរៀបចំឡើង ដើម្បីទាមទារមកវិញនូវដែនដីកម្ពុជាដែលរដ្ឋបាលអាណានិគមនិយមបានដកហូតពីប្រទេសកម្ពុជា និងប្រគល់ទៅឲ្យប្រទេសវៀតណាម។ អស់រយៈពេលយ៉ាងយូរមកហើយ ដែលប្រទេសកម្ពុជាបានបដិសេធមិនទទួលស្គាល់គោលការណ៍ «**ខ្សែព្រំដែនមិនកែប្រែ**» *(uti possidetis)* ដោយចាត់ទុកថា គោលការណ៍នេះជាវិធានមួយដែលគ្មាន **លក្ខណៈចាប់បង្ខំ** (*Opinio juris*) ក្នុងការកំណត់ព្រំដែនអន្តរជាតិ ដោយឈរលើមូលដ្ឋាននៃព្រំដែនរដ្ឋបាលជំនាន់អាណានិគមនិយម[50] ព្រោះថា ទោះបីជាមុនពេលទទួលបានឯករាជ្យ ព្រំដែនកម្ពុជា-ថៃគឺផ្អែកលើសន្ធិសញ្ញាអន្តរជាតិនានាក៏ដោយ[51] ព្រំដែនកម្ពុជា-វៀតណាម គឺជាព្រំដែនរដ្ឋបាលតែប៉ុណ្ណោះ[52]។

បង្កើត និងស្ថានភាពគតិយុត្តិដែលរដ្ឋបង្កើតឡើង គឺជាវិធាន និងស្ថានភាពគតិយុត្តិដែលមានលក្ខណៈសត្យានុម័ត និងមាន **សុពលភាពសម្រាប់ទាំងអស់គ្នា**។

[46] រដ្ឋមួយអាចជួលតំបន់មួយនៃដែនដីរបស់ខ្លួន ឬផ្ទេរការគ្រប់គ្រងតំបន់នោះទៅឲ្យរដ្ឋមួយទៀតបាន ធ្វើយ៉ាងណាឲ្យរដ្ឋនោះ អាចអនុវត្ត **សមត្ថកិច្ច** ទាំងអស់ (អំណាចរាជាធិរាជ (*impérium*) ឬ **ឧត្តមានុភាពដែនដី**) ដោយរក្សា **សិទ្ធិចាត់ចែង** ដែនដីនោះ ដែលបង្កើតបានជា **អធិបតេយ្យភាពដែនដី** (BARBERIS (J.), *Op. cit.*,p. 146)។

[47] ព្រំដែនត្រូវបានគេចាត់ទុកថាជាការបែងចែក **អធិបតេយ្យភាព** ពីរ។ គោលការណ៍គ្រឹះនៃលទ្ធិផ្តាច់មុខនិយមនៃសមត្ថកិច្ចដែនដីតម្រូវឲ្យព្រំដែនទាំងអស់មានការកំណត់យ៉ាងល្អិតល្អន់។ ដោយសារអធិបតេយ្យភាពរបស់រដ្ឋ និងការហាមប្រើកម្លាំង ដែនដីរដ្ឋទាំងមូលមិនត្រូវទទួលរងឥទ្ធិពលដែលមាននិន្នាការដកហូតដែនដីពីអំណាចរបស់រដ្ឋជាដរាប ឬមួយខណៈពេលឡើយ។ គោលការណ៍ **ព្រំដែនមិនអាចរំលោភបាន** គឺជាផលវិបាកនៃគោលការណ៍ **បូរណភាពដែនដី** រដ្ឋ។ គោលការណ៍នេះផ្សារភ្ជាប់យ៉ាងងាយទៅនឹងគោលការណ៍ **ឯករាជ្យនយោបាយ** និងការថ្កោលទោសចំពោះរាល់ **អន្តរាគមន៍យោធា** (SALMON (J.) (dir.), *Dictionnaire de droit international public,* Bruxelles, Buylant, 2001, p. 592)។

[48] BLUMANN (C.), « Frontières et limites », *Op. cit.,* p. 4.

[49] Royaume du Cambodge, *Terres cambodgiennes au Sud-Vietnam,* Phnom Penh, 1953 ; ROYAUME DU CAMBODGE, *Aide mémoire relatif à la minorité cambodgienne du Kampuchea Krom (Sud-Vietnam),* Ministère des affaires étrangères, Phnom Penh, 1961, Archive nationale du Cambodge, B-102 ; HU NIM, *Kampuchea Krom : Bas du Cambodge ou ex-Cochinchine. Situation juridique*, Mémoire préparé pour le diplôme d'étude supérieure de Droit public, Faculté de droit et de sciences économiques, Phnom Penh, 1961 (mise en page par khemarajati@sympatico.ca).

[50] ចំពោះចំនុចលំអិតនៃបញ្ហាចោទនៃការពិភាក្សានេះ សូមមើល SARIN CHHAK, *Les frontières du Cambodge, Tome I, Les frontières du Cambodge avec les anciens pays de la Fédération Indochinoise : Le Laos et le Vietnam (Cochinchine et Annam)*, Paris, Dalloz, 1966, pp. 13-22 ; JENNAR (R.), *Les frontières du Cambodge contemporain*, thèse de doctorat soutenue à l'Institut national des langues et civilisations orientales, Paris, 1998 ; HISHAM MOUSAR, *Les frontières du Cambodge après l'intervention et l'occupation armée du Vietnam*, Mémoire de DEA de Droit international et organisations internationales, dir. Y. DAUDET, Université de Paris 1 – Panthéon – Sorbonne, 2002.

[51] សន្ធិសញ្ញាបារាំង-សៀម ឆ្នាំ ១៩០៤ និង ឆ្នាំ ១៩០៧

ក្នុងរយៈពេលជាងពីរទសវត្សរ៍ក្រោយពីបានទទួលឯករាជ្យ បញ្ហាព្រំដែនគឺជាអាទិភាពមួយដ៏មានសារៈសំខាន់ជាងគេ នៅក្នុងរបៀបវារៈនយោបាយអន្តរជាតិរបស់ប្រទេសកម្ពុជា ដែលស្វែងរកការទទួលស្គាល់ព្រំដែនរបស់ខ្លួនជាអន្តរជាតិ[53]។ ការស្វែងរកព្រំដែនច្បាស់លាស់ និងមានការទទួលស្គាល់ គឺជាការធានាសន្តិសុខដែលមិនអាចកាត់ថ្លៃបាន[54]។ ក៏ប៉ុន្តែ មានតែការទទួលស្គាល់គោលការណ៍«**ខ្សែព្រំដែនមិនកែប្រែ**» ដែលជាមូលដ្ឋានសម្រាប់ការទទួលស្គាល់ព្រំដែនកម្ពុជាជា អន្តរជាតិ[55]។

---

[52] ព្រំដែនរវាងកម្ពុជា និងកូសាំងស៊ីនត្រូវបានកំណត់ឡើងតាមសេចក្តីសម្រេចស្តីពីការកំណត់ព្រំដែន ឆ្នាំ ១៨៧០ និង អនុសញ្ញាកំណត់ព្រំដែនឆ្នាំ១៨៧៣ រវាងព្រះមហាក្សត្រ ព្រះបាទសម្តេចព្រះ **នរោត្តម** និងអគ្គទេសាភិបាលកូសាំងស៊ីន។ បន្ទាប់ពីចុះសន្ធិសញ្ញានោះមក បង្គោលព្រំដែនចំនួន ១២៤ ត្រូវបានបោះ។ ដូច្នេះ គេអាចចាត់ទុកថា ព្រំដែនកម្ពុជា-កូសាំងស៊ីន គឺជាព្រំដែនអន្តរជាតិ។ ក៏ប៉ុន្តែ ព្រំដែនរវាងកម្ពុជានិងអាណាមវិញ ត្រូវបានធ្វើឡើងតាមសេចក្តីសម្រេចជាឯកតោភាគី ចុះឆ្នាំ១៨៧០ ស្តីពីការកំណត់ព្រំដែន ដោយពុំមានការឯកភាពពីកម្ពុជា។ លើសពីនេះទៀត មិនមានបង្គោលព្រំដែនណាមួយត្រូវបានបោះលើដី ជាក់ស្តែងនៅឡើយដែរ។ ដូច្នេះ យើងអាចចាត់ទុកព្រំដែនរវាងកម្ពុជា និងអាណាម គឺជាព្រំដែនរដ្ឋបាលប៉ុណ្ណោះ (អត្ថបទគោលរបស់ **សម្តេចអគ្គមហាសេនាបតីតេជោ ហ៊ុន សែន** នាយករដ្ឋមន្ត្រី នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា សម្រាប់បំភ្លឺស្តីពី ការងារបោះបង្គោលខណ្ឌសីមាព្រំដែនគោក និង ការកំណត់ព្រំដែនសមុទ្រ រវាង ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា និង សាធារណរដ្ឋសង្គមនិយមវៀតណាម. សម័យប្រជុំពេញអង្គរដ្ឋសភា ថ្ងៃទី ៩ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០១២ ទំព័រ ៩)។

[53]នៅក្នុងសេចក្តីព្រាងសេចក្តីថ្លែងការណ៍ស្តីពីអព្យាក្រឹតភាពរបស់រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ប្រទេសកម្ពុជាបានស្នើរដ្ឋទាំងអស់ទទួលស្គាល់ និងគោរពអធិបតេយ្យភាព ឯករាជ្យភាព អព្យាក្រឹតភាព និងបូរណភាពដែនដីកម្ពុជា ក្នុងរង្វង់នៃព្រំដែនបច្ចុប្បន្នរបស់ខ្លួន។ នៅក្នុងសេចក្តីព្រាងពិធីសារដែលភ្ជាប់ទៅនឹងនៃសេចក្តីព្រាងសេចក្តីថ្លែងការណ៍នេះ ប្រទេសកម្ពុជាបានលើកសំណើរជូនរដ្ឋទាំងអស់អោយទទួលស្គាល់ទំហំទឹកដីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាក្នុងរង្វង់ព្រំដែនបច្ចុប្បន្ននេះ ដែលឈរលើមូលដ្ឋានដូចតទៅ៖ (ក) ជាមួយប្រទេសថៃ អនុសញ្ញា ចុះថ្ងៃទី១៣ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ១៩០៤ និងសន្ធិសញ្ញា ចុះថ្ងៃទី២៣ ខែមីនា ឆ្នាំ១៩០៧ និងថ្ងៃទី០៧ ខែធ្នូ ឆ្នាំ១៩៣៧ ដែលត្រូវបានចុះហត្ថលេខារវាងបារាំង និងសៀម និងត្រូវបានបញ្ជាក់ថាត្រឹមត្រូវដោយសាលដីការបស់តុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិ ចុះថ្ងៃទី១៥ ខែមិថុនា ឆ្នាំ១៩៦២ ដូចត្រូវបានបង្ហាញនៅក្នុងផែនទីរបស់គណៈកម្មការកំណត់ព្រំដែនរវាងឥណ្ឌូចិន និងសៀម លើមាត្រដ្ឋាន ១/២០០.០០០ (ដងរែក និងខុង លេខ៧ និងលេខ៨ បេសកកម្ម **ប៊ែរណា** (Bernard) និងបេសកកម្ម **ម៉ុងហ្គេ-បូវ៉ារាដេជ** (Monguers-Bovaradej) លេខ ១, ២, ៣, ៤ និង ៥។ (ខ) ជាមួយប្រទេសវៀតណាម ព្រំដែនកំណត់ដោយផែនទីរបស់ក្រុមភូមិសាស្ត្រឥណ្ឌូចិន SGI ខ្នាត ១/១០០.០០០ ដែលប្រើប្រាស់មុនមានកិច្ចព្រមព្រៀងទីក្រុងប៉ារីសឆ្នាំ១៩៥៤ ហើយសម្រាប់កោះតាមឆ្នេរ គឺនៅលើផែនទីសមុទ្រដែលភ្ជាប់មកជាមួយ របស់នាយកដ្ឋានភូមិសាស្ត្រកម្ពុជា ដោយឈរលើមូលដ្ឋាននៃផែនទីសមុទ្ររបស់ក្រុមជលភូមិសាស្ត្របារាំង បោះពុម្ពពីឆ្នាំ១៩២២ ដល់ឆ្នាំ១៩៥៨ (មាត្រដ្ឋាន ១/៣០០.០០០)។ ប៉ុន្តែ សេចក្តីព្រៀងកិច្ចព្រមព្រៀងស្តីពីអព្យាក្រឹតភាពរបស់កម្ពុជា ដែលធ្វើឡើងដោយសហរដ្ឋអាមេរិក បានគេចវេះពីដោះស្រាយបញ្ហាព្រំដែនកម្ពុជា ជាមួយថៃ និងវៀតណាម (ROYAUME DU CAMBODGE, *Correspondance officielle sur le problème de la neutralité et des frontières du Cambodge*, Ministère des affaires étrangères. 1964. Archive nationale, 95, B-101)។

[54]ព្រំដែនច្បាស់លាស់ត្រូវបានធានាដោយគោលការណ៍ **ខ្សែព្រំដែនមិនអាចកែប្រែ** (Intangibilité des frontières) ដែលហាមមិនឲ្យកែប្រែប័ណ្ណ គតិយុត្តិ ដែលជាមូលដ្ឋានក្នុងការកំណត់ព្រំដែន (SALMON (J.) (dir.), *Dictionnaire de droit international public, Op. cit.*,p. 590)។ តាមន័យនៃ **ខ្សែព្រំដែនមិនអាចកែប្រែ** (Intangibilité des frontières) នេះ មាត្រា ៦២ នៃអនុសញ្ញាទីក្រុងវីយែនស្តីពី **នីតិសន្ធិសញ្ញា** បានចែងថា រដ្ឋមួយមិនអាចសំអាងលើ ***ខ«ស្ថានភាពប្រែប្រួលយ៉ាងខ្លាំងក្លា»*** (clause *rebus sic stantibus* ou changement fundamental de circonstances) «*ដើម្បីបញ្ចប់សន្ធិសញ្ញាណាមួយ ឬដើម្បីដកខ្លួនចេញពីសន្ធិសញ្ញាណាមួយពាក់ព័ន្ធ នឹងសន្ធិសញ្ញាដែលកំណត់ព្រំដែនបានឡើយ*»។

[55]ការទទួលស្គាល់គោលកាណ៍ «**ខ្សែបន្ទាត់ព្រំដែនមិនកែប្រែ**» (*uti possidetis*) នៅក្នុងការដោះស្រាយវិវាទព្រំដែន ត្រូវបានធ្វើឡើង នៅពេលដែលសម្តេចព្រះ **នរោត្តម សីហនុ** ព្រះប្រមុខរដ្ឋនៅពេលនោះ បានយកផែនទីបោន ខ្នាត ១:១០០០០០ បោះពុម្ពដោយក្រុមភូមិសាស្ត្រឥណ្ឌូចិន ទៅតម្កល់ទុកនៅអង្គការសហប្រជាជាតិក្នុងឆ្នាំ១៩៦៤ ។ ព្រះអង្គបានអំពាវនាវឲ្យមានការធានារ៉ាប់រងពីសំណាក់មហាអំណាចនានា

ការជំទាស់ដំបូងបំផុតចំពោះបញ្ហាព្រំដែន ដែលប្រទេសកម្ពុជាបានលើកឡើងជាមួយនឹងប្រទេសជិតខាងរបស់ខ្លួន គឺការប្តឹងប្រទេសថៃឡង់ក្នុងករណីប្រាសាទព្រះវិហារ[56]។ កម្ពុជាបានខិតខំប្រឹងប្រែងយ៉ាងក្លាំងក្លា ដើម្បីស្វែងរកដំណោះស្រាយផ្នែកនយោបាយ និងការទូតចំពោះវិវាទព្រំដែននេះ។ បន្ទាប់ពីប្រើប្រាស់មធ្យោបាយដោះស្រាយវិវាទក្រៅផ្លូវតុលាការអស់លទ្ធភាពហើយ ទើបនៅថ្ងៃទី៣០ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ១៩៥៩ ប្រទេសកម្ពុជាបានដាក់ពាក្យបណ្តឹងប្តឹងប្រទេសថៃឡង់នៅតុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិ (CIJ)[57]។ រឿងក្តីប្រាសាទព្រះវិហារមិនត្រឹមតែជួយពង្រឹងរដ្ឋកម្ពុជាលើផ្នែកដែនដីប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែថែមទាំងជួយពង្រឹងការរួបរួមជាតិ ជុំវិញសម្តេចព្រះ **នរោត្តម សីហនុ** ផងដែរ។

ក្នុងការគោរពបូរណភាពដែនដីកម្ពុជា តាមផ្លូវនីតិអន្តរជាតិ និងឲ្យទទួលស្គាល់ ព្រមទាំងគោរពឯករាជ្យភាព អព្យាក្រឹតភាព និងបូរណភាពដែនដីក្នុងរង្វង់ខ្សែព្រំដែនបច្ចុប្បន្ន ដោយបានប្រកាសដាច់ខាតថា មិនអាចរុះរើ និងកែប្រែបានឡើយ (អត្ថបទគោលរបស់ **សម្តេចអគ្គមហាសេនាបតីតេជោ ហ៊ុន សែន** នាយករដ្ឋមន្ត្រី នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា សម្រាប់បំភ្លឺស្តីពី ការងារបោះបង្គោលខណ្ឌសីមាព្រំដែនគោក និង ការកំណត់ព្រំដែនសមុទ្រ រវាងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា និង សាធារណរដ្ឋសង្គមនិយមវៀតណាម. សម័យប្រជុំពេញអង្គរដ្ឋសភា ថ្ងៃទី ៩ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០១២ ទំព័រ ៨)។

[56] នៅក្នុងខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ១៩៤៩ ប្រទេសបារាំងបានផ្ញើកំណត់ទូតមួយសុំឲ្យរាជរដ្ឋាភិបាលថៃពន្យល់ពីមូលហេតុនៃការបញ្ជូនសៀមបួនរូបទៅការពារប្រាសាទព្រះវិហារ។ នៅក្នុងខែឧសភា ឆ្នាំ១៩៤៩ ប្រទេសបារាំងបានផ្ញើកំណត់ទូតថ្មីមួយទៀតដើម្បីពន្យល់អំពីមូលហេតុដែលខ្លួនចាត់ទុកព្រះវិហារស្ថិតក្នុងដែនដីកម្ពុជា។ កំណត់ទូតទាំងពីរនេះមិនបានទទួលការឆ្លើយតបឡើយ។ បន្ទាប់ពីបានទទួលឯករាជ្យនៅក្នុងឆ្នាំ១៩៥៣ ប្រទេសកម្ពុជាបានបញ្ជូនឆ្មាំទៅយាមប្រាសាទ ប៉ុន្តែបានដកមកវិញ ព្រោះសង្កេតឃើញថាឆ្មាំថៃនៅទីនោះរួចស្រេចហើយ។ រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាបានផ្ញើកំណត់ទូតមួយជូនរាជរដ្ឋាភិបាលថៃ ដើម្បីសាកសួរព័ត៌មាន។ នៅចុងខែមីនា ឆ្នាំ១៩៥៤ កម្ពុជាបានស្នើឲ្យរាជរដ្ឋាភិបាលថៃប្តូរឆ្មាំថៃ ដោយដាក់ឆ្មាំកម្ពុជាជំនួសវិញ។ ការចរចាផ្នែកការទូតដើម្បីដោះស្រាយវិវាទព្រំដែនពាក់ព័ន្ធនឹងប្រាសាទព្រះវិហារ ត្រូវបានបញ្ឈប់នៅថ្ងៃទី០៦ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ១៩៥៨។ ភាគីថៃបានទទូចកាន់កាប់ប្រាសាទព្រះវិហារ និងសុំឲ្យកម្ពុជាពិចារណាអំពី «ស្ថានការណ៍អង្គហេតុ» រីឯកម្ពុជាបានយល់ព្រមចរចាជាមួយថៃ លើផ្នែកនយោបាយ ប៉ុន្តែកិច្ចចរចានោះត្រូវផ្តើមចេញពីមូលដ្ឋានគតិយុត្តិដែលមានស្រាប់។ ប៉ុន្តែ នៅថ្ងៃទី២៨ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ១៩៥៨ ប្រទេសកម្ពុជាបានប្រកាសផ្អាកទំនាក់ទំនងការទូតជាមួយប្រទេសថៃ។ ការផ្តាច់ទំនាក់ទំនងការទូតរវាងប្រទេសទាំងពីរត្រូវបានប្រកាសនៅថ្ងៃទី២៣ ខែតុលា ឆ្នាំ១៩៦១ (តុលាការយុត្តធម៌អន្តរជាតិ *រឿងក្តីប្រាសាទព្រះវិហារ* សាលក្រមចុះថ្ងៃទី១៥ ខែមិថុនា ឆ្នាំ១៩៦២, Rec. 1962, p. 32 ; សន្និសីទកាសែតធ្វើឡើងដោយប្រធានគណៈប្រតិភូកម្ពុជានាកិច្ចចរចារខ្មែរ-ថៃ ភ្នំពេញ ថ្ងៃទី៦ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ១៩៥៨ បណ្ណសារដ្ឋានជាតិកម្ពុជា B. 691, ID : 6252 ; ROYAUME DU CAMBODGE, *Documents relatifs à la suspension des relations diplomatiques entre le Cambodge et la Thaïlande,* Phnom Penh, 1958, pp. 59, ANC, B-105 ; ROYAUME DU CAMBODGE, *Livre blanc sur la rupture des relations diplomatiques entre le Cambodge et la Thaïlande,* Phnom Penh, le 23 octobre 1961, pp. 35, ANC, B-102)។

[57] **តុលាការយុត្តធម៌អន្តរជាតិ** បានសម្រេចដោយសម្លេង៩ទល់នឹង៣ ថាប្រាសាទព្រះវិហារស្ថិតនៅក្នុងដែនដីនៃអធិបតេយ្យភាពកម្ពុជា។ តុលាការកត់សម្គាល់ថា «ជាទូទៅ នៅពេលដែលប្រទេសពីរកំណត់ព្រំដែនមួយជាមួយគ្នា គោលបំណងចម្បងមួយក្នុងចំណោមគោលបំណងផ្សេងទៀត គឺត្រូវសម្រេចឲ្យបាននូវដំណោះស្រាយមួយដែលមានស្ថិរភាព និងជាស្ថាពរ»។ ឆ្លើយតបទៅនឹងទឡ្ហីករណ៍ថៃដែលថា បន្ទាត់ព្រំដែនព្រះវិហារនៅលើផែនទីនៃឧបសម្ព័ន្ធ១ ជាបន្ទាត់ព្រំដែនមិនពិតប្រាកដ និងមានកំហុស តុលាការបានប្រកាសអំពីផលវិបាកគតិយុត្តិនៃកំហុសអង្គច្បាប់។ តុលាការគូសបញ្ជាក់ថា តាមវិធានច្បាប់ ភាគីមួយមិនអាចអះអាងថា កំហុសគឺជា **ឧបការៈនៃការយល់ព្រម** បានឡើយ ប្រសិនបើភាគីនោះបានរួមចំណែកប្រព្រឹត្តកំហុសនេះដោយខ្លួនឯង ឬប្រសិនបើភាគីនោះអាចបញ្ចៀសកំហុសបាន ឬប្រសិនបើកាលៈទេសៈអនុញ្ញាតឲ្យភាគីនោះដឹងអំពីលទ្ធភាពនៃកំហុស។ តុលាការយល់ឃើញថាគ្រាន់តែគុណសម្បត្តិ និងសមត្ថភាពរបស់បុគ្គលនៃភាគីថៃដែលបានឃើញផែនទីឧបសម្ព័ន្ធ១ប៉ុណ្ណោះ ធ្វើឲ្យមានការលំបាកចំពោះប្រទេសថៃក្នុងការអះអាងអំពីកំហុសនេះតាមផ្លូវច្បាប់។ តុលាការសន្និដ្ឋានថាអស់រយៈពេល៥០ឆ្នាំប្រទេសថៃបានទទួលផលប្រយោជន៍ដែលអនុសញ្ញាកំណត់ព្រំដែនផ្តល់ឲ្យ និងថាដោយហេតុនេះ ប្រទេសថៃត្រូវទទួលស្គាល់អធិបតេយ្យភាពកម្ពុជាលើតំបន់ទំនាស់ ដូចដែលមានចែងក្នុងអនុសញ្ញា (*Affaire du Temple de Préah Vihear (Cambodge c.*

គឺឈរលើភាពសមហេតុផលនៃការពង្រឹងរដ្ឋនេះហើយ ទើបប្រទេសកម្ពុជាបានកំណត់ព្រំដែនសមុទ្ររបស់ខ្លួន ក្រោមអំណាចនៃនីតិសមុទ្រអន្តរជាតិ[58]។ ជាការពិតណាស់ ព្រំដែនគោក និងព្រំដែនសមុទ្រមានលក្ខណៈដូចគា និងខិតជិតគ្នា [59] ទោះបីជាមានភាពខុសគ្នាខ្លះដោយសារលក្ខណៈរូបសាស្ត្រនៃលំហដែលបានកំណត់រួច (លំហសមុទ្រគឺជាទឹកដែលជាវត្ថុរាវ ចំណែកឯដីគោកវិញ គឺជាវត្ថុរឹង) លក្ខខណ្ឌក្នុងការកំណត់ព្រំដែន (មានវិធានច្បាប់ដែលចែងអំពីការកំណត់ព្រំដែនសមុទ្រ ខណៈពេលដែលបន្ទាត់ព្រំដែនគោកត្រូវបានកំណត់តាមរយៈការចរចារវាងរដ្ឋ និងរដ្ឋ) និង អត្ថន័យជានិមិត្តរូប (ព្រំដែនគោកខណ្ឌចែកអធិបតេយ្យភាពពេញលេញ រីឯព្រំដែនសមុទ្រខណ្ឌចែកត្រឹមតែយុត្តាធិការសមុទ្រ ដែលពាក់ព័ន្ធនឹង «**សិទ្ធិអធិបតេយ្យ**» ដែលមានកម្រិត) ក៏ដោយ។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ព្រំដែនគោក និងព្រំដែនសមុទ្រខិតជិតគ្នា ពាក់ព័ន្ធនឹងលក្ខណៈគតិយុត្តិនៃលំហដែលត្រូវបានកំណត់ព្រំដែន (ការធ្វើដែនដីភាវូបនីយកម្មលំហសមុទ្រ) និងពាក់ព័ន្ធនឹងរបបគតិយុត្តិនៃលំហទាំងនោះ (លក្ខណៈរួមសម្រាប់ព្រំដែនទាំងពីរប្រភេទ)។

ដូច្នេះ ទស្សនទានគតិយុត្តិអំពីព្រំដែន អធិបតេយ្យភាព និងឯករាជ្យ ហាក់ដូចជាមានទំនាក់ទំនងគ្នាយ៉ាងស្អិតរមួត។ ព្រំដែនខណ្ឌចែកអធិបតេយ្យភាព រីឯ«*អធិបតេយ្យភាព ក្នុងទំនាក់ទំនងរវាងរដ្ឋ និងរដ្ឋ មានន័យថាឯករាជ្យភាព។ ពាក់ព័ន្ធនឹងតំបន់ខ្លះក្នុងពិភពលោក ឯករាជ្យគឺជាសិទ្ធិក្នុងការអនុវត្តមុខងាររបស់រដ្ឋ យ៉ាងផ្តាច់មុខដោយមិនឲ្យរដ្ឋផ្សេងទៀតចូលពាក់ព័ន្ធបានឡើយ*»[60] ។

ក្នុងន័យនេះ អធិបតេយ្យភាពដែនដីទាមទារឲ្យមានសិទ្ធិផ្តាច់មុខក្នុងការអនុវត្តសកម្មភាពទាំងឡាយរបស់រដ្ឋ។ អាស្រ័យហេតុនេះហើយ ទើបគេអាចផ្តល់និយមន័យការកំណត់ព្រំដែនសមុទ្រ ថាជាដំណើរការ ពង្រីក **ខ្សែព្រំដែនសងខាង** (limites latérales) និង **ខ្សែព្រំដែនខាងក្រៅ** (limites extérieures) ដើម្បីអនុវត្តសមត្ថកិច្ចរដ្ឋ។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី ការអនុវត្ត «**សិទ្ធិអធិបតេយ្យ**» របស់កម្ពុជាទៅលើលំហសមុទ្ររបស់ខ្លួន ត្រូវប៉ះទង្គិចនឹងការទាមទារដែនដីពីសំណាក់ប្រទេសថៃឡង់ដ៍ ហើយប្រការនេះបានបង្កើតជាតំបន់ត្រួតគ្នានៃអធិបតេយ្យភាពរវាងប្រទេសជិតខាងទាំងពីរ[61] និងដែលបណ្តាលឲ្យមានវិវាទព្រំដែនសមុទ្ររវាងកម្ពុជា និងថៃឡង់ដ៍។

Thaïlande), Arrêt, 15 juin 1962, Recueil CIJ, p. 26, p. 37 ; TCHIKAYA (B.), *Mémento de la jurisprudence. Droit international public,* 5e édition, Hachette, Paris, 2010, pp. 77-79)។

[58] នៅថ្ងៃទី៣០ ខែធ្នូ ឆ្នាំ១៩៥៧ ប្រទេសកម្ពុជាបានអនុម័តព្រះរាជក្រឹត្យស្តីពី **ខ្សែបន្ទាត់មូលដ្ឋាន** ដើម្បីវាស់ **សមុទ្រដែនដី** ដែលគេអាចចាត់ទុកបានថា ជាធាតុផ្សំមួយនៃដែនដីរបស់រដ្ឋ។

[59] BARDONNET (D.), « Frontières terrestres et frontières maritimes », *AFDI,* vol. 35, 1989, p. 1.

[60] C.P.A., *Affaire de l'île de Palmas (Etats-Unis d'Amérique c. les Pays-Bas)*, sentence du 4 avril 1928, R.S.A. 1928, p. 8.

[61] នៅថ្ងៃទី០១ ខែមករា ឆ្នាំ១៩៧២ ប្រទេសកម្ពុជាបានអនុម័តព្រះរាជក្រឹត្យមួយ ដើម្បីគូសព្រំប្រទល់ **ខ្ពង់រាបឆ្នាតសមុទ្រ** របស់ខ្លួន។ ជាការឆ្លើយតបមកវិញ នៅថ្ងៃទី១៨ ខែឧសភា ឆ្នាំ១៩៧៣ ប្រទេសថៃបានអនុម័តសេចក្តីប្រកាសមួយដែលបង្កើតខ្សែបន្ទាត់កំណត់ព្រំដែន **ខ្ពង់រាបឆ្នាតសមុទ្រ**ថៃ ដោយបង្កើតឲ្យមានតំបន់ត្រួតគ្នានៃអធិបតេយ្យភាពរវាងកម្ពុជា-ថៃ ក្នុងឈូងសមុទ្រថៃ។

§២. ស្ថានភាពឈូងសមុទ្រថៃក្នុងក្របខ័ណ្ឌទំនាស់ព្រំដែនសមុទ្រកម្ពុជា-ថៃឡង់

យើងចាំបាច់ត្រូវសិក្សាពិនិត្យសារធាតុនៃវិវាទព្រំដែនសមុទ្ររវាងកម្ពុជា និងថៃឡង់នេះ ក្នុងគោលដៅស្វែងរកដំណោះស្រាយដោយសន្តិវិធី។ វិវាទនេះអាចដោះស្រាយបានតាមរយៈ **ការកំណត់ព្រំដែន** សមុទ្រ។ ដូច្នេះ យើងគប្បីត្រូវវិភាគស្ថានភាពនៃឈូងសមុទ្រថៃ ជាពិសេសទីតាំងភូមិសាស្ត្រ និងធនធានជីវសាស្ត្រ ក៏ដូចជាភោគទ្រព្យរ៉ែ ព្រោះថាកត្តាទាំងនេះអាចមានឥទ្ធិពលដល់ការកំណត់ព្រំដែនសមុទ្រកម្ពុជា-ថៃ[62]ជាយថាហេតុ។

ក. ភូមិសាស្ត្រនៃឈូងសមុទ្រថៃ

ឈូងសមុទ្រថៃស្ថិតនៅខាងជើងខ្សែបន្ទាត់ប្រវែង ២០៨ ម៉ាយល៍សមុទ្រ[63] ដែលវាស់ចេញពីចំណុច **កាម៉ៅ** (Ca Mau) ដែលស្ថិតនៅត្រង់ចុងខាងត្បូងបំផុតនៃប្រទេសវៀតណាម ទៅជាប់នឹងឆ្នេរសមុទ្រម៉ាឡេស៊ីជិត **កូតា បារូ** (Kota Bahru) (៦° ១២′N, ១០២° ២០′E)។ ឈូងសមុទ្រថៃលាតសន្ធឹងពីជើងទៅត្បូងប្រវែង ៤០០ ម៉ាយល៍សមុទ្រ ហើយនៅខាងជើងបំផុតគឺជាឆកសមុទ្របាងកក ដែលមានសណ្ឋានជាចតុកោណ[64]។ ឈូងសមុទ្រថៃមានក្រឡាផ្ទៃប្រមាណជា ២៨៣.៧០០ គ.ម²[65]។ ឈូងសមុទ្រនេះ អាចចាត់ទុកជា **សមុទ្រពាក់កណ្ដាលបិទ**[66] ដែលមានជម្រៅមិនសូវជ្រៅឡើយ មានបាតរាបស្មើ ដែលបែងចែកប្រទេសកម្ពុជាពីឧបទ្វីបម៉ាឡាកា កោះស៊ូម៉ាត្រា និងកោះជ្វា។ ឈូងសមុទ្រថៃនៅជាប់នឹង **សមុទ្រចិនខាងត្បូង** និងអាចចាត់ទុកថាជាដៃសមុទ្រចិនក៏ថាបាន។ នៅក្នុងបាតសមុទ្រ មានព្រែកក្រោមសមុទ្រមួយដែលស្ថិតនៅចំកណ្ដាលពាមសមុទ្រ និងមានជម្រៅ ៦០ ម៉ែត្រ និងទទឹង ៥០គ.ម ដែលភ្ជាប់ឈូងសមុទ្រថៃនៅនឹងសមុទ្រចិនខាងត្បូង[67]។ ឈូងសមុទ្រនេះ មានបណ្ដោយប្រវែង៤៥០ម៉ាយល៍សមុទ្រ និងទទឹងជាមធ្យមប្រវែង ២០៨ ម៉ាយល៍សមុទ្រ។ ដូច្នេះ ឈូងសមុទ្រថៃទាំងមូលបានក្លាយជាមុខសញ្ញានៃការទាមទារពីសំណាក់រដ្ឋជាប់សមុទ្រទាំងអស់ ដូចជា កម្ពុជា

---

[62]យើងចាំបាច់ត្រូវធ្វើការវិភាគនូវស្ថានភាពទូទៅនៃឈូងសមុទ្រថៃ ព្រោះថាភូមិសាស្ត្រមានឥទ្ធិពលយ៉ាងខ្លាំងក្លាទៅលើ **ការកំណត់ព្រំដែនសមុទ្រ**។

[63] ១ ម៉ាលយ៍សមុទ្រអន្តរជាតិ ស្មើនឹង ១.៨៥២,៣ ម៉ែត្រ។

[64] PRESCOTT (V.), *The Gulf of Thailand: Maritime Limits to Conflict and Cooperation,* Mima, Kuala Lumpur, 1998, pp. 10.

[65] *Ibid.,* p. 11.

[66] មាត្រា ១២២ នៃអនុសញ្ញា **ម៉ុងតេហ្គោ បេយ៍** (Montego Bay) បានឲ្យនិយមន័យ **សមុទ្របិទ** ឬ **សមុទ្រពាក់កណ្ដាលបិទ** ថាជា «**ឈូងសមុទ្រ** អាង ឬសមុទ្រ ដែលព័ទ្ធជុំវិញដោយរដ្ឋជាច្រើន និងតភ្ជាប់ទៅនឹងសមុទ្រមួយទៀត ឬមហាសមុទ្រដោយ **ច្រកសមុទ្រ** ចង្អៀតមួយ ឬ គឺជាតំបន់ដែលកើតឡើងទាំងស្រុង ឬភាគច្រើនដោយ **សមុទ្រដែនដី** និង **តំបន់សេដ្ឋកិច្ចផ្ដាច់មុខ** របស់រដ្ឋជាច្រើន»។ ដូច្នេះ អនុលោមតាមអនុញ្ញា Montego Bay ឈូងសមុទ្រថៃ អាចចាត់ទុកថាជា **សមុទ្រពាក់កណ្ដាលបិទ** ។

[67] PIYAKARNCHANA (T.), *Yield dynamics as an index of biomass shifts in the Gulf of Thailand.* In SHERMAN (K.) et ALEXANDER (L.M.), (eds), *Biomass Yields and Geography of Large Marine Ecosystems,* AAAS Symposium 111, Westview Press, Inc., Boulder, CO, 1989, pp. 95-142.

ម៉ាឡេស៊ី ថៃ និងវៀតណាម ក្នុងក្របខ័ណ្ឌនៃការបង្កើត **តំបន់សេដ្ឋកិច្ចផ្តាច់មុខ** និង**ខ្ពង់រាបបាតសមុទ្រ** ប្រវែង ២០០ម៉ាយល៍សមុទ្រ[68]។

ទឹកនៃឈូងសមុទ្រថៃមានសភាពស្ងប់ស្ងាត់ល្អ។ ព្យុះស៊ីក្លូន និង ទីហ្វុងដ៏សាហាវដែលមានញឹកញាប់នៅក្នុងសមុទ្រចិន មិនដែលកើតមាននៅឈូងសមុទ្រនេះឡើយ។ គឺមានតែកូនព្យុះតូចតាចខ្លះប៉ុណ្ណោះ នៅពេលដែលរបបខ្យល់មូសុងផ្លាស់ប្តូរ។ គេឃើញមាន **ថ្មប៉ប្រះទឹក** និងផ្កាថ្មតិចតួច។ ឈូងសមុទ្រថៃមានភាពអនុគ្រោះដល់ការធ្វើនាវាចរ។ ប៉ុន្តែ ចន្លោះពីខែមិថុនា ដល់ខែតុលា ខ្យល់មានសភាពពុំទៀងទាត់ ហើយព្យុះភ្លៀងអាចកើតឡើងភ្លាមៗ ហើយអាចបង្កឲ្យមានគ្រោះថ្នាក់[69]ដល់ការធ្វើនាវាចរ។ សីតុណ្ហភាពជាមធ្យមប្រចាំឆ្នាំលើផ្ទៃសមុទ្រប្រែប្រួលជុំវិញ ២៧^{0}C[70]។

ឈូងសមុទ្រថៃស្ថិតក្រោមឥទ្ធិពលនៃជំនោរទឹក។ គឺជាប្រភេទជំនោរចម្រុះ និងខ្សោយ ដោយមានកម្រិតខ្លាំងតែនៅពេលថ្ងៃ និងពុំបង្កឲ្យមានចរន្តទឹកហូរខ្លាំងឡើយ[71]។ របបជំនោរមានផលប៉ះពាល់ទៅលើ**នីតកំណត់ព្រំដែនសមុទ្រ** ជាពិសេសពាក់ព័ន្ធនឹងការកំណត់ **ខ្សែបន្ទាត់មូលដ្ឋាន** ឬការកំណត់ **ថ្មបប្រ៉ះទឹក**[72]។ ក្នុងពេលខ្យល់មូសុងបក់ពីទិសឦសាន ពីខែវិច្ឆិកា ដល់ខែមីនា ចរន្តទឹកហូរទៅទិសនិរតី ហើយមួយផ្នែកហូរឡើងទៅរកឆ្នេរម៉ាឡាកា រួចបត់តាមទិសទ្រនិចនាឡិកា។ ក្នុងពេលខ្យល់មូសុងបក់ពីទិសនិរតី ពីពាក់កណ្តាលខែឧសភា ដល់ខែកញ្ញា គេសង្កេតឃើញមានបាតុភូតបញ្ច្រាស់គ្នាវិញ។ ខ្យល់មូសុងបក់ពីទិសនិរតីនេះនាំមកនូវភ្លៀងធ្លាក់ខុសគ្នាយ៉ាងខ្លាំងពីប្រទេសមួយទៅប្រទេសមួយទៀត។ បរិមាណទឹកភ្លៀងធ្លាក់សរុបប្រចាំឆ្នាំប្រែប្រួលពី៥០០ ទៅ១០០០មីលីម៉ែត្រ[73]។

ឈូងសមុទ្រថៃព័ទ្ធជុំវិញដោយឆ្នេរសមុទ្រនៃប្រទេសចំនួន៤ ដែលមានប្រវែង ២.៤៦០គ.ម ក្នុងនោះមានប្រទេសកម្ពុជា (៤៦០គម) ប្រទេសម៉ាឡេស៊ី (១៥០គ.ម) ប្រទេសថៃឡង់ (១.៥៦០គ.ម) និងប្រទេសវៀតណាម (២៣០គម)[74]។ ជាទូទៅ ឆ្នេរសមុទ្រម៉ាឡេស៊ី មានលក្ខណៈត្រង់ស្មើ ជាធម្មតា និងមិនសូវក្រហេងក្រហូងឡើយ[75]។ លក្ខណៈត្រង់ស្មើនេះលាតសន្ធឹងរហូតដលាប្រទេសថៃ ត្រង់ជ្រោយលឹម កូឡាមប៉ុក (Cap Lem-Kolam Pook) ដែលនៅទីនោះ ឆ្នេរមានលក្ខណៈក្រហេងក្រហូង និងមានឆកតូចៗមួយចំនួន។ ឆកសមុទ្របាងកក ជាឆកធំជាងគេបំផុតនៃឈូងសមុទ្រថៃ។ ចាប់ពីជ្រោយលី

[68] NGUYEN HONG THAO, *Le Vietnam et ses différends maritimes dans la Mer de Bien Dong (Mer de Chine méridionale)*, Paris, Pedone, 204, p. 13.

[69] KHIM (Y.), *Le Cambodge et le problème de l'extension des espaces maritimes dans le golf de Thaïlande*, Thèse pour le doctorat d'État en droit, Paris II, 1978, p. 23.

[70] KONINCK (R. de.), *L'Asie du Sud-Est,* Paris, Armand Colin, 2e édition, 2009, p. 28.

[71] KHIM (Y.), *Op. cit.,* p. 21.

[72] «**ថ្មបប្រ៉ះទឹក**» គឺជាកោះធម្មជាតិដែលមានសមុទ្រព័ទ្ធជុំវិញ ដែលគេអាចមើលឃើញពេលទឹកនាច តែលិចបាត់ក្នុងទឹកនៅពេលទឹកជោរ (មាត្រា ១៣ នៃអនុសញ្ញា Montego Bay ចុះថ្ងៃទី១០ ខែធ្នូ ឆ្នាំ១៩៨២)។

[73] KONINCK (R. de.), *Op. cit.,* p. 34.

[74] KHIM (Y.), *Op. cit.*, p. 24.

[75] *Ibid.*

យ៉ងទៅ (Cap Liant) ឆ្នេរសមុទ្រថៃបែកក្រហេងក្រហូង ចំនួន៧ ឬ៨កន្លែង[76]។ ខ្សែទឹកធំៗដែលហូរចាក់ទៅក្នុងឈូងសមុទ្រ ក្នុងតំបន់ ប្រទេសថៃ មានដូចជា ទន្លេចៅប្រយ៉ា ទន្លេមេខ្លង និងទន្លេតាពី។ ឆ្នេរសមុទ្រវៀតណាម ដែលក្នុងតំបន់ហាទៀង មានលក្ខណៈរឆេងរឆូង និងសម្បូរថ្មផ្ទាំងថ្មធំៗដែលបង្កើតបានជាជ្រោយឌើតាប (Cap de Table)[77]។ ខ្សែទឹកធំដែលហូរចាក់ទៅក្នុងតំបន់ខាងលើគឺទន្លេមេគង្គ។ ចាប់ពីជ្រោយនេះទៅ ឆ្នេរសមុទ្រមានលក្ខណៈរូងជ្រៅបង្កើតបានជាឆករាជា (Baie de Rach-Gia) ហើយហូរចុះទៅកាន់ទិសខាងត្បូងត្រង់ រហូតដល់ឆកការលុន (Cua-Lon) ដែលចុងឆកកាមៅ (Ca Mau) បង្កើតបានជាព្រំដែនខាងត្បូងនៃឈូងសមុទ្រថៃ[78]។

ប្រទេសកម្ពុជាព័ទ្ធជុំវិញដោយឆ្នេរនៃឈូងសមុទ្រថៃ ដែលមានប្រវែង ៤៦០គម។ ឆ្នេរសមុទ្រនេះមានប្រវែងមួយភាគប្រាំមួយនៃព្រំដែនកម្ពុជាសរុប។ ឆ្នេរសមុទ្រកម្ពុជាលាតសន្ធឹងពីខេត្តកំពតដល់ខេត្តកោះកុង ដែលមានឆ្នេរទំនាប ល្បាប់ភក់ដែលសម្បូរដោយដើមកោងកាង និងឆ្នេរមានផ្ទាំងថ្មក្រហេងក្រហូង ភាគច្រើនមានឆ្នេរខ្សាច់ ដែលមានដើមស្វាយដុះនៅឆ្លាស់គ្នាគួរឲ្យកត់សម្គាល់។ ជាទូទៅទីណាមានភ្នំស្ថិតនៅកៀកសមុទ្រ ទីនោះមានតំបន់ឆ្នេរក្រហេងក្រហូង សម្បូរដោយផ្ទាំងថ្ម ដែលបង្ករគ្រោះថ្នាក់ដល់ការធ្វើនាវាចរជាញឹកញាប់។ ច្រាំងសមុទ្រទាំងមូលដែលលាតសន្ធឹងពីឆកវាលរិញដល់កែប មានសភាពទាប ដោយសារមានកោះដ៏ធំ ឈ្មោះកោះត្រល់ (Phu-Quoc) ជារបាំងខ្យល់មូសុងនិរតីនៅបាំងចំពីមុខ។ នៅគ្រប់ទីកន្លែងផ្សេងទៀត តំបន់ឆ្នេរដែលកើតពីដីសណ្តរនៃទន្លេក្បែរឆ្នេរ មានស្ថានភាពទាប។

អាងឈូងសមុទ្រថៃ គឺជាប្រព័ន្ធជលធារ ដែលមានស្ទឹង និងទន្លេតូច និងខ្លីល្មមជាង ២០ ដែលមានរបបទឹកហូរខ្លាំង និងយ៉ាងគំហុកហូរចាក់ទៅក្នុងសមុទ្រ ដែលបង្កើតឲ្យមាននូវរបបទឹកជោរ និងនាច ដូចជាស្ទឹងមេទឹក ព្រែកតាតៃ ស្ទឹងថៃអារ៉ែង ព្រែកពិផាត ព្រែកកំពង់សោម និងស្ទឹងកំពតជាដើម។ ឈូងសមុទ្រថៃ គឺជាផ្លូវនាវាចរណ៍សមុទ្រដ៏មានសារសំខាន់សម្រាប់សេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជា។ កំពង់ផែស្វយ័តក្រុងព្រះសីហនុអាចឲ្យនាវាធំៗមកពីសមុទ្រអន្តរជាតិចូលចតបាន និងចូលរួមវិភាគទានយ៉ាងសំខាន់ក្នុងការអភិវឌ្ឍសេដ្ឋកិច្ចតំបន់សមុទ្រកម្ពុជា។

ឆ្នេរសមុទ្រកម្ពុជាចាប់ពីទិសពាយ័ព្យ ដល់ទិសអាគ្នេយ៍ អាចចែកចេញជា៥ផ្នែកគឺ៖

- ពីព្រំដែនថៃ (ចាំយាម) ដល់ព្រែកគគីរ ឆ្នេរមានលក្ខណៈទាប មានល្បាប់ភក់ និងសម្បូរដើមកោងកាង។

[76] KHIM (Y.), *Op. cit.*, p. 26.
[77] *Ibid.*, p. 27.
[78]**ឆ្នេរផត** នៃឈូងសមុទ្រថៃបង្កើតបានជា«**កាលៈទេសៈពិសេស**» ដែលត្រូវយកមកគិតគូរនៅក្នុងការកំណត់ព្រំដែនសមុទ្រ ក្នុងគោលដៅទទួលបាននូវ«**លទ្ធផលប្រកបដោយសមធម៌**»។

- ពីព្រែកគគីរ ដល់ជ្រោយស្វរិយោវង្ស ឆ្នេរដែលស្ថិតនៅក្បែរជួរភ្នំ និងទទួលរងខ្យល់មូសុង សម្បូរដោយផ្ទាំងថ្ម និងមានរាងក្រហេងក្រហូង។ នៅកន្លែងខ្លះ ជ្រោយទាំងនេះមានឆកសមុទ្រ ដ៏ស្រស់ត្រកាល ហ៊ុំព័ទ្ធដោយដើមស្វាវ ឬដើមដូង ដូចជា ជ្រោយយាយសែន ជ្រោយស្មាច់ និង ជ្រោយស្វរិយោវង្ស។
- ឆ្នេរនៃឆកកំពង់សោមព័ទ្ធជុំវិញដោយប្រជុំកោះដូចភ្នំជាជួរៗ។ ពីទិសខាងលិចទៅទិសខាងកើត ឆកនេះមានព្រំប្រទល់ជាប់នឹងជ្រោយស្វរិយោវង្ស ជ្រោយថ្មស និងជ្រោយវាលរិញ ដែលមាន កំពង់ផែក្រុងព្រះសីហនុ។ នៅទិសខាងលិច តំបន់ឆ្នេរមានរាងទាប និងត្រង់។ នៅទិសខាង កើត តំបន់ឆ្នេរមានសណ្ឋានទាប តែនៅទិសខាងជើង ឆ្នេរមានសភាពដូចថ្ម។ នៅខាងត្បូង គេ ឃើញមាន **ថ្មប៉ប្រះទឹក** ។ ឆកដ៏ល្វឹងល្វើយមួយនេះចាប់គោកបន្តិចម្តងៗ ដោយសារតែមាន ល្បាប់ហូរចាក់ពីព្រែកជាច្រើនសន្ទឹកសន្ទាប់។
- ពីក្រុងព្រះសីហនុ ដល់ឆកទឹកសាប គេឃើញមានឆ្នេរខ្សាច់ ដែលសម្បូរដោយដើមស្វាវ នៅ ឆ្លាស់គ្នាជាមួយនឹងផ្ទាំងថ្ម។ នៅចំកណ្តាលឆ្នេរនេះ មានឆករាម ដែលនៅខាងចុងមានកំពង់ផែ រាម ដែលត្រូវមានរបាំងការពារខ្យល់មូសុង។
- ពីឆកទឹកសាប ដល់ហាទៀង (ប្រទេសវៀតណាម) តំបន់ឆ្នេរផតចូលក្នុងដោយសារឆកទឹក សាប និងឆកវាលរេញ ដែលមានឆ្នេរទាប និងពេញដោយភក់។ បន្ទាប់មក តំបន់ឆ្នេរនេះ មានរាងជាធ្នូទ្រេតទៅរកឆ្នេរដ៏ចោទនៃភ្នំបូកគោ និងសម្បូរដោយដើមកោងកាង។ នៅទិសខាង កើតពាមនៃស្ទឹងកំពត តំបន់ឆ្នេរនៅទាបដដែល លើកលែងតែជ្រោយកែប ដែលជាតំបន់ដែល ជាទីកំសាន្តដ៏សែនមនោរម្យ។

កោះមួយចំនួនស្ថិតនៅក្បែរឆ្នេរសមុទ្រកម្ពុជា ជាប់នឹងជួរភ្នំក្រវ៉ាញ ហើយកោះទាំងនោះ គឺជា កោះដែលស្ថិតនៅជួរមុខគេ ដូចជាកោះកុងមានកំពស់ខ្ពស់ជាង ៤៥០ម៉ែត្រ ចំណែកឯកោះរ៉ុងវិញមាន កំពស់ខ្ពស់ជាង ៣០០ម៉ែត្រ ។ កោះកុង និងកោះរ៉ុងនេះ មានប្រជាជនជាអ្នកនេសាទត្រីរស់នៅជា ប្រចាំ[79]។ កោះទាំងពីរនេះគ្របដណ្តប់ដោយព្រៃស្តុក ដែលគេមិនទាន់ធ្វើអាជីវកម្មនៅឡើយ។ ក៏ប៉ុន្តែ កោះទាំងនេះត្រូវបានប្រើប្រាស់ជាកន្លែងសម្រាប់នេសាទត្រីដ៏សំខាន់ នៅក្នុងរដូវមូសុងឦសាន [80] ។ កោះទាំងអស់ដូចជា កោះកុង កោះរ៉ុង កោះរុងសន្លឹម និងកោះសេះ មានក្រឡាផ្ទៃជាមធ្យមចំនួន ៥,៦០ គម^{២} និងមានកម្ពស់ជាមធ្យម ២៤៧ម៉ែត្រ។

[79] NORODOM RANARIDDH, *Les limites du domaine maritime du Cambodge*, Thèse pour le doctorat d'État en droit, Université de droit, d'économie et des sciences d'Aix-Marseille, juin 1976, p. 82.
[80] TAN KIM HUON, *Géographie du Cambodge, de l'Asie des Moussons et des principales puissances.* Phnom Penh, 1961, p. 27.

១. ជីវធនធាន និងភោគទ្រព្យរ៉ែ

ការសិក្សាពីព្រំដែនសមុទ្រក៏ត្រូវផ្តោតទៅលើជីវធនធាន និងភោគទ្រព្យរ៉ែផងដែរ។ ជាការពិតណាស់ ព្រំដែនសមុទ្រត្រូវសម្រួលដល់ការអភិរក្សជីវធនធាន និងភោគទ្រព្យរ៉ែនៃឈូងសមុទ្រថៃ[81]។ ការអនុវត្តរបស់បណ្តារដ្ឋនៅអាស៊ីក៏អនុគ្រោះដល់ការគ្រប់គ្រង និងការធ្វើអាជីវកម្មរួមគ្នាទៅលើធនធានទាំងនោះផងដែរ[82]។ ក្នុងន័យនេះ គោលបំណងនៃការបង្កើត **តំបន់សេដ្ឋកិច្ចផ្តាច់មុខ** ក្នុងក្របខណ្ឌនៃអនុសញ្ញា Montego Bay ឆ្នាំ១៩៨២ មានមានគោលដៅសំខាន់បំផុត គឺការពឹង ផ្អែកយ៉ាងខ្លាំងនៃរដ្ឋជាប់ឆ្នេរ ចំពោះធនធានទាំងឡាយ ដែលស្ថិតនៅក្នុងតំបន់ឆ្នេរសមុទ្រ។

សមុទ្រនៃឈូងសមុទ្រថៃស្ថិតនៅលើខ្ពង់រាបបាតសមុទ្រមិនសូវជាជ្រៅប៉ុន្មានទេ ហើយងាយទទួលទឹកល្បាប់ពីទន្លេ និងស្ទឹងបឹងបួរជាច្រើនដែលប្រោះដីដ៏មានជីវជាតិ មុននឹងហូរចាក់ចូលទៅក្នុងសមុទ្រ។ ដោយសារជំរៅរាក់នេះ និងដោយសារលក្ខខណ្ឌជីវសាស្ត្រសម្បូរបែបនៃទឹកសមុទ្រ ឈូងសមុទ្រថៃអាចរក្សាពូជសត្វវន្តជាតិ និងមច្ឆជាតិជាច្រើនប្រភេទ ដែលជាកម្មវត្ថុនៃការចង់បានពីសំណាក់នាវាធ្វើអាជីវកម្មក្នុងតំបន់ ក៏ដូចជានាវានេសាទបរទេសផងដែរ[83]។

ធនធានមច្ឆាក្នុងឈូងសមុទ្រថៃទាក់ទាញអ្នកនេសាទយ៉ាងច្រើនសន្ធឹកសន្ធាប់។ សត្វដែលពេញនិយម ជាងគេគឺក្តាម បង្កង បបែល ឆ្លាម ត្រីស្បៃកា និងត្រី anchois។ អ្នកនេសាទជាច្រើននាក់ប្រកបរបបនេសាទនៅក្នុងឈូងសមុទ្រនេះ។ ការនេសាទសមុទ្រនៅក្នុងឈូងសមុទ្រថៃកាន់តែកើនឡើងហួសប្រមាណ ហើយការនេសាទនេះទៀតដើរតួនាទីសំខាន់ជាយូរមកហើយសម្រាប់រដ្ឋជាប់ឆ្នេរឈូងសមុទ្រថៃ តាំងពីមុនមាននីតិសមុទ្រទំនើបទៅទៀត[84]។ ផលនេសាទជាមធ្យមនាពេលបច្ចុប្បន្ននេះមានចំនួន ១,១ លានតោន[85] ធៀបទៅនឹងឆ្នាំ១៩៨៨ ដែលមានចំនួនដល់ទៅ២,៧តោន។ ដូច្នេះ

---

[81] ក្នុងការដោះស្រាយដោយ *មជ្ឈត្តការរវាងប្រទេសស៊ុយអែត និងន័រវេស* ជាដំបូង គេបានកែតម្រូវខ្សែបន្ទាត់ព្រំដែនសមុទ្រ ដើម្បីជៀសវាងការបែងចែកតំបន់សំបុកត្រី ក្នុងគោលដៅការពារបរិស្ថាន (Affaire des *Grisbardana entre la Suède et la Norvège*, CPA, sentence du 23 octobre 1909, p. 31)។

[82] យើងអាចលើកឧទាហរណ៍នៃ **តំបន់អភិវឌ្ឍន៍រួមគ្នា** រវាងកូរ៉េខាងត្បូង និងជប៉ុន (១៩៧៤) រវាងម៉ាឡេស៊ី និងថៃ (១៩៧៩) រវាងម៉ាឡេស៊ី និងវៀតណាម (១៩៩២) រវាងអូស្ត្រាលី និងឥណ្ឌូនេស៊ី (១៩៨៩) រវាងអូស្ត្រាលី និងទីម័រខាងកើត (២០០២)។ ក្រៅពីនេះ នៅមាន **តំបន់នេសាទរួមគ្នា** រវាងចិន និងជប៉ុន (១៩៩៧) រវាងជប៉ុន និងកូរ៉េខាងត្បូង (១៩៩៨) និងរវាងចិន និងកូរ៉េខាងត្បូង (២០០០)។

[83] KONINCK (R. de.), *Op. cit.*, p. 27.

[84] PRESCOTT (V.), *Op. cit.*, p. 11.

[85] ប្រទេសថៃមានផលនេសាទច្រើនក្រាស់ក្រែល ដោយសារមាននាវាបំពាក់ដោយបរិក្ខារនេសាទសមុទ្រល្អៗ ក្នុងនោះមាននាវាសម្រាប់នេសាទនៅតាមដែនទឹកអន្តរជាតិ (KONINCK (R. de.), *Op. cit.*, p. 114)។

យើងសង្កេតឃើញមានការថយចុះយ៉ាងខ្លាំងនូវផលសត្វវន្តជាតិ និងមច្ឆជាតិ[86]។ មូលហេតុចម្បងគឺការធ្វើអាជីវកម្មហួសប្រមាណ ការបំពុល ការដុះសារ៉ាយ[87] និងការថយចុះនូវអុកស៊ីសែន[88]។

ការធ្វើអាជីវកម្មធនធានសមុទ្រប្រកបដោយតុល្យភាព គឺជាបញ្ហាប្រឈមចម្បងសម្រាប់ប្រទេសជាប់ឈូងសមុទ្រថៃទាំងអស់។ ឆ្នេរឈូងសមុទ្រថៃជាញឹកញាប់នៅជាប់នឹងឆ្នេរទឹកសាប និងទឹកប្រៃ ដែលសម្បូរដើមកោងកាង ដែលបង្កើតបានជាតំបន់វណបសម្រាប់ប្រព័ន្ធអេកូឡូស៊ីសមុទ្រ រួមទាំងដើម្បីការពារប្រជាជនពីព្យុះស៊ូណាមិ។ ប៉ុន្តែ ការចិញ្ចឹមបង្គាបានរួមចំណែកបំផ្លាញដើមកោងកាងនៅលើឆ្នេរឈូងសមុទ្រ។

ឆ្នេរឈូងសមុទ្រថៃសម្បូរទៅដោយធនធានធម្មជាតិ។ នៅទីនោះ យើងឃើញមានដីកសិកម្មមានជីជាតិ ជួរផ្កាថ្ម ព្រមទាំងទេសភាព និងឆ្នេរដ៏ស្អាតប្រៀបដូចជាឋានសួគ៌។ ដោយសារសីតុណ្ហភាពក្តៅហើយសើម ឈូងសមុទ្រថៃក៏មានជួរផ្កាថ្មផងដែរ។ ផ្កាថ្មទាំងនេះតំណាងឲ្យប្រព័ន្ធអេកូឡូស៊ីផ្សេងៗខាងផ្នែកជីវសាស្ត្រ ដែលដើរតួនាទីសំខាន់ក្នុងកម្រិតដែលប្រព័ន្ធអេកូឡូស៊ីនេះមានឥទ្ធិពលទៅលើស្តុកមច្ឆជាតិ ទៅលើលក្ខខណ្ឌបរិយាកាស និងទៅលើកម្រិតបំពុល និងសំណឹកមាត់សមុទ្រ។ ជួរផ្កាថ្មទាក់ទាញភ្ញៀវទេសចរមកពីជុំវិញពិភពលោកឲ្យមកហែលមុជទឹកនៅបាតសមុទ្រ។ ប៉ុន្មានឆ្នាំចុងក្រោយនេះ ចំនួនកន្លែងហែលទឹកបានកើនឡើងច្រើន ពិសេសនៅប្រទេសម៉ាឡេស៊ី ថៃ និងវៀតណាម។ ប៉ុន្តែ ជួរផ្កាថ្មក៏រងការបំផ្លាញដោយសារសកម្មភាពមនុស្សកាន់តែច្រើនឡើងដែរ។ ជួរផ្កាថ្មត្រូវបានគេធ្វើអាជីវកម្មហួសប្រមាណ (ជាញឹកញាប់ដោយសារការនេសាទបែបបំផ្លិចបំផ្លាញ ដូចជាការសម្អាតដោយប្រើធាតុស៊ីយ៉ានៀ (Cyanure)) រងការប៉ះពាល់ដោយសារការបំពុល ត្រូវបានបំផ្លិចបំផ្លាញដោយសារវិស័យទេសចរណ៍មានការធ្វេសប្រហែស និងចរាចរណ៍ផ្លូវសមុទ្រ[89]។ ទោះបីជាបរិស្ថាន

---

[86] PIYAKARNCHANA (T.), *Changing state and health of the Gulf of Thailand Large Marine Ecosystem.*In SHERMAN (K.) and TANG (Q.), (eds), *Large Marine Ecosystems of the Pacific Rim – Assessment, Sustainability, and Management,* Blackwell Science, 1999, pp. 240-250.

[87] សារ៉ាយកើតចេញពីកំណើនការប្រើប្រាស់ជីនីត្រាតដោយប្រជាកសិករ។

[88] នៅក្នុងឆ្នាំ១៩៩៦ ឆ្លើយតបទៅនឹង ***សំណើសុំយោបល់ពិគ្រោះស្តីពីភាពស្របច្បាប់នៃការគំរាមកំហែង ឬការប្រើអាវុធបរមាណូ*** តុលាការក៏បានប្រកាសផងដែរថា៖ *«បរិស្ថានមិនមែនជាអរូបិកម្មទេ ប៉ុន្តែជាលំហដែលមនុស្សរស់នៅ និងជាលំហដែលផ្តល់គុណភាពនៃជីវភាព និងសុខភាពរបស់មនុស្ស រួមទាំងសម្រាប់មនុស្សជំនាន់ក្រោយផងដែរ»*។ **កាតព្វកិច្ចទូទៅរបស់រដ្ឋ** ក្នុងការធានាឲ្យបានថា សកម្មភាពដែលបានអនុវត្តក្នុងព្រំដែននៃយុត្តាធិការរបស់ខ្លួន ឬក្រោមការត្រួតពិនិត្យរបស់ខ្លួន គោរពដល់បរិស្ថានក្នុងរដ្ឋផ្សេងទៀត ឬក្នុងតំបន់មិនមែនយុត្តាធិការជាតិនោះ បច្ចុប្បន្នគឺជាផ្នែកមួយនៃវិធាននានានៃ **នីតិបរិស្ថានអន្តរជាតិ**» (C.I.J., *Licéité de la menace ou de l'emploi d'armes nucléaires*, avis consultatif du 8 juillet 1996, *C.I.J. Recueil* 1996, p. 241-242, par. 29)។

[89] សេចក្តីសម្រេចនៃសន្និសីទទីក្រុងហ្សឺណែវឆ្នាំ១៩៥៨ តម្រូវឲ្យរដ្ឋជាប់សមុទ្រសហប្រតិបត្តិការជាមួយអង្គការអភិរក្សអន្តរជាតិទាំងឡាយដែលទទួលខុសត្រូវលើការបង្កើត និងអនុវត្តវិធានការអភិរក្សនៅក្នុងសមុទ្រអន្តរជាតិជាប់គ្នា ដើម្បីអនុម័ត និងឲ្យគេគោរពវិធានការអភិរក្សចាំបាច់ទាំងឡាយក្នុងតំបន់នេសាទក្រោមយុត្តាធិការរបស់ខ្លួន ក្នុងករណីស្តុកត្រីមួយប្រភេទ ឬច្រើនប្រភេទ ឬធនធានជីវសាស្ត្រសមុទ្រផ្សេងទៀតមាននៅក្នុងតំបន់នេសាទស្ថិតក្រោមយុត្តាធិការរបស់ខ្លួន និងនៅក្នុងតំបន់សមុទ្រអន្តរជាតិជាប់គ្នា។ មាត្រា ៦ (១) នៃអនុសញ្ញាទីក្រុងហ្សឺណែវឆ្នាំ១៩៥៨ ស្តីពីការនេសាទ និងការអភិរក្សជីវធនធាននៃសមុទ្រអន្តរជាតិចែងថា៖ *«រដ្ឋជាប់សមុទ្រត្រូវឲ្យរក្សាជាពិសេសនូវ*

មានផលប៉ះពាល់តិចតួចទៅលើការកំណត់ព្រំដែនក៏ដោយ អនុសញ្ញាក្រុងហ្សឺណែវ ឆ្នាំ១៩៥៨ ស្តីពីជលផលបានចែងអំពីកាតព្វកិច្ចអភិរក្ស [90] ដែលភ្ជាប់ទៅនឹងផលប្រយោជន៍ និងសិទ្ធិរបស់រដ្ឋជាប់សមុទ្រ។ មាត្រា ៥៦.១ ក) នៃអនុសញ្ញាឆ្នាំ១៩៨២ បានផ្តល់ជូនរដ្ឋជាប់ឆ្នេរនូវ«***សិទ្ធិអធិបតេយ្យ*** *ក្នុងការរុករក និងធ្វើអាជីវកម្មអភិរក្សនិងគ្រប់គ្រងធនធានជីវសាស្ត្រ និងមិនមែនជីវសាស្ត្រ...*»។

ឈូងសមុទ្រថៃមានអាងក្រោមដីជាច្រើន ដែលមានរចនាសម្ព័ន្ធសាំញ៉ាំ។ អាងទាំងនេះបង្កើតឡើងដោយរណ្តៅអស៊ីមេទ្រីនានា ដែលពេញប្រៀបដោយល្បប់ស័កទីបី។ នៅក្រោមល្បប់នៃរណ្តៅនោះ មានថ្មកាបោនសមុទ្របឋមស័ក កញ្ចុំថ្មក្រានីត និងល្បប់ក្លាយ។ អាងទាំងនេះជាច្រើនត្រូវបានសម្គាល់ដោយថ្មមេក្រាស់ជាប់ៗគ្នា ដែលអាចមានតេលសិលា។ ប៉ុន្តែការ កំណត់ព្រំដែនខ្សែស្របនៃអាងទាំងនេះ ក៏ដូចជាបម្រែបម្រួលនៃការនាំកម្តៅក្នុងផែនដី និងជម្រៅថ្មមេដែលកប់ក្នុងដីនេះ ធ្វើឲ្យរបាយឧទង្គារ (hydrocarbures) មានភាពសាំញ៉ាំ និងពិបាកព្យាករ[91]។ លទ្ធភាពរុករកនៅមានច្រើន ប៉ុន្តែការព្យាករណ៍ទស្សទាយថានឹងមានការរុករកទ្រង់ទ្រាយតូចជាច្រើន។ ធនធានសំខាន់ៗក្នុងឈូងសមុទ្រថៃរួមមានធនធានផូស៊ីល ដូចជា ប្រេងកាត និងឧស្ម័នធម្មជាតិដែលកប់នៅបាតសមុទ្រ[92]។

យោងតាមការអង្កេតស្ថិតិថាមពល ឆ្នាំ២០១០ របស់ក្រុមហ៊ុនប្រេងកាត British Petroleum ប្រទេសម៉ាឡេស៊ី មានធនធានប្រេងកាតបម្រុងចំនួន ៥,៥២ ពាន់លានធុង នៅចុងឆ្នាំ២០០៩ ស្មើនឹង ០,៤១% នៃធនធានប្រេងកាតបម្រុងពិភពលោក។ ការផលិត ជាពិសេសនៅក្នុងតំបន់សមុទ្រ មានចំនួនស្ទើរតែថេរ ប្រមាណជា ៧៤០.០០០ ធុងក្នុងមួយថ្ងៃ នៅឆ្នាំ២០០៩ ស្មើនឹង ០,៨៦% នៃការផលិតពិភពលោក[93]។ ម៉ាឡេស៊ីជាប្រទេសផលិតប្រេងកាតលំដាប់លេខពីរនៅអាស៊ីអាគ្នេយ៍ បន្ទាប់ពីប្រទេសឥណ្ឌូនេស៊ី។ បច្ចុប្បន្ន ម៉ាឡេស៊ីទាញយកប្រេងកាតប្រមាណជា១០% ពីប្រេងកាតបម្រុងរបស់ខ្លួនក្នុងមួយឆ្នាំៗ។ ដូច្នេះ កម្រិតនៃការផលិតបច្ចុប្បន្នប្រហែលជាមិនរក្សាបានយូរឡើយ។ ការផលិតពាក់កណ្តាលបានមកពីអាង «តាពី» (Tapis) ដែលប្រេងនៅគុណភាពខ្ពស់ប្រើជាផលិតផលយោង នៅលើទីផ្សារតំបន់។ អាស្រ័យដោយមូលហេតុនេះហើយទើបម៉ាឡេស៊ីកំពុងបង្កើនកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងធ្វើការរុក

ផលិតភាពនៃជីវធនធាននៅក្នុង **លំហសមុទ្រអន្តរជាតិ** ទាំងមូលដែលជាប់គ្នានឹង **សមុទ្រដែនដី** របស់ខ្លួន» (*Les Résolutions adoptées par la Conférence des Nations Unies sur le droit de la mer, le 27 avril 1958* ; *Convention de Genève de 1958 sur la pêche et la conservation des ressources biologiques de la haute mer*, ANC, B-689, ID : 6111)។

[90] យោងតាមនិយមន័យក្នុងអនុសញ្ញាទីក្រុងហ្សឺណែវស្តីពីការនេសាទ ការអភិរក្សបង្កើតឲ្យមាន **ភាតព្វកច្ចផ្នែកមធ្យោបាយ** (ការអនុវត្តវិធានការ) ដើម្បីសម្រេចគោលដៅណាមួយ។

[91] *Petroleum Geology of the Gulf of Thailand.*Greg Croft Inc. Téléchargé le 5 janvier 2011, site http://www.gregcroft.com/thailand.ivnv.

[92] រ៉ែប្រេងកាត និងឧស្ម័នអាចជះឥទ្ធិពលដល់ **ការកំណត់ព្រំដែន**។ នៅក្នុង ***រឿងក្តីសមុទ្រខាងជើង*** *(Affaire de la mer du Nord)* ឯកតាធនធានប្រេង (L'unité des depôts d'hydrocarbures) ត្រូវបានគេចាត់ទុកថាជា «**កាលៈទេសៈសមស្រប**» ក្នុងការកំណត់ព្រំដែនប្រកបដោយសមធម៌។

[93] http://www.mbendi.com/indy/oilg/ogus/as/my/p0005.thm.Téléchargé le 5 février 2011.

រកថ្មីៗ ពិសេសនៅតំបន់សមុទ្រជ្រៅ។ តំបន់សម្បទានមួយកន្លែងទើបតែត្រូវបានផ្តល់ជូនក្រុមហ៊ុន Total នៅឆ្នាំ២០១០ នៅក្នុងតំបន់ទំនាស់ជាមួយប្រទេសប្រ៊ុយណេ។ ម៉ាឡេស៊ីក៏ផលិតឧស្ម័នធម្មជាតិផងដែរ ហើយការផលិតនោះកើនយ៉ាងឆាប់រហ័ស ដោយជាមធ្យម ផលិតបាន ៧៥០.០០០ធុងក្នុងមួយថ្ងៃ។ ម៉ាឡេស៊ីជាប្រទេសផលិតឧស្ម័នធម្មជាតិលំដាប់លេខបីក្នុងពិភពលោក បន្ទាប់ពីឥណ្ឌូនេស៊ី និង អាល់ហ្សេរី[94]។

យោងតាមការអង្កេតស្ថិតិថាមពលឆ្នាំ២០១០ របស់ក្រុមហ៊ុនប្រេងកាត British Petroleum ប្រទេសវៀតណាម មានធនធានប្រេងកាតបម្រុងចំនួន ៤,៥ ពាន់លានធុងនៅចុងឆ្នាំ២០០៩ ស្មើនឹង ០,៣៣% នៃធនធានប្រេងកាតបម្រុងពិភពលោក។ រ៉ែប្រេងកាតទាំងនេះច្រើនមាននៅក្នុងតំបន់សមុទ្រ។ នៅឆ្នាំ២០០៩ ក្នុងមួយថ្ងៃ ការផលិតកើនដល់ ៣៤៥.៣០០ ធុង ស្មើនឹង ០,៤៣% នៃការផលិតក្នុងពិភពលោក[95]។ រ៉ែប្រេងកាតក្នុងតំបន់សមុទ្រទាំងនេះ ដែលរ៉ែធំជាងគេគឺនៅ បាក់ ហូ (Bach Ho) ផលិតបានជាប្រេងកាតគុណភាពខ្ពស់ចេញពីអាងស្តុកក្រានីត។ វៀតណាមបានចាប់ផ្តើមផលិតប្រេងកាតនៅឆ្នាំ១៩៨៩។ ការផលិតមានសន្ទុះខ្លាំងរហូតដល់ឆ្នាំ២០០១ ក្រោយមក សន្ទុះមានភាពប្រក្រតី។ ដែនបម្រុងឧស្ម័នធម្មជាតិរបស់ប្រទេសវៀតណាម ត្រូវបានធ្វើអាជីវកម្មតិចតួចនៅឡើយ។ ក្រុមហ៊ុន Petro Vietnam គឺជាប្រតិបត្តិកររដ្ឋក្នុងវិស័យប្រេងកាត។ ក្រុមហ៊ុន Petro Vietnam បានសាងសង់រោងចក្រចម្រាញ់ប្រេងកាតនៅភូមិភាគកណ្តាលនៃប្រទេសវៀតណាម។

តាមការអង្កេតស្ថិតិថាមពលឆ្នាំ២០១០ របស់ក្រុមហ៊ុន British Petroleum ប្រទេសថៃមានធនធានប្រេងកាតបម្រុង ៤៥៤ លានធុងនៅចុងឆ្នាំ២០០៩។ នៅឆ្នាំ២០០៩ ប្រទេសថៃផលិតប្រេងឆៅបានជាមធ្យម ៣៣០.០០០ ធុងក្នុងមួយថ្ងៃ ស្មើនឹង០,៣៥%នៃការផលិតក្នុងពិភពលោក[96]។ ប៉ុន្តែប្រទេសថៃប្រើប្រាស់ប្រេងកាតអស់ប្រមាណជា ៨១២.០០០ ធុងក្នុងមួយថ្ងៃ យោងតាម BP Stats, 2004។ ប្រទេសថៃក៏ផលិតបានផងដែរនូវឧស្ម័នធម្មជាតិរាវ (GNL) ចំនួន ១៥០.០០០ ធុងសមមូលនឹងប្រេងកាត (bep) ក្នុងមួយថ្ងៃ និងឧស្ម័នធម្មជាតិចំនួន ៣១០.០០០ ធុងសមមូលនឹងប្រេងកាតក្នុងមួយថ្ងៃ ដែលភាគច្រើននៅតំបន់សមុទ្រ នៅក្នុងអាងរ៉ែតូចៗជាច្រើន ដែលអាងរ៉ែមួយចំនួននៅជាប់ជាមួយប្រទេសម៉ាឡេស៊ី។ ដូច្នេះ ដើម្បីបំពេញតម្រូវការរបស់ខ្លួន ថៃត្រូវនាំចូលផលិតផលប្រេងកាតពីខាងក្រៅ។

---

94 http://www.mbendi.com/indy/oilg/ogus/as/my/p0005.thm.Téléchargé le 5 février 2011.
95 *Idem.*
96 *Ibid.*

យោងតាមវិធាននៃនីតិអន្តរជាតិ ការផ្តល់តំបន់សម្បទានប្រេងកាតក្នុងតំបន់សមុទ្រគឺជាកិច្ចគ្រប់គ្រងសកម្មភាពរដ្ឋ ដើម្បីធានាបាននូវ **ការគ្រប់គ្រងជាក់ស្តែង** (Effectivités)[97]នៃតំបន់សមុទ្រមានទំនាស់[98] ។ **ការគ្រប់គ្រងជាក់ស្តែង**ដើរតួនាទីសំខាន់ក្នុងការកំណត់ព្រំដែន[99] ។ អាស្រ័យហេតុនេះ យោងតាម **ការអនុវត្ត** របស់រដ្ឋនានា លំហសមុទ្រមានជម្លោះត្រូវបានបែងចែកជាប្លុកប្រេងកាត ដើម្បីផ្តល់ជូនក្រុមហ៊ុនប្រេងកាត ជាសម្បទានប្រេងកាត។ ប្លុកប្រេងកាតទាំងនេះ[100]ស្ថិតក្រោមបញ្ញតិច្បាប់ប្រេងកាតរបស់រដ្ឋជាប់ឆ្នេរ ដែលជាកិច្ចអធិបតេយ្យនៃនីតិកម្ម លើផ្នែកគតិយុត្តិ ក្នុងគោលបំណងបញ្ជាក់ហេតុផលនៃការទាមទារតំបន់មានជម្លោះពីសំណាក់រដ្ឋ[101]។

សកម្មភាពប្រេងកាត *Upstream*[102] នៅប្រទេសថៃ ត្រូវបានបែងចែកជាអាងប្រេងកាត ដូចជាអាងប៉ាតានី (Pattani) អាងប៉ាតានីខាងត្បូង អាងប៉ាតានីខាងជើង អាងជុំប៉ុន (Chumpon) អាងក្រា (Kra) អាងសុងខ្លា (Songkla) អាងខាងលិច អាងហួរហ៊ីន (Huahin) អាងរ៉ាយ៉ុង (Rayong) និងអាងជាប់ឆ្នេរម៉ែសុត (Mae Sot) និងអាងស្រដៀងគ្នាដទៃៗទៀត[103]។ ក្នុងចំណោមអាងខាងលើ អាងប៉ាតានី ប៉ាតានីខាងត្បូង និងប៉ាតានីខាងជើងគឺជាកន្លែងផលិតប្រេងកាត និងឧស្ម័នធម្មជាតិដ៏ធំ ដោយប្រេងកាតភាគច្រើនត្រូវបានផលិតនៅខាងជើងអាង ហើយឧស្ម័នធម្មជាតិភាគច្រើនត្រូវបានផលិតនៅ

---

[97] **ការគ្រប់គ្រងជាក់ស្តែង** (Effectivités) សំដៅដល់ការគ្រប់គ្រងដោយជាក់ស្តែងដើម្បីអនុវត្តអំណាចអធិបតេយ្យរបស់រដ្ឋលើដែនដីរបស់ខ្លួន។ ប៉ុន្តែ ក្នុងការអនុវត្តជាក់ស្តែង **ការគ្រប់គ្រងជាក់ស្តែង** នេះគឺជាសកម្មភាពនានារបស់រដ្ឋ ជាអាកប្បកិរិយាផ្ទាល់របស់រដ្ឋ ឬស្ថាប័ននានារបស់រដ្ឋ ជាកិច្ចអធិបតេយ្យផ្នែកនីតិកម្ម គ្រប់គ្រង ឬយុត្តិធម៌... (ROS (N.), *Les effectivités,* in INDEMER, *Le processus de délimitation maritime : étude d'un cas fictif, colloque international*, Monaco 27-29 mars 2003, Paris, Pedone, 2004, p. 198)។

[98] ROS (N.), *Op. cit.*, p. 201.

[99] នៅពេលពុំមាន **ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិ** ពិតប្រាកដ **ការគ្រប់គ្រងជាក់ស្តែង** មានតួនាទីគ្របដណ្តប់។ ប៉ុន្តែ ក្នុងករណីផ្ទុយពីនេះ ទម្ងន់នៃ **ការគ្រប់គ្រងជាក់ស្តែង**នោះវាអាស្រ័យទៅលើទំនាក់ទំនងរបស់វាជាមួយនឹង**ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិ** ។ ប្រសិនបើ **ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិ** និង **ការគ្រប់គ្រងជាក់ស្តែង** ដើរផ្ទុយគ្នា នោះ **ការគ្រប់គ្រងជាក់ស្តែង** នឹងមិនយកជាបានការទេ ហើយ **ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិ** ជាកត្តាកំណត់។ ប្រសិនបើ **ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិ** និង **ការគ្រប់គ្រងជាក់ស្តែង** ដើរស្របគ្នា នោះ **ការគ្រប់គ្រងជាក់ស្តែង** មានមុខងារបញ្ជាក់ភាពត្រឹមត្រូវឲ្យ **ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិ** ។ ប្រសិនបើ **ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិ** មានភាពមិនច្បាស់លាស់ **ការគ្រប់គ្រងជាក់ស្តែង** ចូលរួមនៅក្នុងការបកស្រាយ **ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិ** នោះ (ROS (N.), *Op. cit.*, p. 199)។

[100] ក្នុងករណីខ្លះ ប្លុកប្រេងកាតអាចចាត់ទុកជា **កាលៈទេសៈសមស្រប** ក្នុងការកំណត់ព្រំដែនសមុទ្រ។ ក្នុងសំណុំរឿង*ខ្ពង់រាបបាតសមុទ្រលីប៊ី-ទុយណេស៊ី* តុលាការពិនិត្យមើល **ឥរិយាបថ** (Conduite) របស់ភាគីទាំងពីរអំពី **ខ្សែបន្ទាត់ខណ្ឌប្លុកប្រេងកាត** ដែលផ្តល់ដោយលីប៊ី និងទុយណេស៊ី ទោះបីជាជាវាមានលក្ខណៈបណ្តោះអាសន្នក្តី ថាមានលក្ខណៈសមធម៌។ តុលាការបានចាត់ទុក **ខ្សែបន្ទាត់ខណ្ឌប្លុកប្រេងកាត** ទាំងនេះថាជា **កាលៈទេសៈសមហេតុ** ដែលត្រូវយកមកពិចារណាដើម្បីសម្រេចបាននូវការកំណត់ព្រំដែនប្រកបដោយសមធម៌ (C.I.J. *Affaire du Plateau Continental (Tunisie/Jamahiriya Arabe Libyenne)*, arrêt du 24 février 1982, *C.I.J. Recueil* 1982, § 118, p. 84)។

[101] ដើម្បីបង្អាក់ **កច្ចឯកតោភាគ** របស់រដ្ឋ ដែលបានផ្តល់ប្លុកប្រេងកាតជាសម្បទាន រដ្ឋមួយដែលជំទាស់នឹងអធិបតេយ្យភាពរបស់រដ្ឋមួយទៀតក្នុងតំបន់ជម្លោះ ត្រូវចែកតំបន់ជម្លោះជាប្លុកប្រេងកាត និងផ្តល់ប្លុកនោះដល់ក្រុមហ៊ុនប្រេងកាតផ្សេងទៀត។

[102] សកម្មភាពប្រេងកាត *Upstream* សំដៅដល់ការរុករក និងការធ្វើអាជីវកម្មរ៉ែប្រេងកាត។

[103] *Petroleum Geology of the Gulf of Thailand.*Greg Croft Inc. téléchargé le 5 janvier 2011, site http://www.gregcroft.com/thailand.ivnv.

ខាងត្បូង។ ឧទាហរណ៍ អណ្តូង Erawan ដែលក្រុមហ៊ុន Chevron ធ្វើអាជីវកម្ម គឺជាដែនឧស្ម័នដ៏ធំជាងគេ ដែលស្ថិតនៅអាងប៉ាតានី។ ដែនធំជាងគេនៅខាងជើងអាងប៉ាតានី មានដូចជា បែនសាម៉ាស (Benchamas) ដែលត្រូវបានកត់សម្គាល់ដោយសារការផលិតប្រេងកាត និងតាន់តាវ៉ាន់ (Tantawan) ដែលផលិតឧស្ម័នធម្មជាតិ ព្រមទាំងប្រេងកាតមួយចំនួន។ ថ្មីៗនេះ ការផលិតប្រេងកាតរបស់ថៃបានកើនឡើងយ៉ាងច្រើន ដោយសារគេទើបនឹងរកឃើញរ៉ែប្រេងកាតនៅប៉ាកាក្រុង (Pakakrong) នៅម៉ាលីវ៉ាន់ (Maliwan) និងហ្សាមហ្ស៊ុយរ៉េ (Jarmjuree)។ ដែនទាំងនេះត្រូវបានក្រុមហ៊ុនឆេហ្វ្រុនធ្វើអាជីវកម្មផ្តាច់មុខជាមួយក្រុមហ៊ុនថៃប៉ូ (Thaipo)។

សកម្មភាពប្រេងកាត *Upstream* នៅកម្ពុជាត្រូវបានបែងចែកជាបីតំបន់យ៉ាងជាក់លាក់ ដែលក្នុងនោះ បញ្ហាប្រឈមមានភាពខុសគ្នាយ៉ាងខ្លាំងតាមតំបន់នីមួយៗ[104]។ (១) តំបន់គោក (ឬ onshore) ដែលគ្របដណ្តប់ស្ទើរតែទាំងស្រុងលើដែនដីរបស់កម្ពុជា។ (២) តំបន់សមុទ្រ (ឬ offshore) ដែលអធិបតេយ្យភាពពុំមានទំនាស់ និង (៣) តំបន់សមុទ្រមានទំនាស់រវាងខ្មែរ-ថៃ ស្ថិតនៅខាងលិចដែនដីសមុទ្រកម្ពុជា ជាជាតំបន់ត្រួតស៊ីគ្នា (*Overlapping Claim Area* - OCA)។

តំបន់សមុទ្រមួយទៀត ដែលហៅថា **ដែនទឹកប្រវត្តសាស្ត្រ** គឺជាកម្មវត្ថុនៃជម្លោះអធិបតេយ្យភាពរវាងកម្ពុជា និងវៀតណាម[105] ប៉ុន្តែតំបន់នេះទំនងជាមិនបង្កឲ្យមានបញ្ហាប្រឈមខាងប្រេងកាតនោះទេ តែគ្រប់គ្រងដោយកិច្ចព្រមព្រៀងរវាងកម្ពុជា និងវៀតណាម។ ភាគីទាំងពីរមាន ភារកិច្ចក្នុងការកំណត់ព្រំដែននៃតំបន់ទឹកប្រវត្តិសាស្ត្រ នៅក្នុងពេលវេលាមួយសមស្រប។

---

[104] ប្រទេសកម្ពុជាមានប្លុកប្រេងកាតសរុបចំនួន ៣៩ ក្នុងនោះ១៩ប្លុកស្ថិតក្នុងតំបន់គោក និង៦ប្លុកក្នុងតំបន់សមុទ្រពុំមានជម្លោះ (ដើមឡើយតំបន់សមុទ្រមាន៧ប្លុក ប៉ុន្តែ ក្រោយមក គេផ្គុំជា៦ប្លុក) និង៩ប្លុកក្នុងតំបន់សមុទ្រមានជម្លោះ ដែលគេផ្គុំជា៩តំបន់។

[105] កម្ពុជា និងវៀតណាមធ្លាប់មានវិវាទសមុទ្រនឹងគ្នាត្រង់កោះត្រល់ (Phu Quoc)។ នៅឆ្នាំ១៩៣៩ អគ្គទេសាភិបាលឥណ្ឌូចិន លោក **ប្រេវយេ** (Brévié) បានធ្វើការសម្រេចចិត្តផ្នែករដ្ឋបាល ដោយបង្កើត «**ខ្សែបន្ទាត់ប្រេវយេ**» កំណត់ព្រំដែនរដ្ឋបាល ដែលគូសនៅលើផែនទីជលភូមិសាស្ត្រ ដោយកាត់ **កោះត្រល់** ឲ្យវៀតណាម និងកោះ **ពូឡូវ៉ៃ** ឲ្យកម្ពុជា។ ក្រោយពេលទទួលបានឯករាជ្យ ប្រទេសកម្ពុជាបានសើរើគោលការណ៍ **ខ្សែបន្ទាត់មិនកែប្រែ**។ បញ្ហាកោះត្រល់ជាកម្មវត្ថុវិវាទកម្ពុជា-វៀតណាម ក្នុងរយៈពេលជាច្រើនឆ្នាំ ក្រោយពីទទួលបានឯករាជ្យ។ ក៏ប៉ុន្តែ នៅក្នុងឆ្នាំ ១៩៦៤ សម្តេចព្រះ **នរោត្តម សីហនុ** ព្រះប្រមុខរដ្ឋ នាពេលនោះ បានយកផែនទីខ្សែប្រេវីយេឆ្នាំ ១៩៣៩ ទៅតម្កល់នៅអង្គការសហប្រជាជាតិ ហើយស្នើសុំឲ្យអន្តរជាតិ និងប្រទេសសាមីទទួលស្គាល់ថាជាខ្សែព្រំដែនសមុទ្ររវាងតម្ពុជា និង វៀតណាម។ នៅឆ្នាំ១៩៨២ ដើម្បីឈានទៅដល់ការដោះស្រាយដែលអាចទទួលយកបាន កម្ពុជា និងវៀតណាមបានចុះកិច្ចព្រមព្រៀងមួយស្តីពី **ដែនទឹកប្រវត្តសាស្ត្រ**។ កិច្ចព្រមព្រៀងនេះមិនមានបំណងបង្កើតព្រំដែនសមុទ្រជាក់លាក់ និងជាស្ថាពរនោះទេ ប៉ុន្តែដើម្បីកាត់បន្ថយតំបន់ត្រួតគ្នាដែលរដ្ឋទាំងពីរទាមទារ ដោយបង្កើត «**ដែនទឹកប្រវត្តសាស្ត្រ**» ដែលជួយកាត់បន្ថយតំបន់ត្រួតគ្នាបានជាងពាក់កណ្តាល ដោយមានគំនូសជាក់លាក់។ យោងតាមមាត្រា ១ នៃកិច្ចព្រមព្រៀងនេះ កោះ **ពូឡូវ៉ៃ** ជារបស់កម្ពុជា រីឯកោះ **ថូជូ** និង **កោះត្រល់** ជារបស់វៀតណាម។ កិច្ចព្រមព្រៀងឆ្នាំ១៩៨២ ចែងអំពីការចរចាគ្នាឡើងវិញរវាងភាគីទាំងពីរ «នាពេលណាមួយសមស្រប...ក្នុងស្មារតីសមភាព មិត្តភាព គោរពឯករាជ្យភាពគ្នាទៅវិញទៅមក អធិបតេយ្យភាព បូរណភាពដែនដី និងផលប្រយោជន៍ស្របច្បាប់» ដើម្បីកំណត់ព្រំដែនសមុទ្ររវាងប្រទេសទាំងពីរក្នុង **ដែនទឹកប្រវត្តសាស្ត្រ** (មាត្រា ២)។

សកម្មភាពរុករករ៉ែនៅកម្ពុជា មានតាំងពីឆ្នាំ១៩៥០ មកម្ល៉េះ។ ជំនាន់នោះ ក្រុមភូគព្ភវិទូចិនមួយក្រុមបានធ្វើការស្រាវជ្រាវភូគភ្កវិទ្យាដំបូងលើដែនដីកម្ពុជា។ នៅទសវត្សរ៍ទី៦០ ភូគព្ភវិទូប៉ូឡូញបានព្យាយាមគូសផែនទីដែនក្រោមដី។ ចន្លោះពីឆ្នាំ១៩៧២ ដល់ឆ្នាំ១៩៧៤ ក្រុមហ៊ុនបារាំង អែហ្វ (Elf) បានជីកអណ្តូងដំបូងមួយចំនួនក្នុងតំបន់សមុទ្រមានដូចជា B-1, H1 និង L-I។ អណ្តូងទាំងបីមានភាពស្ងួត។ ចុងក្រោយនេះ នៅក្នុងឆ្នាំ១៩៨៧ ភូគព្ភវិទូរុស្ស៊ី និងកម្ពុជាបានធ្វើការសិក្សាភូគព្ភ និងភូមគម្ពរូបសាស្ត្រ។ ការសិក្សានេះបាននាំដល់ការធ្វើចំណាត់ថ្នាក់ដែនដីកម្ពុជាទាំងមូលជាប្លុករុករកប្រេង។

ដំបន់គោកកម្ពុជាចែកជា ១៨ប្លុក បង់លេខពី ៨ ដល់ ២៦។ តំបន់គោកមានការរុករកតិចតួច ប៉ុន្តែនៅជំណាក់កាលនេះ ជាទូទៅ ការស្វែងរុករកប្រេងនៅក្នុងដំបន់គោកទើបតែចាប់ផ្តើមនៅឡើយ។ ដោយមានកិច្ចសហការជាមួយក្រុមហ៊ុនន័រវេស ឈ្មោះប៉េហ្សេអេស (PGS) អាជ្ញាធរជាតិប្រេងកាតកម្ពុជា (ដែលគេស្គាល់ជាភាសាអង់គ្លេសថា CNPA នៃ *Cambodian National Petroleum Authority*) បានធ្វើយុទ្ធនាការរុករកស៊ីស្មិកនៅលើទឹកដីកម្ពុជា លើផ្ទៃដីប្រមាណជា ១.៤០០គម[106] នៅឆ្នាំ២០០៨។ លទ្ធផលបង្ហាញថា តំបន់បឹងទន្លេសាប[107]មានសញ្ញានូវវត្តមាននៃធនធានប្រេងកាត។ ដោយសារដំបន់នេះជាអតីតឈូងសមុទ្រ បឹងទន្លេសាបអាចមានសក្តានុពលធនធានប្រេងកាត និងឧស្ម័នធម្មជាតិមួយចំនួនជាយថាហេតុ។ ក៏ប៉ុន្តែ សណ្ឋានដីនៅតំបន់ជាប្រភេទដីជួរភ្នំ ដូច្នេះផ្ទៃដីខាងក្រោមត្រូវបានចែកជាកង់ៗ ពោលគឺអណ្តូងប្រេងនឹងមានទំហំតូចៗ ដាច់ៗពីគ្នាពិបាកនឹងធ្វើអាជីវកម្ម។ ម្យ៉ាងវិញទៀត ក្រៅពីការលំបាកទាំងឡាយដែលតំបន់នេះមាន នៅមានហានិភ័យផ្នែកបរិស្ថាន និងសង្គមដែលពាក់ព័ន្ធនឹងការរុករកក្នុងប្រព័ន្ធអេកូឡូស៊ី ដែលមានលក្ខណៈពិសេសដូចគ្នាទៅនឹងប្រព័ន្ធអេកូឡូស៊ីនៃទន្លេសាបដែរ។ នាពេលបច្ចុប្បន្ន បឹងដ៏ធំមួយនេះពោរពេញដោយខ្សាច់ និងថ្មស្រទាប់បឹង និងថ្មកំបោទឹកសាបដោយកន្លែង។ ថ្មស្រទាប់បឹងទាំងនេះសម្បូររូបធាតុសរីរាង្គសមល្មម ដើម្បីអាចក្លាយជាថ្មមេប្រេងកាតដ៏ល្អប្រសើរ[108]។

ប្លុក៨ និង៩ ស្ថិតនៅលើអាងល្បប់មួយ ឈ្មោះអាងកំពង់សោម ចំណែកប្លុក១១ និង២៦ ទំនងជាមានសណ្ឋានដីគួរឲ្យចាប់អារម្មណ៍ផងដែរ។ ប៉ុន្តែ នៅឆ្នាំ២០០៧ ប្លុកគោកតែមួយគត់ (ប្លុក១២ដែលមានក្រឡាផ្ទៃ ៥,៧៤០គម²) នៅខាងត្បូងទន្លេសាប ត្រូវបានប្រគល់ឲ្យក្រុមហ៊ុនឥណ្ឌូនេស៊ីឈ្មោះ

---

[106] លទ្ធផលនៃការសិក្សាស៊ីស្មិក 2D (យោងតាមវិធី Advanced weight drop ឬហៅកាត់ថា AWD) ជួយឲ្យប្រទេសកម្ពុជាពង្រីកអាងប្រេងកាតពី ៥ ទៅ៨កន្លែង។

[107] លទ្ធផលនៃការសិក្សាស៊ីស្មិក 2D នេះ បង្ហាញថាអាងប្រេងកាតចំនួនពីរត្រូវបានបង្កើតឡើង ដោយអាងទី១ ជាអាងខាងកើតបឹងទន្លេសាប ស្ថិតនៅក្នុងខេត្តកំពង់ចាម និងកំពង់ធំ (ក្នុងតំបន់ប្រាសាទសំបូរព្រៃគុហ៍) និងព្រះវិហារ រីឯអាងទី២ ជាអាងខាងលិចបឹងទន្លេសាប ស្ថិតនៅក្នុងខេត្តកំពង់ឆ្នាំង ពោធិ៍សាត់ បាត់ដំបង និងសៀមរាប (ក្នុងតំបន់អង្គរ) (យោងតាមបទសម្ភាសន៍ផ្ទាល់ខ្លួនរបស់អ្នកនិពន្ធជាមួយអតីតនាយកអាជ្ញាធរជាតិប្រេងកាតកម្ពុជា ឈ្មោះលោក **តែ ដួចតារា**) ។

[108] *Petroleum Geology of the Gulf of Thailand.*Greg Croft Inc. téléchargé le 5 janvier 2011, 11:20 heures, site http://www.gregcroft.com/thailand.ivnv.

Medco (ប្រតិបត្តិករគឺ Medco Energi (ឥណ្ឌូនេស៊ី) ៥២,៥% ដៃគូឈ្មោះ CNPA ៤០% JHL (ឥណ្ឌូនេស៊ី) ៧,៥%)។ កិច្ចសន្យាបែងចែកការផលិត (Production sharing contract-PSC) ត្រូវបានចុះហត្ថលេខានៅថ្ងៃទី២៨ កញ្ញា ឆ្នាំ២០០៧។ នៅឆ្នាំ២០០៧ ពុំមានសកម្មភាពណាមួយត្រូវបានអនុវត្តឡើយ ប៉ុន្តែ ក្រុមហ៊ុនភីជីអេស (PGS) បានទទួលទិន្នន័យស៊ីស្មិក 2D នៃផ្ទៃដី ៥០០គម² នៅឆ្នាំ២០០៨។

ដែនដីតំបន់សមុទ្រកម្ពុជាពុំមានទំនាស់ ត្រូវបានចែកចេញជា៦ប្លុក ដែលត្រូវបានកំណត់ដោយអក្សរពី A ដល់ F[109]។ នៅឆ្នាំ១៩៩១ ប្លុកសមុទ្រមួយចំនួនត្រូវបានផ្តល់ឲ្យក្រុមហ៊ុនឈ្មោះ Entreprise Oil ក្រុមហ៊ុន Cambodian Petroleum Exploration (Campex, Japan) និងក្រុមហ៊ុន Premier Oil (ចក្រភពអង់គ្លេស)។ នៅឆ្នាំ១៩៩៧ ប្លុកពីរទៀតត្រូវបានផ្តល់ឲ្យក្រុមហ៊ុន Woodside Energy (អូស្ត្រាលី)។ នៅឆ្នាំ១៩៩៩ ក្រុមហ៊ុន Woodside Energy បានចុះហត្ថលេខាលើកិច្ចព្រមព្រៀងស្រាវជ្រាវរួមគ្នាមួយដើម្បីវាយតម្លៃពីលទ្ធភាពរបស់តំបន់សមុទ្រកម្ពុជា។ ប៉ុន្តែ រហូតដល់អំឡុងឆ្នាំ ២០០០ ទើបគេបានទទួលលទ្ធផលមួយចំនួនពីសកម្មភាពនេះ ហើយប្រតិបត្តិការប្រេងកាតក៏ចាប់ផ្តើមមានការរីកចម្រើន។ គ្រប់ប្លុកទាំងអស់ត្រូវបានប្រគល់ឲ្យក្រុមហ៊ុនឯកជន។ ប្លុក A នៃតំបន់សមុទ្រជាប្លុកទីមួយដែលត្រូវបានរាជរដ្ឋាភិបាលផ្តល់ឲ្យក្រុមហ៊ុនប្រេង តាំងពីឆ្នាំ១៩៩៧ មកម្ល៉េះ។ ផ្ទៃក្រឡាដំបូងរបស់ប្លុក គឺមានទំហំ ៦.២៧៨គម²។ ប៉ុន្តែចាប់តាំងពីខែមីនា ឆ្នាំ២០០៧ មក ផ្ទៃក្រឡា ២៥% ត្រូវបានប្រគល់ទៅឲ្យអាជ្ញាធរជាតិប្រេងកាតកម្ពុជាវិញ យោងតាមបញ្ញត្តិដែលមានចែងក្នុងកិច្ចសន្យាបែងចែកការផលិតបន្ទាប់ពីក្រុមហ៊ុនធ្វើការរុករករួចមក ដែលធ្វើឲ្យតួលេខនៅសល់ត្រឹម ៤.៧០៩គម²។ ក្នុងគ្រប់ករណីទាំងអស់ នៅក្នុងដំណាក់កាលអភិវឌ្ឍន៍ដែលជាទូទៅមានរយៈពេលពី៣ទៅ៥ឆ្នាំ ការផលិតប្រេងកាតដែលពីមុនត្រូវបានចាត់ទុកដោយសុទិដ្ឋិនិយមថាអាចចាប់ផ្តើមនៅឆ្នាំ២០០៩នោះ នឹងមិនចាប់ផ្តើមមុនឆ្នាំ២០១៣ ឡើយ។ កិច្ចសន្យាបែងចែកការផលិតត្រូវបានចុះហត្ថលេខារវាងក្រុមហ៊ុន Chevron និង Moeco ជាមួយរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា នៅថ្ងៃទី១៨ ខែមីនា ឆ្នាំ២០០២ (ប្រតិបត្តិករឈ្មោះ ក្រុមហ៊ុន Chevron ៥៥% ដៃគូមានក្រុមហ៊ុន Moeco ៣០% និងក្រុមហ៊ុន GS Caltex ១៥%)។ នៅឆ្នាំ២០០៤ គេបានរកឃើញតម្រុយប្រេងកាតក្នុងអណ្តូងរុករក ក្នុងវិសម្ពាធភូគព្ភសាស្ត្រ ហៅថាអាងខ្មែរ (ជាភាសាអង់គ្លេសហៅថា Khmer Trough ឬ Khmer Basin)។ ប៉ុន្តែ ក្រុមហ៊ុនអាមេរិកឈ្មោះ Chevron ដែលជា

---

[109] ប្លុក A ត្រូវបានប្រគល់ឲ្យក្រុមហ៊ុន Chevron (សហរដ្ឋអាមេរិក ៣០%) Moeco (ជប៉ុន ៣០%) GS Caltex (សហរដ្ឋអាមេរិក ១៥%) និង Kris Energy (សិង្ហបុរី ២៥%)។ ប្លុក B ត្រូវបានប្រគល់ឲ្យក្រុមហ៊ុន PTTEP (ថៃ ៣៣,៣៥%) SPC (សិង្ហបុរី ៣៣,៣៣%) និង Resourceful Petroleum (ម៉ាឡេស៊ី ៣៣,៣៣%)។ ប្លុក C ត្រូវបានប្រគល់ឲ្យក្រុមហ៊ុន Polytec (ចិន-ហុងកុង ១០០%)។ ប្លុក D ត្រូវបានប្រគល់ឲ្យក្រុមហ៊ុន Mirage Energy (អតីតក្រុមហ៊ុន China Petrotech របស់ចិន-ហុងកុង ១០០%)។ ប្លុក E ត្រូវបានប្រគល់ឲ្យក្រុមហ៊ុន Medco (ឥណ្ឌូនេស៊ី ៦០%) Kuwait Energy (គុយវ៉ែត ៣០%) និង JHL (ឥណ្ឌូនេស៊ី ១០%) និងប្លុក F ត្រូវបានប្រគល់ឲ្យក្រុមហ៊ុន CNOOC Limited (ចិន ១០០%។ ការសិក្សារុករកស៊ីស្មិកត្រូវបានធ្វើឡើងនៅគ្រប់ប្លុកក្នុងសមុទ្រ ទាំងអស់ ប៉ុន្តែ អណ្តូងប្រេងកាតត្រូវបានខួងតែនៅក្នុងប្លុក A និង F ប៉ុណ្ណោះ។

ប្រតិបត្តិកររបស់ប្លុកនោះ មិនដែលធ្វើការវាយតម្លៃជាសាធារណៈណាមួយពីសក្តានុពលនៃធនធានប្រេងនៅក្នុងប្លុកនេះឡើយ។

ប្រតិបត្តិការនៅក្នុងប្លុក A ស្ថិតនៅដំណាក់កាលវាយតម្លៃធនធាន។ អណ្តូងរុករកសរុបចំនួន ១៥ ត្រូវបានខួងចាប់តាំងពីថ្ងៃចុះហត្ថលេខាលើកិច្ចសន្យាបែងចែកការផលិត ក្នុងនោះ អណ្តូងចំនួនប្រាំត្រូវបានខួងនៅក្នុង ឆ្នាំ២០០៤/២០០៥ អណ្តូងចំនួនប្រាំទៀតនៅក្នុងឆ្នាំ២០០៦ និងអណ្តូងចំនួនប្រាំនៅឆ្នាំ២០០៧ បន្ថែមពីលើអណ្តូងដែលត្រូវបានខួងនៅក្នុងឆ្នាំ ១៩៩០។ នៅក្នុងអំឡុងយុទ្ធនាការខួងរុករកប្រេងនៅក្នុងឆ្នាំ ២០០៤/២០០៥ គេបានរកឃើញតម្រុយប្រេងកាតនៅក្នុងអណ្តូងចំនួន ៤ និងតម្រុយឧស្ម័ននៅក្នុងអណ្តូងចំនួន ១។ ប្រេងកាតដែលត្រូវបានយកមកធ្វើការពិសោធន៍នាពេលនោះមានលក្ខណៈគួរឲ្យចាប់អារម្មណ៍ ដូចជា ចំណុះស្ពាន់ធម៌ទាប ហើយមាន API ចំនួន៤៥°។ ក៏ប៉ុន្តែតម្រុយប្រេងកាតដែលយកបាននោះមានអាត្រាអន្ទិលខ្ពស់។ ជាក់ស្តែង តាមការប៉ាន់ស្មានរបស់ក្រុមហ៊ុន គេអាចទាញយកប្រេងពីក្នុងដីបានតែក្នុងកម្រិត ពី១០% ទៅ ២០% តែប៉ុណ្ណោះ។ ថ្មីៗនេះ ក្រុមហ៊ុន Chevron បានប្រកាសថា អាត្រាដែលអាចទាញយកប្រេងមានចំនួន ១៥%។ ប្រេងកាតដែលយកចេញពីអណ្តូងក្នុងប្លុក A មានបរិមាណទាប គឺមិនដល់ ៥០០ លានធុង ដូចត្រូវបានប្រកាសដោយខ្វះការប្រុងប្រយ័ត្ននាពេលកន្លងទៅទេ ព្រោះថាតួលេខជាក់ស្តែងនៃការវាយតម្លៃជាបឋមបានបង្ហាញថា ធនធានប្រេងដែលអាចមាន ស្ថិតនៅចន្លោះពី ៨០ ដល់ ១០០លានធុង។

តំបន់សមុទ្រមានជម្លោះត្រូវបានរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាបែងចែកជាបួនតំបន់ ស្មើនឹង៩ប្លុក។ តំបន់ I និង II ត្រូវបានប្រគល់ទៅឲ្យក្រុមហ៊ុនប្រេងកាតឈ្មោះ Conoco Philips (សហរដ្ឋអាមេរិក) និង Idemitsu (ជប៉ុន) សម្រាប់រយៈពេលមិនកំណត់។ នៅក្នុងឆ្នាំ ២០០៧ ប្លុក III ដែលប្រគល់ទៅឲ្យក្រុមហ៊ុន Shell (៥០%) និងក្រុមហ៊ុន BHP (៥០%) ត្រូវបានប្រគល់ទៅឲ្យក្រុមហ៊ុន Total ចាប់ពីឆ្នាំ២០០៩មក បន្ទាប់ពីរយៈពេលកិច្ចសន្យាបានចប់សុពលភាព។ ប្លុក IV បច្ចុប្បន្ននៅទំនេរនៅឡើយ[110] (សូមមើលផែនទីលេខ២ ក្នុងឧបសម្ព័ន្ធ)។ បើតាមការប្រកាសរបស់ក្រុមហ៊ុនអាមេរិកឈ្មោះ Chevron ដែលទទួលបានសម្បទានប្រេងកាតពីប្រទេសថៃនៅក្នុងតំបន់មានជម្លោះរវាងកម្ពុជា និងថៃឡូងដ៍ រ៉ែប្រេងកាតអាចនឹងមានច្រើនក្នុងតំបន់នេះ។

គ. ចំណោទបញ្ហានៃវិវាទសមុទ្រខ្មែរ-ថៃ

វិវាទសមុទ្រក្នុងឈូងសមុទ្រថៃកើតឡើងម្យ៉ាងដោយសារកម្ពុជាទាមទារ **ខ្សែបន្ទាត់គោលសមុទ្រ** និងម្យ៉ាងទៀតដោយសារថៃជំទាស់មិនឲ្យកម្ពុជា **ពង្រីកលំហសមុទ្រ** របស់កម្ពុជា។ ទំនាស់នេះកើតចេញពី «*ការខ្វែងគំនិតគ្នាលើផ្នែកអង្គច្បាប់ ឬអង្គហេតុ បដិវាទកម្ម ការប្រឆាំងនឹងនិក្ខេបបទគតិយុត្តិ ឬ*

[110] កិច្ចសន្យាសម្បទានប្រេងកាតដែលប្រគល់ឲ្យក្រុមហ៊ុន BHP (អូស្ត្រាលី) និង Inpex (ជប៉ុន) បានផុតកំណត់ហើយ។

ផលប្រយោជន៍...» [111]។ វិវាទនេះត្រូវបានចាត់ទុកជាវិវាទផ្នែកគតិយុត្តិ។ ការអនុវត្តវិធាននៃច្បាប់វិជ្ជមានញែកវិវាទគតិយុត្តិ[112]ពីវិវាទលក្ខណៈនយោបាយ[113]។ ដូច្នេះ វាជាវិវាទមួយដែលភាគីទាំងសងខាងខ្វែងគំនិតគ្នាលើការអនុវត្ត ឬបកស្រាយច្បាប់មានស្រាប់ [114] ។ វិវាទសមុទ្រខ្មែរ-ថៃកើតឡើងព្រោះថាក្នុងវិវាទនេះ «***ការទាមទារ*** *លើអង្គច្បាប់មានការផ្ទុយគ្នា។ ឧទាហរណ៍* ***ការទាមទារ*** *លើអង្គច្បាប់ពីភាគីម្ខាងត្រូវបានជំទាស់ពីភាគីម្ខាងទៀត...»* [115]។ យើងអាចចាត់ទុកវិវាទនេះថា ជាវិវាទខាងផ្នែកគតិយុត្តិ។ ភាពខុសគ្នារវាងវិវាទគតិយុត្តិ ពីវិវាទនយោបាយ គឺថា សម្រាប់វិវាទគតិយុត្តិ គេត្រូវអនុវត្តនូវវិធានច្បាប់។ ដូច្នេះ នេះគឺជាវិវាទ ដែលភាគីទាំងពីរមិនឯកភាពគ្នា ក្នុងការអនុវត្ត ឬក្នុងការបកស្រាយនូវច្បាប់ជាធរមាន។ វិវាទព្រំដែនសមុទ្ររវាងកម្ពុជា និងថៃឡូងដ៍បានលេចចេញជារូបរាងឡើង ដោយសារតែនៅក្នុងវិវាទនេះ «ការទាមទារខាងផ្នែកគតិយុត្តិនៃភាគីពីរបានប៉ះទង្គិចគ្នា ពោលគឺ ការទាមទារដើម្បីទទួលសិទ្ធិដោយភាគីម្ខាង ត្រូវភាគីម្ខាងទៀតជំទាស់តវ៉ា។ វិវាទនេះបង្កើតឲ្យមាន **តំបន់ត្រួតស៊ីគ្នា** នៅក្នុងឈូងសមុទ្រថៃ។ ប៉ុន្តែ រាល់កិច្ចឯកតោភាគីដែលតាមរយៈនេះ ភាគីខ្មែរនិងថៃបានកំណត់ប្រវែងទទឹងនិងបណ្ដោយនៃ **តំបន់អធិបតេយ្យ** និង **តំបន់សិទ្ធិអធិបតេយ្យ**របស់ខ្លួន អាច**ជំទាស់នឹងតតិយជន** (opposable aux tiers) បាន លុះត្រាតែសេចក្ដីសម្រេចរបស់ប្រទេសទាំងពីរអនុលោមតាមវិធាននៃនីតិអន្តរជាតិ។ នេះមានន័យថា ការទាមទាររបស់ប្រទេសទាំងពីរត្រូវបញ្ជាក់មូលហេតុដោយផ្អែកលើមូលដ្ឋានច្បាប់។ ដោយសារពុំមានការជំទាស់លើអធិបតេយ្យភាពរបស់ប្រទេសទាំងពីរលើសមុទ្រក្នុងឈូងសមុទ្រថៃ (ដូចជាទំនាស់ដណ្ដើមកោះ) *វិវាទសមុទ្ររវាងកម្ពុជា-ថៃ គឺជា* ***ចំណោទនៃការកំណត់ព្រំដែនសមុទ្រ***។

ដូច្នេះ ចំណោទបញ្ហានៃវិវាទសមុទ្រខ្មែរ-ថៃចោទជាសំណួរដែលនឹងបកស្រាយជូននៅផ្នែកទី២នៃសារណា អំពីវិធីស្វែងរក***វិធានដែលអនុវត្តនៅក្នុងការកំណត់ព្រំដែនដើម្បីទទួលបានដំណោះស្រាយប្រកបដោយសមធម៌ក្នុងការកំណត់ព្រំដែនសមុទ្រកម្ពុជា-ថៃ*** ព្រោះថាយន្តការដោះស្រាយវិវាទរមែងរាប់បញ្ចូលទាំងផ្នែកការទូត គតិយុត្តិ សេដ្ឋកិច្ច និងភូមិសាស្ត្រនយោបាយទៀតផង។

ការប៉ុនប៉ងផ្នែកទ្រឹស្ដីក្នុងការចងក្រងជាវិធាននៃច្បាប់ ពាក់ព័ន្ធនឹងការកំណត់ព្រំដែនសមុទ្រដែលចាប់ផ្ដើមតាំងពីចុងសតវត្សរ៍ទី១៩ មក បានឈានដល់ការអនុម័តយកវិធានជាអនុសញ្ញា ដែល

---

[111] C.P.J.I., *Affaire des Concessions Mavrommatis en Palestine (Grèce c. Grande-Bretagne)*, *C.P.J.I. Recueil* ---, série A, n°2, p.11 ; voir aussi TCHIKAYA (B.), *Mémento de la jurisprudence : droit international public,* Paris, Hachette, 5e édition, 2010, p. 31.

[112] វិវាទគតិយុត្តិសំដៅដល់ «ការជំទាស់ (...) គ្រប់ប្រភេទ ដែលភាគីជំទាស់គ្នាទៅវិញទៅមកលើអង្គច្បាប់» (formule des conventions d'arbitrage de Locarno du 16 1925), R.T.S.D.N., vol. 54, p. 289 ; SALMON (J.) (dir.), *Dictionnaire de droit international public,* Bruxelles, Buylant, 2001, p. 338).។

[113] ចំពោះការពិនិត្យលក្ខណៈគតិយុត្តិ ឬនយោបាយនៃវិវាទ សូមមើល PAZARTZIS (P.), *Les engagements internationaux en matière de règlement pacifique des différends entre États,* Paris, L.G.D.J., 1992, pp. 36-44.។

[114] SALMON (J.) (dir.), *Dictionnaire de droit international public, Op. cit.*, p. 338.

[115] BASDEVANT (J.) (dir.), *Dictionnaire de la terminologie du droit international public,* Paris, Sirey, 1960, p. 211.

មានលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យបីគឺ៖ **ការព្រមព្រៀង** រវាងរដ្ឋពាក់ព័ន្ធ **ខ្សែបន្ទាត់សមចម្ងាយ/កាលៈទេសៈពិសេស** សម្រាប់ការកំណត់ព្រំដែន **សមុទ្រដែនដី** និងគោលការណ៍ **សមធម៌/កាលៈទេសៈសមស្រប** សម្រាប់ការកំណត់ព្រំដែន **ខ្ពង់រាបបាតសមុទ្រ**។ ដូច្នេះ ការកំណត់ព្រំដែនសមុទ្រដែនដីត្រូវតែញែកឲ្យដាច់ពីការកំណត់ព្រំដែនខ្ពង់រាបបាតសមុទ្រ និង **តំបន់នេសាទ** ឬ **តំបន់សេដ្ឋកិច្ចផ្តាច់មុខ** ។ វិធានដែលអនុវត្តនៅក្នុងការកំណត់ព្រំដែនសមុទ្រដែនដីរវាងរដ្ឋពីរដែលមានឆ្នេរជាប់គ្នា មានចែងនៅក្នុងមាត្រាទី ១៥ នៃអនុសញ្ញា **ម៉ុងតេហ្គោ បេយ៍** ។ អនុសញ្ញានេះចែងអំពីការប្រើប្រាស់វិធី **សមចម្ងាយ** លើកលែងតែក្នុងករណីដែល **កម្មសិទ្ធិជាប្រវត្តសាស្ត្រ** ឬ «**កាលៈទេសៈពិសេស**» ពាក់ព័ន្ធនឹងតំបន់ ដែលត្រូវកំណត់ព្រំដែន។ ក្រៅពីសមុទ្រដែនដី ចំពោះការកំណត់ព្រំដែននៃតំបន់ឯទៀត កថាខណ្ឌទី១នៃមាត្រា ៧៤ នៃអនុសញ្ញា **ម៉ុងតេហ្គោ បេយ៍** ចែងថា ការកំណត់ព្រំដែន «*ត្រូវធ្វើឡើងតាមការព្រមព្រៀង អនុលោមតាមនីតិអន្តរជាតិ ដូចមានចែងក្នុងមាត្រា៣៨ នៃលក្ខន្តិកៈតុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិ ដើម្បីរកបានដំណោះស្រាយប្រកបដោយសមធម៌*»។ បញ្ញត្តិទាំងនេះមានលក្ខណៈពុំជាក់ច្បាស់ និងចោទជាបញ្ហាដល់ការកំណត់ព្រំដែនសមុទ្រ។

ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ក្នុងបរិបទនៃការកំណត់ព្រំដែនសមុទ្រ លក្ខណៈភូមិសាស្ត្រគួរកត់សម្គាល់ជាងគេ គឺ **សភាពខូង** នៃឆ្នេរសមុទ្រកម្ពុជាដែលធ្វើឲ្យបាត់បង់ប្រយោជន៍យ៉ាងខ្លាំង ប្រសិនបើការកំណត់ព្រំដែនត្រូវឈរលើមូលដ្ឋាននៃការអនុវត្តវិធី **សមចម្ងាយ**។ វិធីនេះរារាំងកម្ពុជាមិនឲ្យទទួលបាន **ខ្ពង់រាបបាតសមុទ្រ** មួយដ៏ធំ ដែលកម្ពុជាត្រូវទទួលបាន។ ដោយសារមូលហេតុនេះហើយ ទើបការទាមទារដែនសមុទ្ររបស់កម្ពុជា ដែលផ្តើមចេញពីការអនុម័តយក **ខ្សែបន្ទាត់កាត់កែងទៅនឹងសណ្ឋានទូទៅនៃឆ្នេរសមុទ្រ** ជា **ខ្សែព្រំដែនសងខាង** (limite latérale) នៃ **សមុទ្រដែនដី**របស់ខ្លួននោះ បន្ទាប់មកកម្ពុជាបានពង្រឹងការទាមទាររបស់ខ្លួនថែមទៀត តាមរយៈការធ្វើសមុទ្រភាវូបនីយកម្មនៃសន្ធិសញ្ញាព្រំដែន ឆ្នាំ១៩០៧។ ការកំណត់ **ខ្សែបន្ទាត់ព្រំដែនផ្ទៃក្នុង** និង **ខ្សែបន្ទាត់ព្រំដែនខាងក្រៅ** បានប្រព្រឹត្តទៅក្នុងក្របខណ្ឌនៃ **នីតធំនៀមទម្លាប់** និង **នីតសមុទ្រចរដ្ឋមាន**។

ដូច្នេះ ចាំបាច់ត្រូវកំណត់គោលការណ៍ និងវិធានទាំងឡាយនៃនីតិអន្តរជាតិដែលអនុវត្តបាននៅក្នុងការកំណត់ព្រំដែនកម្ពុជា-ថៃក្នុងតំបន់អធិបតេយ្យ (**សមុទ្រដែនដី**) និងនៅក្នុងតំបន់ **សិទ្ធិអធិបតេយ្យ** (**តំបន់សេដ្ឋកិច្ចផ្តាច់មុខ** និង **ខ្ពង់រាបបាតសមុទ្រ**) ដោយពិនិត្យមើលទំនាក់ទំនងរវាង **នីតសមុទ្រចរដ្ឋមាន** និង**នីតធំនៀមទម្លាប់** ពាក់ព័ន្ធនឹងការកំណត់ព្រំដែនសមុទ្រកម្ពុជា-ថៃ។ វិវាទកម្ពុជា-ថៃ អាចដោះស្រាយបានតាមរយៈការកំណត់ព្រំដែនសមុទ្រ ធៀបទៅនឹងយុត្តិសាស្ត្រអន្តរជាតិ ដោយពិនិត្យមើល «**កាលៈទេសៈសមស្រប**» ឬ «**កាលៈទេសៈពិសេស**» ដែលគេអាចលើក

ឡើងដើម្បីទទួលបាន «**លទ្ធផលប្រកបដោយសមធម៌**»[116]។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី **នីតកំណត់ព្រំដែនសមុទ្រ** បានវិវត្តទៅមុខគួរឲ្យកត់សម្គាល់ ចាប់តាំងពីសំណុំរឿងកំណត់ព្រំដែនសមុទ្រទីមួយនៅក្នុងឆ្នាំ១៩៦៩ របស់ **តុលាការយុត្តធម៌អន្តរជាត** មក។ ការវិវត្តនេះត្រូវបានជំរុញដោយសារមតិរិះគន់ផ្នែកទ្រឹស្តីទៅលើយុត្តិសាស្ត្រ ដែលឈានដល់ភាពមិនអាចព្យាករណ៍បាន និងមានភាពអត្តនោមត្តិ។ ដោយមិនពេញចិត្តនឹងមតិរិះគន់ទាំងនេះ **យុត្តាធិការអន្តរជាត** បានអភិវឌ្ឍយុត្តិសាស្ត្ររបស់ខ្លួនឲ្យមានភាពប្រាកដប្រជាជាងមុន។

ផ្នែកទី១ : វិវាទព្រំដែនសមុទ្ររវាងកម្ពុជា និងថៃឡង់ដ៍។

ផ្នែកទី២ : ការស្វែងរកដំណោះស្រាយប្រកបដោយសមធម៌ ក្នុងការកំណត់ព្រំដែនសមុទ្ររវាងកម្ពុជា និងថៃឡង់ដ៍។

[116] ពាក់ព័ន្ធនឹងការកំណត់ **ខ្ពង់រាបច្រាតសមុទ្រ** ឬ **តំបន់សេដ្ឋកិច្ចផ្តាច់មុខ** យើងបានលើកឡើងពី «**កាលៈទេសៈសមស្រប**» រីឯនៅក្នុងការកំណត់ព្រំដែន **សមុទ្រដែនដី** ឬ **តំបន់តភ្ជាប់** គេហៅថាជា «**កាលៈទេសៈពិសេស**»។ «**កាលៈទេសៈពិសេស**» មានចែងក្នុងអនុសញ្ញាស្តីពី **សមុទ្រដែនដី** និង **តំបន់តភ្ជាប់** ឆ្នាំ១៩៥៨ ត្រង់មាត្រា ១២ ដែលអនុញ្ញាតឲ្យរដ្ឋធ្វើ **បដិបញ្ញត្ត** លើការអនុវត្តវិធី **សមចម្ងាយ** ក្នុងការកំណត់ព្រំដែន **សមុទ្រដែនដី**។ មាត្រា ១២ នៃអនុសញ្ញា ចែងថា «*បទប្បញ្ញត្តិនៃកថាខ័ណ្ឌនេះមិនយកមកអនុវត្តទេ ក្នុងករណីដែលមាន* ***កម្មសិទ្ធិប្រវត្តសាស្ត្រ*** *ឬ* ***កាលៈទេសៈពិសេស*** *ផ្សេងទៀត ហើយការកំណត់ព្រំដែន* ***សមុទ្រដែនដី*** *របស់រដ្ឋពីរ ត្រូវអនុវត្តតាមវិធានផ្សេងទៀត ដែលមិនមានចែងក្នុងបទប្បញ្ញតិនេះ ឡើយ*»។

ភាគទី ១
វិវាទព្រំដែនសមុទ្ររវាងកម្ពុជា និងថៃឡង់ ៖ ជម្លោះនៃការកំណត់ព្រំដែនសមុទ្រ

តើវិវាទព្រំដែនសមុទ្ររវាងកម្ពុជា និងថៃឡង់កើតឡើងដូចម្តេច? សាស្ត្រាចារ្យ **កាឡូ សង់ទូលី** (Carlo SANTULLI) គូសបញ្ជាក់ថា ការកើតឡើងនៃវិវាទបណ្តាលមកពីការប្រសព្វគ្នានៃធាតុផ្សំពីរគឺ **ការទាមទារ** ពីភាគីម្ខាង[117] និង**ការជំទាស់**[118]ពីភាគីម្ខាងទៀត[119]។ ដូច្នេះ ការទាមទារគឺជាចំណុចចាប់ផ្តើមវិវាទមួយ។ ក្នុងបរិបទវិវាទព្រំដែនសមុទ្ររវាងកម្ពុជា និងថៃឡង់ ការទាមទារនេះមានលក្ខណៈដោយប្រយោល ហើយស្តែងចេញតាម**ការពង្រីក**លំហសមុទ្រក្នុងឈូងសមុទ្រថៃ[120]។ ជាការពិតណាស់ មូលដ្ឋានគតិយុត្តិដែលអនុញ្ញាតអោយរដ្ឋទាមទារយកតំបន់សមុទ្រ គឺ **ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិ** (Titre) ដែលជាសន្ធិសញ្ញាព្រំដែន ។ ការវិវត្តនៃប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិគតិយុត្តិនេះមានការទាក់ទងទៅនឹង ការវិវត្តទ្រឹស្តីនៃការកំណត់ព្រំដែនសមុទ្រ។ គេឃើញមាន *ទំនាក់ទំនងយ៉ាងជិតស្និទ្ធរវាងដែនដីគោក និង លំហសមុទ្រ (មាតិកាទី១)*។

---

117 **ការទាមទារ** (Prétention) គឺជា «ការអះអាងទាមទារច្បាប់ ឬអង្គហេតុ ឬវិធានច្បាប់មួយ ឬនៃការបកស្រាយវិធានច្បាប់នេះ ដែលអ្នកទាមទារចង់ទទួលបាននូវផលវិបាកមួយចំនួន» (SALMON (J.) (dir.), *Dictionnaire de droit international public, Op. cit.,* p. 873 ; BASDEVANT (J.) (dir.), *Dictionnaire, Op. cit.,* pp. 470-471)។ នៅក្នុងរឿងក្តី *ប្រាសាទព្រះវិហារ* តុលាការបានកំណត់ **ការទាមទារ** ថា៖ «ទាំងប្រទេសកម្ពុជា ទាំងប្រទេសថៃធ្វើការទាមទាររៀងៗខ្លួន ដោយពឹងផ្អែកលើអង្គហេតុនិងការអះអាងដែលត្រូវបានបញ្ជាក់ ឬលើកឡើងដោយភាគីម្ខាង ឬភាគីម្ខាងទៀត។ ជាការពិតណាស់ បន្ទុកនៃភស្តុតាងទាក់ទងនឹងការទាមទារ អាស្រ័យលើភាគីដែលបានអះអាង ឬលើកឡើងក្នុងការទាមទារនេះ»។ (តុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិ, សាលដីកាចុះថ្ងៃទី១៥ ខែមិថុនា ឆ្នាំ១៩៦២, *Rec.* 1962, ទំព័រទី១៦)។ ក្នុងអត្ថន័យនៃពាក្យនេះ ការអនុម័តព្រះរាជក្រិត្យលេខ៤៣៩-៧២ចុះថ្ងៃទី០១ ខែមករា ឆ្នាំ១៩៧២ដោយប្រទេសកម្ពុជា ដើម្បីគូសព្រំប្រទល់ខ្ពង់រាបបាតសមុទ្ររបស់ខ្លួនអាចចាត់ទុកថាជាការទាមទារដែនសមុទ្រក្នុងឈូងសមុទ្រថៃពីសំណាក់កម្ពុជា។ ដូច្នេះ ការទាមទារនេះចាត់ទុកថាជាការទាមទារដោយប្រយោល (Prétention implicite)។

118 គេបានអោយនិយមន័យនៃ **ការជំទាស់** ថាជា «ការខ្វែងគំនិតគ្នា ឬវិវាទដែលអាចកើតចេញពីការប្រកែកច្រានចោលមួយ (Dénégation)» (SALMON (J.) (dir.), *Dictionnaire, Op. cit.,* p. 249)។ តុលាការកត់សំគាល់ឃើញថា ៖«**ការជំទាស់** តវ៉ាទាមទារអោយមានការខ្វែងមតិគ្នារវាងគូភាគីនៅត្រង់ចំនុចជាក់លាក់នានា» (តុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិ, *សំណើសុំបកស្រាយសាលដីកាចុះថ្ងៃទី២០ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ១៩៥០ នៅក្នុងរឿងក្តីសិទ្ធិជ្រកកោន* សាលដីកាចុះថ្ងៃទី២៧ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ១៩៥០, *Rec.*, 1950, ទំព័រទី៤០៣)។

119 SANTULLI (C.), « Droit du contentieux international », Paris, Montchrestien, 2005, p. 5.

120 ចំពោះសេចក្តីលំអិតនៃ **ការពង្រីក** (Extension) នេះ សូមមើល NORODOM RANARIDDH, *Les limites du domaine maritime du Cambodge*, Thèse pour le doctorat d'État en droit, Université de droit, d'économie et des sciences d'Aix-Marseille, juin 1976, pp. 453 ; et KHIM (Y.), *Le Cambodge et le problème de l'extension des espaces maritimes dans le golf de Thaïlande*, Thèse pour le doctorat d'État en droit, Paris II, 1978, pp. 763។

ដើម្បីពិនិត្យមើលវិវាទព្រំដែនសមុទ្ររវាងកម្ពុជា និងថៃឡុងដ៍ យើងត្រូវវិភាគ**ការជំទាស់**របស់ថៃចំពោះការពង្រីកដែនសមុទ្រដោយភាគីកម្ពុជាក្នុងឈូងសមុទ្រថៃ។ ជាក់ស្តែង ប្រទេសថៃជំទាស់នឹងសកម្មភាពរបស់កម្ពុជា និងជាពិសេសការអនុម័តច្បាប់ជាតិ ដែលរួមបញ្ចូលលំហមានទំនាស់ខាងលើទៅក្នុង **តំបន់អធិបតេយ្យ** (Zone de souveraineté) ឬ **តំបន់សិទ្ធិអធិបតេយ្យ** (Zone de droits souverains) របស់ខ្លួន។ យ៉ាងណាក្តី ដូចការលើកឡើងរបស់លោកសាស្ត្រាចារ្យ **វីរ៉ាល់លី** (VIRALLY) ដើម្បីអោយការជំទាស់របស់រដ្ឋមួយអាចប្រឆាំងនឹងតតីយជនដែលមិនអាចជំទាស់នឹងសកម្មភាពនេះបាន ការជំទាស់ទាំងនោះត្រូវគោរពយ៉ាងច្បាស់ទៅតាមវិធានច្បាប់អន្តរជាតិទូទៅ[121]។ ដូច្នេះ ការពិនិត្យលើការជំទាស់របស់ភាគីថៃចំពោះការពង្រីកដែនសមុទ្រដោយកម្ពុជា គឺចាំបាច់ដើម្បីពិនិត្យមើល*វិវាទក្នុងការកំណត់ព្រំដែនសមុទ្រ* រវាងរដ្ឋទាំងពីរ (មាតិកាទី២)។

យោងតាមអនុសញ្ញា CMB រដ្ឋជាប់ឆ្នេរទាំងអស់មានសិទ្ធិទទួលបានខ្ពង់រាបបាតសមុទ្រ ដែលមានចម្ងាយកំណត់ត្រឹម២០០ម៉ាលយ៍សមុទ្រ ក្នុងខណៈពេលដែលប្រវែងទទឹងឈូងសមុទ្រថៃមានប្រវែងពុំលើស៤០០ម៉ាលយ៍សមុទ្រទេ។ ក្នុងខណៈដែលប្រទេសពីរ កម្ពុជា និងថៃ អនុវត្តសិទ្ធិរបស់ខ្លួនលើដែនសមុទ្រ «*ការត្រួតស៊ីគ្នាមួយរវាងប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិពីរប្រឆាំងគ្នា*»[122] អាចកើតចេញពីទំនាក់ទំនងជាប្រទេសជិតខាងបាន។ អាស្រ័យហេតុនេះ ការពង្រីកលំហសមុទ្រដោយឯកតោភាគីរបស់ពួកគេចៀសពុំផុតពីបង្កើតអោយមានត្រួតស៊ីគ្នាឡើយ។ ហើយភាពត្រួតស៊ីគ្នានៃប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិអធិបតេយ្យ (Titre de souveraineté) នេះហើយដែលជាដើមចមនៃវិវាទដែនសមុទ្ររវាងកម្ពុជា និងថៃ។ ការសិក្សាពីតំបន់សមុទ្រត្រួតស៊ីគ្នារវាងកម្ពុជា និងថៃគឺជាការលក្ខខណ្ឌចាំបាច់ដំបូងដើម្បីឈានទៅដល់ដំណោះស្រាយនៃវិវាទព្រំដែនសមុទ្ររវាងកម្ពុជា និងថៃឡុងដ៍ (ដែលយើងនឹងពិនិត្យនៅក្នុងផ្នែកទី២នៃសារណានេះ) (*មាតិកាទី៣*)។

---

121 VIRALLY (M.), « Panorama du droit international contemporain », *RCADI*, 1983, V. t. 183, p. 157.
122 LUCCHINI (L.) et VŒLCKEL (M.), *Droit de la mer, tome 2, vol. 1, Délimitation, Op. cit.*,p. 14.

មាតិកាទី១

ព្រំដែនកម្ពុជា ៖ ទំនាក់ទំនងយ៉ាងជិតស្និទ្ធរវាង ដែនដីគោក និងលំហសមុទ្រ

នីតិសមុទ្រកម្ពុជាបានបញ្ជាក់ឡើងវិញពីឆន្ទៈកម្ពុជាក្នុងការប្រើប្រាស់ធនធានទឹក និងធនធានបាតសមុទ្ររបស់ខ្លួន និងធានាសន្តិសុខសមុទ្រអោយបានល្អប្រសើរ។ នីតិនេះមានប្រភពពីនីតិបារាំងដែលអនុវត្តនៅឥណ្ឌូចិន ក្នុងអំឡុងពេលអាណាព្យាបាលបារាំង។ បន្ទាប់ពីបានទទួលឯករាជ្យនាឆ្នាំ ១៩៥៣ ប្រទេសកម្ពុជាបានចាប់ផ្តើមដំណើរការពង្រីកលំហសមុទ្ររបស់ខ្លួន។ លំហសមុទ្រទាំងនេះត្រូវចាត់ទុកថាជា *«ផ្នែកមួយនៃដែនដីគោក»*[123] យោងតាមរូបមន្ត *«ដីគោកគ្របដណ្តប់លើសមុទ្រ»*[124]។ ដូច្នេះ ដែនដីគោកផ្តល់ឱ្យកម្ពុជានូវ *«ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិលើលំហសមុទ្រច្បាស់លាស់មួយ»*[125]។ ចំណងគតិយុត្តិរវាងដែនដីគោក និងលំហសមុទ្រត្រូវបានអះអាងបញ្ជាក់ដោយតុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិ ៖ *«គឺដីគោកដែលផ្តល់អោយរដ្ឋជាប់សមុទ្រនូវសិទ្ធិទៅលើដែនទឹកដែលនៅជាប់ឆ្នេររបស់រដ្ឋនោះ»*[126]។ ដូច្នេះ ហេតុផលនៃចំណងគតិយុត្តិដ៏ជិតស្និទ្ធរវាងដែនដីគោក និងលំហសមុទ្រទាំងអស់នេះទាមទារអោយមានការពិនិត្យមើលជាមុន ទៅលើ*អនុសញ្ញាព្រំដែនគោករវាងកម្ពុជា និងថៃឡង់ (ជំពូក១)* មុននឹងពិនិត្យមើលដំណើរការពង្រីកលំហសមុទ្រ រួមទាំងព្រំដែននៃដែនសមុទ្រកម្ពុជា (ជំពូក២)។

ជំពូកទី ១

អនុសញ្ញាព្រំដែនគោករវាងកម្ពុជា និងថៃឡង់

ព្រំដែន គឺជាសញ្ញាសម្គាល់ព្រំប្រទល់នៃដែនដី។ នៅក្នុងបរិវេណព្រំប្រទល់នេះ រដ្ឋមួយត្រូវបានអនុញ្ញាតអោយអនុវត្តនូវរាល់សកម្មភាពដែលជាសមត្ថកិច្ចរបស់ខ្លួន។ ព្រំដែនមានតួនាទីនយោបាយក្នុងការរក្សាស្ថិរភាពរបស់ប្រជាជាតិមួយ និងការបំលែងខ្លួនទៅជា **រដ្ឋ**[127]។ ប៉ុន្តែ អំឡុង

---

[123] (*L'accessoire du territoire terrestre*) នៅក្នុងរឿងក្តី Grisbardana *រវាងប្រទេសស៊ុយអែត និងន័រវេ* តុលាការមជ្ឈត្តការអចិន្ត្រៃយ៍ (Cour Permanent d'Arbitrage) បានប្រកាសនៅក្នុងសាលក្រមចុះថ្ងៃទី២៣ ខែតុលា ឆ្នាំ១៩០៩ ថា៖ «the maritime territory is an essential appartenance of land territory». Cité par LUCCHINI (L.) et VOELCKEL (M.), *Droit de la mer*, tome II, *Op. cit.*, p. 36»។

[124] (*La terre domine la mer*). CIJ, Rec. 1969, §96, p. 51.

[125] LUCCHINI (L.) et VOELCKEL (M.), *Droit de la mer, tome 2, vol. 1, Op. cit.*, p. 13.

[126] CIJ, *Affaire des Pêcheries anglo-norvégiennes.* Rec. 1951, p. 133.

[127] BLUMANN (C.), « Frontières et limites », in SOCIÉTÉ FRANÇAISE POUR LE DROIT INTERNATIONAL, *La frontière,* Colloque de Poitiers, Paris, Pedone, 1980, p. 4.

ពេលអាណានិគម ព្រំដែនជាក់លាក់បានដើរតួនាទីសំខាន់មួយទៀត គឺប្រើសម្រាប់សម្គាល់ដែនកំណត់តំបន់ឥទ្ធិពល ការបែងចែកអាណានិគម និងសម្រាប់ទប់ទល់នឹងការរុលទៅមុខរបស់គូបដិបក្ស[128]។ នយោបាយវាតទីនិយមនេះបានបង្កើតជាមនោគមវិជ្ជានៃលំហ **ព្រំដែនធម្មជាត** ដែលសំខាន់សម្រាប់អាយុជីវិត។ គេពុំស្វែងរកត្រឹមតែស្ថិរភាពព្រំដែនប៉ុណ្ណោះទេ គេថែមទាំងស្វែងរកសមតាផ្នែកកម្លាំង ហើយសមតាផ្នែកកម្លាំងនេះជាគ្រឹះនៃសណ្តាប់ធ្នាប់ពិភពលោកក្នុងសតវត្សន៍ទី១៩។ មូលហេតុនេះហើយទើប *«ការដណ្តើមយកដែនដីមកធ្វើជាកម្មសិទ្ធិរបស់ប្រទេសមួយ ត្រូវបានដាក់ជាបណ្តើរៗឲ្យឋិតនៅក្រោមវិធាននៃច្បាប់...»* [129]។ សន្ធិសញ្ញាព្រំដែនត្រូវបានប្រើប្រាស់ជាបណ្ណកម្មសិទ្ធិគតិយុត្តិយ៉ាងសំខាន់ ជាសន្ធិសញ្ញាអនុប្បទាន (Traité de cession) ដែលជាវិធីបុរាណក្នុងការទទួលបាននូវអធិបតេយ្យភាពដែនដី។ ជាក់ស្តែង ការការពារផលប្រយោជន៍របស់ «មហាអំណាចអ្នកគាំពារ» ពោលគឺប្រទេសបារាំង និងរបស់ «ប្រទេសទទួលការគាំពារ» ពោលគឺប្រទេសកម្ពុជា ត្រូវបានធ្វើឱ្យសម្រេចតាមរយៈការរៀបចំឲ្យមាន **អនុសញ្ញាព្រំដែន** (*ផ្នែកទី១*)។

ខណ្ឌទី១
អាណាព្យាបាលបារាំង និងសន្ធិសញ្ញាព្រំដែន
ដែលជាមូលដ្ឋានព្រំដែនគោកកម្ពុជា

គំនូសព្រំដែនគោកតែងតែត្រូវបានកំណត់នៅក្នុងបទបញ្ញត្តិនានានៃអនុសញ្ញា ក្រោមទម្រង់ជាសន្ធិសញ្ញាព្រំដែន ដែលត្រូវបានចរចាររវាងរដ្ឋអធិបតេយ្យ។ ព្រំដែនរវាងកម្ពុជា និងថៃឡង់ត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយផ្អែកលើការពិចារណាខាងផ្នែកភូមិសាស្រ្ត [130] ប្រវត្តិសាស្រ្ត សេដ្ឋកិច្ច [131] និងយុទ្ធសាស្រ្ត ដែលប្រការនេះអាចបង្កើតឱ្យមានសមតានៃផលប្រយោជន៍ដែលប្រទាញប្រទង់គ្នា[132]។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី តើឈរលើមូលដ្ឋានគតិយុត្តិអ្វី ដែលប្រទេសបារាំងដើរតួនាទីក្នុងនាមប្រទេសកម្ពុជា ដើម្បីទាមទារដីឲ្យកម្ពុជាវិញនោះ? អនុសញ្ញាអាណាព្យាបាល និងសន្ធិសញ្ញាបន្តបន្ទាប់ស្តីពីការផ្ទេរសមត្ថកិច្ចរដ្ឋរបស់ប្រទេសដែលទទួលការគាំពារ (កម្ពុជា) ទៅអោយមហាអំណាចអ្នកគាំពារ (បារាំង) តម្រូវអោយមានការពិនិត្យយ៉ាងល្អិតល្អន់ដើម្បីធានាអំពីសុពលភាពនៃសន្ធិសញ្ញាព្រំដែន (*§1*)។

---

128 DUTHEIL de La ROCHÈRE (J.), « Les procédures de règlement des différends frontaliers », in in SOCIÉTÉ FRANÇAISE POUR LE DROIT INTERNATIONAL, *La frontière, Ibid.*, p. 135.
129 DEVISSCHER (C. de), *Les effectivités du droit international public,* Pedone, Paris, 1967, p. 102.
130 បំណងប្រាថ្នារបស់បារាំងគឺចង់មាន **ព្រំដែនធម្មជាត**។
131 ការស្វែងរកផ្លូវទៅកាន់សមុទ្រដើម្បីសម្រួលដល់ពាណិជ្ជកម្មក្នុងតំបន់ និងអន្តរជាតិ។
132 ការដណ្តើមគ្នារវាងប្រទេសបារាំង និងចក្រភពអង់គ្លេស។

ក្នុងសម័យអាណានិគម ព្រំដែនជាក់លាក់គឺជាមធ្យោបាយបែងចែកតំបន់ឥទ្ធិពល និងដើម្បីទប់ទល់នឹងគូបដិបក្ខរបស់ខ្លួន។ ដូច្នេះ សមតាផ្នែកកម្លាំងដើរតួនាទីដ៏មានឧត្តមានុភាពនៅក្នុងការបង្កើតព្រំដែន។ ដោយហេតុនេះហើយទើបព្រំដែនតែងតែត្រូវបានផ្លាស់ប្តូរ ហើយគំនូសព្រំដែនតែងតែត្រូវបានកំណត់ដោយសន្ធិសញ្ញាព្រំដែនជាច្រើន ពោលគឺមិនមែនសន្ធិសញ្ញាតែមួយនោះទេ។ ដូច្នេះ បញ្ហាគតិយុត្តិបានចោទឡើងនៅក្នុងដំណាក់កាលបន្តបន្ទាប់នៃការកំណត់ព្រំដែនអាណានិគម ដែលក្នុងនោះមានការចុះសន្ធិសញ្ញាព្រំដែន ការកំណត់ព្រំដែនដោយគណៈកម្មការចម្រុះកិច្ចការព្រំដែន ការខ្សែបន្ទាត់ខណ្ឌសីមានៅលើដីជាក់ស្តែង(Démarcation) ក្នុងគោលបំណងទទួលបានព្រំដែនដែលមានស្ថេរភាព និងស្ថាពរ[133] ទាំងសម្រាប់ដែនដីគោក និងលំហសមុទ្រ(*§2*)។

§១. សន្ធិសញ្ញាអាណាព្យាបាលបារាំង-កម្ពុជា

សន្ធិសញ្ញាអាណាព្យាបាលបារាំង-កម្ពុជាចុះថ្ងៃទី១១ ខែសីហា ឆ្នាំ១៩៦៣ គឺជាសន្ធិសញ្ញាដំបូងបង្អស់នៃនីតិអន្តរជាតិទំនើបដែលប្រទេសកម្ពុជាបានចុះហត្ថលេខាជាមួយមហាអំណាចបស្ចឹមប្រទេស គឺប្រទេសបារាំង។ សន្ធិសញ្ញានេះត្រូវបានផ្តល់សច្ចាប័ន និងអនុម័តដោយការឡើងគ្រងរាជរបស់ព្រះបាទ **នរោត្តម** នៅថ្ងៃទី០៣ ខែមិថុនា ឆ្នាំ១៨៦៤។ អាណាព្យាបាលនេះអនុញ្ញាតអោយប្រទេសបារាំងមកឈរជើងនៅប្រទេសកម្ពុជា ដើម្បីឡើងបន្តទៅកាន់ប្រទេសចិនតាមទន្លេមេគង្គ។ លោកសាស្ត្រាចារ្យ **ភឹង តុង** បានកត់សម្គាល់ថា ៖ ប្រទេសបារាំងដែល *«ទំនងជាបារម្ភនឹងការវិវត្តផ្នែកពាណិជ្ជកម្មរបស់អង់គ្លេស បានសម្រេចធ្វើសន្ធិសញ្ញាជាមួយប្រទេសទាំងឡាយណាដែលនៅពេលនោះមិនទាន់ឋិតនៅក្រោមឥទ្ធិពលរបស់ខ្លួននៅឡើយ»* [134] ។ សន្ធិសញ្ញានេះអនុញ្ញាតអោយប្រទេសកម្ពុជារួចផុតពីការត្រួតត្រា (Suzeraineté) ត្រួតត្អារបស់សៀម និងវៀតណាម។ អនុលោមតាមសន្ធិសញ្ញានេះ បារាំងសន្យាការពារកម្ពុជាពីចលាចលផ្ទៃក្នុង និងការវាយប្រហារពីខាងក្រៅ (មាត្រា១ និង១៦)។ ដូច្នេះ ការភ័យខ្លាចរបស់ព្រះបាទ **អង្គឌួង** ដែលថានៅថ្ងៃណាមួយនាពេលអនាគត ប្រទេសកម្ពុជានឹងត្រូវលប់បាត់ចេញពីផែនទីនោះ លែងមានទៀតហើយ។

អនុលោមតាមសន្ធិសញ្ញាឆ្នាំ ១៨៦៣ នេះ បារាំងបានដើរតួរជាអ្នកស្នងអធិរាជអាណាម ហើយ *«អធិរាជរបស់ជនជាតិបារាំងព្រមផ្តល់ការគាំពារដល់ព្រះមហាក្សត្រកម្ពុជា»*។ បារាំង *«យល់ព្រមប្រែក្លាយទៅជាអាណាព្យាបាលដើម្បីការពារសិទ្ធិក្នុងការត្រួតត្រា* (Droits de Suzeraineté)» ដែលខ្លួនទទួលបានក្រោយស្នងបន្តនៅក្នុង បណ្តាខេត្តកូសាំងស៊ីនពីអធិរាជអាណាម ដែលក្សត្រកម្ពុជាធ្លាប់បង់

[133] តុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិគូសបញ្ជាក់ថា៖ «នៅពេលប្រទេសពីរកំណត់រួមគ្នានូវព្រំដែនមួយ គោលដៅមួយក្នុងចំណោមគោលដៅឯទៀត គឺការទទួលបាននូវដំណោះស្រាយឲ្យមាន **ព្រំដែនដែលមានស្ថេរភាព និងស្ថាពរ**» (CIJ Rec. 1962, pp. 26-37)។

[134] PHUNG TON, *La crise cambodgienne.* Thèse de Doctorat de droit, dir. Ch. ROUSSEAU, Université de Paris, Faculté de droit, 1954, 110 p.

ស្ទួយសារអាករជូនតាំងពីឆ្នាំ ១៨០៧ មក។ បារាំងមានអ្នកតំណាងម្នាក់នៅអមព្រះមហាក្សត្រកម្ពុជា ដែលជារ៉េស៊ីដង់ជាតិបារាំង ដែលដាក់ *«ឲ្យនៅក្រោមសមត្ថកិច្ចជាន់ខ្ពស់របស់ទេសាភិបាលកូសាំងស៊ីន»* (មាត្រា២)។ តាមទស្សនៈគតិយុត្តិ គេអាចកត់សំគាល់បានថា ចាប់ពីមានសន្ធិសញ្ញាឆ្នាំ ១៨៦៣ និងសន្ធិសញ្ញាផ្សេងៗបន្តបន្ទាប់មក ទឹកដីកូសាំងស៊ីនបានត្រូវគេចាត់ទុកជាអាណានិគមបារាំង រីឯ កម្ពុជា អាណាម និង តុងកឹងបិតក្រោមរបបអាណាព្យាបាល។ បណ្ឌិត **សារិន ឆាក** បានកត់សម្គាល់ថា « *ទំនាស់ផលប្រយោជន៍ និងភាពខុសគ្នានៃលក្ខន្តិកៈមានឥទ្ធិពលយ៉ាងអាក្រក់ក្រៃលែងដល់ប្រទេសទទួលការគាំពារ គឺ កម្ពុជា»* [135] ។ ការដាក់តំណាងអាណាព្យាបាលឲ្យស្ថិតនៅក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់ភូឈួយទេសាភិបាលអាណានិគម គឺអនុញ្ញាតឱ្យអោយទេសាភិបាលនោះក្លាយជាភាគីផង និងចៅក្រមផង[136] ក្នុងពេលតែមួយ។

ទាក់ទងនឹងទំនាក់ទំនងក្រៅប្រទេស សាស្ត្រាចារ្យ **ហ្គួរ** (GOUR) បានគូសបញ្ជាក់ថាសន្ធិសញ្ញាចុះថ្ងៃទី១១ ខែសីហា ឆ្នាំ១៨៦៣ *«កម្រិតត្រឹមការផ្ទេរទៅឲ្យបារាំងនូវការអនុវត្តសមត្ថកិច្ចអន្តរជាតិរបស់កម្ពុជាតែប៉ុណ្ណោះ និងរក្សានូវស្វ័យភាពផ្ទៃក្នុងទាំងមូលជូនព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា »*[137]។ សាស្ត្រាចារ្យ GOUR បានបន្ថែមទៀតថា *«អាណាព្យាបាលគឺជាលក្ខន្តិកៈមួយនៃនីតិអន្តរជាតិ ព្រោះវាផ្អែកលើសន្ធិសញ្ញា»*[138]។ មាត្រា៤នៃសន្ធិសញ្ញា បានចែងថា *«គ្មានកុងស៊ុលបរទេសណាម្នាក់ ក្រៅពីកុងស៊ុលរបស់បារាំងអាចត្រូវបានទទួលដោយព្រះមហាក្សត្រ ដោយពុំមានការយល់ព្រមពីទេសាភិបាលកូសាំងស៊ីនឡើយ»*។ សាស្ត្រាចារ្យ **ពីនតូ** (PINTO) កត់សម្គាល់ថា *«សមត្ថកិច្ចមានកម្រិតទាំងនេះត្រូវបានអនុវត្តទៅតាមច្បាប់ និងទៅតាមប្រព្រឹត្តកម្ម ដោយអាជ្ញាធរនៃអាណាព្យាបាល នៅក្រោមការត្រួតពិនិត្យរបស់អគ្គទេសាភិបាល»* [139]។ ឧត្តមនាវីឯក **គ្រង់ឌីយែរ** (GRANDIÈRE) បានសម្រេចចិត្តលើកយកបញ្ហាព្រំដែនមកដោះស្រាយ ហើយនៅក្នុងឆ្នាំ ១៨៦៣ បានចាត់តាំងតំណាងអាណាព្យាបាលឈ្មោះ **ឌូដា ឌឺ ឡាគ្រេ** (DOUDART DE LAGRÉE) អោយយកចិត្តទុកដាក់សិក្សាទៅលើការកំណត់ព្រំដែនរវាងកូសាំងស៊ីន និងកម្ពុជា[140]។

ក៏ប៉ុន្តែ បារាំងយឺតយ៉ាវក្នុងការផ្តល់សច្ចាប័នដល់សន្ធិសញ្ញាអាណាព្យាបាលបារាំង-កម្ពុជាឆ្នាំ ១៨៦៣។ ប្រទេសសៀមក៏បានឆ្លៀតឱកាសនេះបង្ខំអោយព្រះមហាក្សត្រកម្ពុជា ចុះសន្ធិសញ្ញាសម្ងាត់មួយដែលអះអាងបញ្ជាក់ពីអធិបតេយ្យភាពរបស់សៀមលើប្រទេសកម្ពុជា ហើយបានគំរាមទ្រង់ថានឹង

---

[135] SARIN CHHAK, *Les frontières du Cambodge, T.1: Les frontières du Cambodge avec les anciens pays de la Fédération indochinoise, le Laos et le Vietnam (Cochinchine et Annam),* Paris, 1966, p.14.
[136] SARIN CHHAK, *Ibid.*
[137] GOUR (C-G.), *Institutions Constitutionnelles et Politiques du Cambodge.* Paris, Dalloz, 1965, p. 28.
[138] *Ibid.* p. 32-33.
[139] PINTO, *Aspect de l'évolution gouvernementale de l'Indochine Française,* Paris, 1946 ; cité par le Professeur GOUR, *Ibid.,* p. 33.
[140] LAMANT (P.-L.), « La frontière entre le Cambodge et le Vietnam du milieu du XIXe siècle à nos jours », in LAFONT (P.B.), (dir.), *Les frontière du Vietnam, Ibid.,* p. 161.

ធ្វើការសងសឹកយ៉ាងខ្លាំងក្លា ប្រសិនទ្រង់បដិសេធពុំព្រមចុះហត្ថលេខា[141]។ ទោះយ៉ាងនេះក្តី **អាឡាំង ហ្វ័ររ៉េស** (ALAIN FOREST) បានបកស្រាយសន្ធិសញ្ញាសម្ងាត់នេះថា ជាឆន្ទៈរបស់ព្រះបាទ **នរោត្តម** ក្នុងការដឹកនាំនយោបាយរកតុល្យភាពរវាងបារាំង និងសៀម [142] ។ យោងតាមខ្លឹមសារសន្ធិសញ្ញាសម្ងាត់នេះ សៀមទទួលបន្ទុកបង្ក្រាបចលនាបះបោរ ស្តារស្ថានភាពក្នុងប្រទេសឲ្យសុខសាន្តត្រាណឡើងវិញ និងដោះស្រាយរាល់វិវាទជាមួយមហាអំណាចបរទេស (មាត្រា១)។ ស្តេចសៀមទទួលបាននូវអំណាចតែងតាំងអភិបាលលើទឹកដីកម្ពុជា (មាត្រា៦ និង៧)។ ខេត្តបាត់ដំបង និងអង្គរត្រូវបានកាត់ទៅឲ្យសៀម ហើយការប្រគល់ឲ្យខេត្តពោធិសាត់ និងខេត្តកំពង់ស្វាយដែលពួកសៀមបានកាន់កាប់នាពេលស្តេច **ស៊ីវុត្ថា** បះបោរ ត្រូវភ្ជាប់លក្ខខណ្ឌទៅនឹង «ឥរិយាបថល្អ» របស់ក្សត្រកម្ពុជា[143]។ ដូចការលើកឡើងរបស់បណ្ឌិត **សារិន ឆាក** សន្ធិសញ្ញាសម្ងាត់នោះមាន **ខកាភៈនៃការយល់ព្រម** (Vice de consentement) ហើយត្រូវតែចាត់ទុកថាជាមោឃៈ[144]។

បារាំងបានច្រានចោលសន្ធិសញ្ញាសម្ងាត់កម្ពុជា-សៀម ឆ្នាំ១៨៦៣ ដោយព្យាយាមធ្វើការចរចារជាច្រើនលើកច្រើនសារ ដើម្បីធ្វើសន្ធិសញ្ញាថ្មីមួយជាមួយសៀម។ បារាំងព្យាយាមដោះស្រាយបញ្ហាព្រំដែនខាងលិចរបស់កម្ពុជាជាមួយសៀម [145] អោយបានប្រសើរ និងជាស្ថាពរ។ កុងស៊ុលបារាំងឈ្មោះ **អូបារ៉េ** (AUBARET) បានជំទាស់តវ៉ាយ៉ាងក្តៀវក្លាជាមួយរាជវាំងសៀមនៅទីក្រុងបាងកក ចំពោះសន្ធិសញ្ញាសម្ងាត់ ហើយលោកទទួលបានជោគជ័យក្នុងការចុះហត្ថលេខាលើកិច្ចសម្រុះសម្រួលចុះថ្ងៃទី១៤ ខែមេសា ឆ្នាំ១៨៦៥ ដែលតាមរយៈនោះ សៀមទទួលស្គាល់អាណាព្យាបាលបារាំងនៅកម្ពុជា (មាត្រា១) ហើយប្រកាសថាសន្ធិសញ្ញាសម្ងាត់ ត្រូវបានចាត់ទុកជាមោឃៈ (មាត្រា២) [146]។ ទោះយ៉ាងនេះក្តី សៀមបានបញ្ចូលដោយជោគជ័យនូវមាត្រា៥ ដែលផ្ទុយគ្នាទៅនឹងមាត្រា១ ដែលមានខ្លឹមសារដូចតទៅ៖ «*ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាត្រូវបានទទួលស្គាល់ថាជាប្រទេសសេរី និង ឯករាជ្យ។ ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាពុំស្ថិតនៅក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់ប្រទេសណាមួយឡើយ ហើយដូច្នេះត្រូវដាក់ឱ្យស្ថិតចន្លោះប្រទេសជាកម្មសិទ្ធរបស់បារាំងម្ខាង និងកម្មសិទ្ធិសៀមម្ខាងទៀត*»។ កិច្ចសម្រុះសម្រួលនោះក៏មានបញ្ញត្តិស្តីពីព្រំដែនដែរ ៖«*ព្រំដែនខេត្តបាត់ដំបង និងអង្គរ ព្រមទាំងព្រំដែនប្រទេសឡាវដែលចំណុះសៀម និងដែលឋិតនៅជាប់ប្រទេសកម្ពុជា ត្រូវបានទទួលយក និងទទួលស្គាល់ដោយបារាំង ក្នុងស្ថាន*

---

[141] លិខិតរបស់ឧត្តមនាវី **ក្រង់ឌីយែរ** ចុះថ្ងៃទី២៩ ខែតុលា ឆ្នាំ១៨៦៤ (លើកឡើងដោយបណ្ឌិត **សារិន ឆាក** ក្នុងសារណារបស់លោកដែលមានចំណងជើងថា៖ « SARIN CHHAK, *Situation politique extérieure du Cambodge de 1863 à 1884.* Mémoire de DES de Sciences politiques, dir., P. REUTEUR, Université de Paris, Faculté de droit et des sciences économiques, 1964, p. 140។

[142] FOREST (A.), *Le Cambodge et la colonisation française. Histoire d'une colonisation sans heurts (1897-1920).* Paris, L'Harmattan, 1980, p. 7.

[143] SARIN CHHAK, *Situation politique extérieure*, *Op. cit.*, p. 150.

[144] SARIN CHHAK, *Situation politique extérieure*, *Op. cit.*, p. 151.

[145] MEYER (Ch.), *Derrière le sourire khmer.* Paris, Plon, 1971, p. 99.

[146] SARIN CHHAK, *Situation politique extérieure, Op. cit.*, p. 154.

ភាពដូចនៅថ្ងៃចុះហត្ថលេខាលើកិច្ចសម្រុះសម្រួលនោះ»[147]។ ឧត្តមនាវីឯក GRANDIÈRE គឺជាបុគ្គលដំបូងបង្អស់ដែលជំទាស់តវ៉ាទៅនឹងកិច្ចសម្រុះសម្រួលនេះ។ នៅថ្ងៃទី២៩ ខែមិនា ឆ្នាំ១៨៦៧ លោកបានសរសេរលិខិតជូនរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងកងទ័ពជើងទឹកថា៖ *«ខេត្តបាត់ដំបង និងអង្គរជាកម្មសិទ្ធិរបស់កម្ពុជា ហើយថាប្រទេសសៀមដែលទៅតាំងទីនៅទីនោះពុំមែនតាមច្បាប់ដណ្តើមយកទេ ប៉ុន្តែគឺជាការឆក់ប្លន់យ៉ាងពិតប្រាកដមួយ»* [148] ។ រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងកងទ័ពជើងទឹកក៏បានរិះគន់ផងដែរទៅលើកិច្ចសម្រុះសម្រួលដែលមានយោងទៅដល់ប្រទេសឡាវជារបស់សៀម ដោយរំពឹងថាវាបើកផ្លូវអោយសៀមធ្វើកាត់យកប្រទេសឡាវមកធ្វើជាចំណុះសៀម។

ក្រោយមក បារាំងបានចុះហត្ថលេខាលើសន្ធិសញ្ញាចុះថ្ងៃទី១៥ ខែកក្កដា ឆ្នាំ១៨៦៧[149] ជាមួយសៀមនៅទីក្រុងបារីស ដែលតាមរយៈនោះស្តេចសៀមទទួលស្គាល់អាណាព្យាបាលបារាំងនៅកម្ពុជា (មាត្រា១) ហើយសន្ធិសញ្ញាសម្ងាត់ចុះថ្ងៃទី០១ ខែធ្នូ ឆ្នាំ១៩៦៣ ត្រូវបានប្រកាសថាជាមោឃៈ (មាត្រា២)។ ជាថ្នូរមកវិញ បារាំងទទួលស្គាល់ការត្រួតត្រារបស់សៀមលើទឹកដីបាត់ដំបង និងអង្គរ។ ជាក់ស្តែង ខេត្តបាត់ដំបូ (បាត់ដំបង) និងអង្គរ (សៀមរាប) នៅតែជាកម្មសិទ្ធិរបស់ព្រះរាជាណាចក្រសៀម (មាត្រា៤)។ សៀមនឹងប្តេជ្ញាមិនទន្ទ្រានយកទឹកដី កម្ពុជាឡើយ (មាត្រា៥)។ រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងការបរទេសបារាំងបានរំពឹងថាវាមានប្រយោជន៍ណាស់សម្រាប់បារាំង ក្នុងការធ្វើសម្បទាន ដោយផ្លាស់ប្តូរការទទួលស្គាល់អាណាព្យាបាលរបស់បារាំងនៅកម្ពុជា ជាមួយនឹងការកាត់ខេត្តទាំងពីរនេះទៅឱ្យសៀម[150]។

សន្ធិសញ្ញាបារាំង-សៀមចុះថ្ងៃទី១៥ ខែកក្កដា ឆ្នាំ១៨៦៧ គឺជាសន្ធិសញ្ញាព្រំដែនដំបូងបង្អស់ដែលបារាំងចុះហត្ថលេខាក្នុងនាមកម្ពុជា។ សន្ធិសញ្ញានេះក៏បង្ហាញផងដែរថា ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហាព្រំដែន សៀមមានបំណងឆ្លងពីក្របខណ្ឌទំនៀមទំលាប់ទៅជាក្របខណ្ឌអនុសញ្ញា។ ដូច្នេះ តាមផ្លូវច្បាប់នេះគឺជាសន្ធិសញ្ញាដំបូងដែលកំណត់ព្រំដែនរវាងកម្ពុជា និងសៀម។ ជាក់ស្តែង តាមព្រឹត្តិហេតុ ខេត្តទាំងពីរនេះត្រូវបានដាក់ឱ្យឋិតក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់សៀម ដើម្បីជាល័ក្ខខណ្ឌឲ្យសៀមទទួលស្គាល់ស្តេច **អង្គ អេង** ដែលបានឡើងគ្រងរាជ្យនៅក្នុងឆ្នាំ ១៧៩៤ នៅក្រុងបាងកក ។ ឧត្តមមន្ត្រីកម្ពុជាម្នាក់ឈ្មោះ **បែន** (Bên) ត្រូវបានសៀមតែងតាំងជាអភិបាលខេត្តបាត់ដំបង និងអង្គរ ក៏ប៉ុន្តែលុះត្រាណាតែរណបសៀមដាច់ខាត ហើយពុំទទួលបញ្ជាណាមួយពីស្តេច **អង្គ អេង** ឡើយ។ លោក **ប្រ៊ីគស៍** (BRIGGS) បានកត់សំគាល់ថា៖ *«ប្រការនេះគឺជាការកាត់យកទឹកដីដោយវិធីល្បួងចិត្ត ដោយពុំមានសន្ធិ*

---

[147] SARIN CHHAK, *Situation politique extérieure*, *Op. cit.*, p. 158.

[148] BERNARD (Colonel F.), *À l'école des diplomates: La perte et le retour d'Angkor. Paris, Les Œuvres Représentatives, 1933*, p. 53.

[149] សន្ធិសញ្ញាធ្វើឡើងរវាងប្រទេសបារាំង និងព្រះរាជាណាចក្រសៀម ចុះថ្ងៃទី១៥ ខែកក្កដា ឆ្នាំ១៨៦៧។ Archives nationales de France. Centre des Archives d'Outre Mer, Indochine. Fonds du GGI : 39537-39549 ; DE CLERCQ, *Recueil des Traité de la France,* vol. II, p. 595. JENNAR (R.), *Les frontières du Cambodge contemporain*, Thèse, Institut national des langues et civilisations orientales, Paris, 1998.

[150] SARIN CHHAK, *Situation politique extérieure*, *Op. cit.*, p. 162.

សញ្ញា និងការព្រមព្រៀងផ្សេងជាលាយល័ក្ខអក្សរ ឬផ្ទាល់មាត់ ប្រាកដប្រជា ឬដោយតុណ្ហីភាព ដែលធ្វើឡើងនៅជំនាន់នោះ ឬក្រោយជំនាន់នោះ រវាងប្រទេសទាំងពីរ»[151]។

ដូច្នេះ អង្គរ និងបាត់ដំបងត្រូវកាត់ចេញពីប្រទេសកម្ពុជា ដោយរង់ចាំការប្រកាសជាផ្លូវការតាមរយៈសន្ធិសញ្ញាបារាំង-សៀមចុះថ្ងៃទី១៥ ខែកក្កដា ឆ្នាំ១៨៦៧។ ក៏ប៉ុន្តែ ព្រះបាទ **នរោត្តម** ជំទាស់តវ៉ា និងការបោះបង់ចោលអង្គរ និងបាត់ដំបង។ ទ្រង់ក៏បានទាមទារយកមកវិញផងដែរនូវខេត្តម្លូរព្រៃ និងទន្លេរពៅ ព្រោះពុំមានអនុសញ្ញាណាមួយចែងពីការកាត់ខេត្តខាងលើនេះទៅឲ្យសៀមឡើយ។ សៀមដឹងថាប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិគតិយុត្តិរបស់ខ្លួនទៅលើខេត្តមួយចំនួនមានមោឃៈភាព[152]។ គណៈកម្មការទទួលបន្ទុកកំណត់ព្រំដែនរវាងកម្ពុជា និងសៀមត្រូវបានបង្កើតឡើង ដោយអនុលោមតាមមាត្រា៩នៃសន្ធិសញ្ញា។ ព្រែកកំពង់ប្រាក់ (បច្ចុប្បន្នគឺស្ទឹងស្វាយដូនកែវ) ត្រូវបានប្រើសម្រាប់កំណត់ព្រំដែនរវាងខេត្តពោធិសាត់ និងខេត្តបាត់ដំបង។ ទោះយ៉ាងនេះក្ដី កិច្ចការកំណត់ព្រំដែនត្រូវបានបញ្ឈប់ នៅពេលដែលមន្ត្រីសៀមចាកចេញទៅកាន់ទីក្រុងបាងកក ទាំងពុំបានផ្ដល់ដំណឹងជាមុនជូនដល់មន្ត្រីបារាំង[153]។

ចាប់ពីឆ្នាំ១៨៧០ ដល់ ១៨៧៣ (សេចក្ដីសម្រេចស្ដីពីការកំណត់ព្រំដែនចុះថ្ងៃទី ៩ កក្កដា ឆ្នាំ១៨៧០ និងអនុសញ្ញាកំណត់ព្រំដែន ចុះថ្ងៃទី១៧ កក្កដា ឆ្នាំ១៨៧៣) ព្រំដែនគោកកម្ពុជា និងកូសាំងស៊ីនទាំងមូលត្រូវបានកំណត់។ បណ្ឌិត **សារិន ឆាក** ក៏បានលើកឡើងពីការជំទាស់តវ៉ារបស់ព្រះបាទ **នរោត្តម** និងប្រជាជនចំពោះការទន្ទ្រានឈ្លានពានលើទឹកដីកម្ពុជាពីសំណាក់អាជ្ញាធរអាណាព្យាបាលផងដែរ។ ទោះបីជាមានការប្រឆាំងតវ៉ាទាំងនេះក្ដី ក៏គំនូសព្រំដែនរវាងកម្ពុជា និងកូសាំងស៊ីនរបស់បារាំងត្រូវបានធ្វើឡើងដោយអនុសញ្ញាមួយដែលចុះហត្ថលេខាដោយព្រះមហាក្សត្រខ្មែរ គឺព្រះបាទ **នរោត្តម** និងទេសាភិបាលកូសាំងស៊ីននៅថ្ងៃទី១៩ ខែកក្កដា ឆ្នាំ១៨៧៣។ ដោយឡែក ព្រំដែនរវាងកម្ពុជា និងអាណ្ណាមត្រូវបានកំណត់ដោយអាជ្ញាធរអាណានិគម តាមសេចក្ដី សម្រេចឯកតោភាគីចុះថ្ងៃទី ៣០ មេសា ឆ្នាំ ១៩២៩[154]។

នៅក្នុងឆ្នាំ១៨៨៤ ស្ថិតនៅក្រោមការគំរាមប្រើកំលាំង បារាំងបានបង្ខំឲ្យកម្ពុជាចុះអនុសញ្ញាទី២មួយទៀត ដើម្បីបង្កើតសហភាពគយរវាងកម្ពុជា កូសាំងស៊ីន អាណ្ណាម និងតុងកឹង។ អនុសញ្ញានេះត្រូវបានព្រះមហាក្សត្រកម្ពុជាឡាយព្រះហស្ថលេខានាថ្ងៃទី១៧ ខែមិថុនា ឆ្នាំ១៨៨៤។ យោងតាមខ្លឹមសារនៃអនុសញ្ញានេះ៖ *«មហាក្សត្រខ្មែរយល់ព្រមទទួលកំណែទម្រង់រដ្ឋបាល តុលាការ ហិរញ្ញវត្ថុ និងពាណិជ្ជកម្មគ្រប់រូបភាព ដែលរដ្ឋាភិបាលនៃ សាធារណៈរដ្ឋបារាំងវិនិច្ឆ័យ ថាមានប្រយោជន៍ទៅថ្ងៃមុខ*

---

151 BRIGGS (L. P.), «The treaty of March 23, 1907 between France and Siam and the return of Battambang and Angkor to Cambodia», *The Far Eastern Quarterly,* vol. V, 4 (August), p. 442.
152 BERNARD (Colonel F.), *Opt. cit.,* pp. 61-65.
153 SARIN CHHAK, *Situation politique extérieure, Op. cit.*, p. 173.
154 SARIN CHHAK, *Les frontières du Cambodge, Op. cit.*, p. 48.

ដើម្បីសម្រួលដល់ការបំពេញអាណាព្យាបាលភាពរបស់ខ្លួន» (មាត្រា១)។ បណ្ឌិត **សារិន ឆាក** បានកត់សំគាល់ថា៖ *«អនុសញ្ញាពុំមានបំណងបោះបង់សមត្ថកិច្ចរដ្ឋទាំងស្រុងឡើយ ប៉ុន្តែជាការផ្ទេរសមត្ថកិច្ចមួយចំនួន...ជូនមហាអំណាចអ្នកគាំពារ»*[155]។ ផលវិបាកគតិយុត្តិនៃអនុសញ្ញានេះ គឺការពង្រឹងឡើងវិញនូវការត្រួតត្រារដ្ឋបាលក្នុងប្រទេស ក្រោមរដ្ឋាភិបាលកូសាំងស៊ីន និងការពង្រីកអំណាចរបស់រ៉េស៊ីដង់ជាន់ខ្ពស់។ អនុសញ្ញាចុះថ្ងៃទី១៧ ខែមិថុនា ឆ្នាំ១៨៨៤ អាចត្រូវបកស្រាយថា ជាការផ្ទេរការអនុវត្តសមត្ថកិច្ចអន្តរជាតិ និងផ្ទៃក្នុងរបស់កម្ពុជាឱ្យប្រទេសបារាំង។ អនុសញ្ញាដែលបារាំងបង្ខំនោះ ត្រូវក្លាយជាសញ្ញានៃរបត់នយោបាយបារាំងនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ដោយដកហូតការគ្រប់គ្រងប្រទេសពីព្រះមហាក្សត្រ ទៅដាក់នៅក្រោមអំណាចអាណាព្យាបាល[156]។ ព្រះរាជបញ្ញត្តិឆ្នាំ១៩០៥មួយចំនួនបានលុបចោលនូវការបែងចែកខេត្តជាលក្ខណះបុគ្គល ហើយបានបង្រួបបង្រួមការគ្រប់គ្រងខេត្តខាងលើ ក្រោមការដឹកនាំរបស់នាយករដ្ឋមន្ត្រី[157]។ ក្រោយមក អាជ្ញាធរបារាំងបានខ្នះខ្នែងរៀបចំព្រំដែនកម្ពុជាដែលទទួលស្គាល់ជាអន្តរជាតិ តាមរយៈសន្ធិសញ្ញាអន្តរជាតិនានា បន្ទាប់មកកំណត់ព្រំដែនទាំងនោះ និងគូសបន្ទាត់ព្រំដែននៅលើផែនទីតែម្តង។

§២. សន្ធិសញ្ញាបារាំង-សៀមឆ្នាំ១៩០៤ និង១៩០៧

ដើម្បីបញ្ចៀសការប្រណាំងប្រជែងផ្នែកអាណានិគម ប្រទេសបារាំង និងចក្រភពអង់គ្លេសបានសម្រេចបែងចែកដែនឥទ្ធិពលរបស់ពួកគេ។ នៅចុងសតវត្សរ៍ទី១៩ បារាំងចង់បង្កើតរដ្ឋទ្រនាប់មួយនៅចន្លោះឥណ្ឌូចិន និងភូមា។ នៅថ្ងៃទី១៥ ខែមករា ឆ្នាំ១៩៨៦ ប្រទេសបារាំង និងអង់គ្លេសបានចុះហត្ថលេខាលើសេចក្តីប្រកាសមួយ ដែលតាមរយៈនោះ មហាអំណាចទាំងពីរទទួលស្គាល់សេរីភាពធ្វើសកម្មភាពក្នុងខេត្តទាំងអស់របស់សៀមដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងកម្មសិទ្ធិរបស់មហាអំណាចទាំងពីរ [158] ទាំងធានាបូរណភាព និងឯករាជ្យភាពរបស់សៀមមួយផ្នែក។ ឆ្លើយតបទៅនឹងការដាក់អាណាព្យាបាលបារាំងនៅតុងកឹង ពួកអង់គ្លេសបានដណ្តើមយកប្រទេសភូមាខាងលើ នៅក្នុងឆ្នាំ១៨៨៦។ ស្របពេលនោះដែរ នៅក្នុងឆ្នាំ១៨៨៨ ប្រទេសបារាំងបានកាត់យកជាផ្លូវការ ក្នុងនាមប្រទេសវៀតណាម នូវឃុំថៃចំនួន១២នៅលួងប្រាបាង។ សន្ធិសញ្ញាមួយរវាងបារាំង និងអង់គ្លេសបានគ្រោងអំពីការពង្រីកដែនដីអាណានិគម និងអាណាព្យាបាលរៀង១ខ្លួនរបស់ពួកគេ។

សូម្បីតែក្រោយពីបារាំងដាក់អាណាព្យាបាលលើប្រទេសកម្ពុជាក្តី សៀមនៅតែព្យាយាមវាតទីយកទឹកដីរបស់កម្ពុជា។ ឆ្លៀតឱកាសមានការបះបោរក្នុងឆ្នាំ១៨៨៥ សៀមបានលេបយកឃុំមួយចំនួន

---

[155] SARIN CHHAK, *Situation politique extérieure*, *Op. cit.*, p. 118.
[156] MEYER (Ch.), *Op. cit.*, p. 98.
[157] GOUR (C-G.), *Ibid.*, p. 35.
[158] BERNARD (Colonel F.), *Op. cit.*, p. 122.

ក្នុងស្រុកកំពង់ស្វាយ ហើយបានបញ្ចប់ការកាត់យកទឹកដីនៃខេត្តកោះកុងទាំងមូល[159]។ ការទន្ទ្រានចូលទាំងនេះត្រូវបានធ្វើឱ្យសម្រេចដោយការសង់ផ្លូវហ៊ុំព័ទ្ធភូមិនានារបស់កម្ពុជា និងបន្ទាប់មកដោយការបោះទីតាំងប៉ុស្តិ៍គយ។ ក៏ប៉ុន្តែ ខេត្តដែលត្រូវបានកាន់កាប់ដូចជា បាត់ដំបង ម្លូព្រៃ និងទន្លេរពៅ នៅតែឋិតនៅក្រោមអធិបតេយ្យភាពសៀមដដែល។

នៅពេលនោះ បារាំងបារម្ភនឹងប្រទេសឡាវដែលខ្លួនចង់ដាក់អាណានិគម និងពង្រីកឱ្យធំ។ នៅក្នុងឆ្នាំ១៨៨៦ លោក **អូហ្គូស ប៉ាវី** (AUGUSTE PAVIE) (ដែលនៅពេលនោះជាកុងស៊ុលបារាំងនៅលួងព្រះបាង) បានលើកឡើងពីបញ្ហាព្រំដែនរវាងសៀម និងឡាវ។ ប៉ុន្តែ កិច្ចពិភាក្សានានាពុំបានទទួលលទ្ធផលវិជ្ជមានឡើយ។ ចាប់ពីឆ្នាំ១៨៦៨មក ការកំណត់ព្រំដែននៃប្រទេសកម្ពុជានៅពុំទាន់ចប់សព្វគ្រប់នៅឡើយទេ។ លោក PAVIE ទទួលបន្ទុកកំណត់ព្រំដែនទាំងតុងកឹង អាណ្ណាម ឡាវ និងកម្ពុជាផងដែរ[160]។ លោកបានសង្កេតឃើញថា នៅគ្រប់ទីកន្លែង សៀមបានយកធ្វើជាកម្មសិទ្ធិខ្លួននូវដែនដីដែលពួកគេនៅមិនទាន់បានកាន់កាប់[161]។

ដូច្នេះ ប្រទេសបារាំងបានសម្រេចចិត្តពង្រីកអាណាព្យាបាលរបស់ខ្លួននៅត្រើយខាងកើតទាំងមូលនៃទន្លេមេគង្គ ហើយយកលេសពីសិទ្ធិរបស់ខ្លួនក្នុងការត្រួតត្រាលើវៀតណាម ដើម្បីវាតទីយកទឹកដីនៅក្នុងតំបន់។ នៅក្នុងឆ្នាំ១៩៨៣ ឧប្បត្តិហេតុជាច្រើនបានកើតឡើងជាមួយសៀម។ នៅក្នុងឆ្នាំ១៨៩៣ ដោយយកលេសថាសៀមវាយប្រហារអាណ្ណាម ប្រទេសបារាំងបានធ្វើការវាយបកទៅលើសៀមវិញ ដោយប្រើប្រាស់នូវកងទ័ពរបស់ខ្លួនដែលមកពីអាណ្ណាម ដោយវាយបំបាក់យ៉ាងឆាប់រហ័សនូវប៉ុស្តិ៍ទាំងអស់របស់សៀម ដែលបង្កើតនៅតាមបណ្តោយត្រើយខាងឆ្វេងទន្លេមេគង្គ និងចាប់ផ្តើមកាន់កាប់ភាគខាងត្បូងទាំងអស់របស់ប្រទេសឡាវ។ នៅក្នុងខែកក្កដា ឆ្នាំ១៨៩៣ នាវាកាំភ្លើងធំបារាំងពីរគ្រឿងបានសម្រុកចូលទៅក្នុងពាមទន្លេមេណាម ហើយក៏ត្រូវរងការបាញ់សន្ធប់ពីបន្ទាយរឹងមាំរបស់សៀមដែលបង្កអោយមានអ្នករបួស និងស្លាប់។ ដូច្នេះ សៀមប្រព្រឹត្តខុស ដោយបានបាញ់មុន ដែលនេះផ្តល់ជាដើមចម*នៃការប្រកាសសង្គ្រាម* ទៅឱ្យបារាំងដែលកំពុងតែទន្ទឹងរង់ចាំ។ នាវាកាំភ្លើងធំបានវាយតបតយ៉ាងសាហាវ រួចធ្វើដំណើរឆ្ពោះទៅកាន់ទីក្រុងបាងកក និងបានបង្ខំឱ្យបិទផ្លូវគមនាគមន៍លើទន្លេមេណាម។ នៅថ្ងៃទី១៩ ខែកក្កដា លោក **អូហ្គូស ប៉ាវី** (ដែលក្លាយជាអគ្គរដ្ឋទូតរងនៃប្រទេសបារាំងនៅបាងកកតាំងពីខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ១៨៩២) បានបង្ហាញឱសានវាទមួយ[162] ឱ្យរដ្ឋាភិបាលសៀម។ គឺចក្រភពអង់គ្លេសដែលដាក់សម្ពាធឱ្យព្រះចៅ **ជូឡា ឡុងកន** ព្រមទទួលរាល់លក្ខខណ្ឌក្នុងឱសានវាទរបស់បារាំង។

---

[159] លិខិតចុះថ្ងៃទី២៨ មេសា ១៨៩១ របស់លោក **ថមសុន** (THOMSON)

[160] BERNARD (Colonel F.), *Op. cit.*, p.105.

[161] BERNARD (Colonel F.), p. 106.

[162] BERNARD (Colonel F.), *Op. cit.*, p.115.

ក្នុងសន្ធិសញ្ញាបារាំង-សៀមចុះថ្ងៃទី០៣ ខែតុលា ឆ្នាំ១៨៩៣ សៀមបានលះបង់ការទាមទារទាំងអស់នៅលើទឹកដីត្រើយខាងឆ្វេងទន្លេមេគង្គ រួមទាំងកោះទាំងអស់នៃទន្លេ (មាត្រា១)។ ទឹកដីដែលទទួលបានមកវិញត្រូវបានបែងចែកជាបីចំណែក។ នៅទិសខាងជើង លួងប្រាបាងត្រូវបានភ្ជាប់នឹងតុងកឹងឡើងវិញ រីឯទន្លេមេគង្គខាងលើនៅចន្លោះកែមម៉ារ៉ាត (Kemmarat) និងលួងប្រាបាងត្រូវបានភ្ជាប់ទៅនឹងអាណ្ណាមវិញ ហើយខេត្តស្ទឹងត្រែងរបស់ខ្មែរ (ទន្លេមេគង្គកណ្តាល) ត្រូវបានបញ្ចូលក្នុងទឹកដីកូសាំងស៊ីន និងបន្ទាប់មកកាត់ទៅឲ្យប្រទេសឡាវ[163]។ រដ្ឋាភិបាលសៀមត្រូវបានហាមប្រាមពុំអោយសង់ប៉ុស្តិ៍ជាបន្ទាយរឹងមាំ ឬគ្រឹះស្ថានយោធានៅក្នុងខេត្តបាត់ដំបង និងសៀមរាប និងនៅលើចំរៀកដីដែលមានទទឹង២៥គីឡូម៉ែត្រ នៅត្រើយខាងស្តាំទាំងមូលនៃទន្លេមេគង្គឡើយ។ កងកម្លាំងបារាំងបានកាន់កាប់ខេត្តចាន់តាប៊ុនដែលនៅជាប់ឆ្នេរសមុទ្រ (Chantaboun) ដែលមានជនជាតិខ្មែររស់នៅ។ ប៉ុន្តែ សៀមនៅតែរក្សាទុកនូវខេត្តក្រាត (ត្រាត) និងកោះកុងជានិច្ច។ ដូច្នេះ សន្ធិសញ្ញាឆ្នាំ១៨៩៣ បានកំណត់ព្រំដែនទាំងអស់រវាងឡាវ និងសៀម ប៉ុន្តែសន្ធិសញ្ញានេះពុំបានកែប្រែស្ថានភាពនៃប្រទេសកម្ពុជាអ្វីសោះឡើយ។

ក៏ប៉ុន្តែ នៅកន្លែងដទៃវិញ ទំនាក់ទំនងបារាំង និងសៀមនៅតែលំបាក ព្រោះបាងកកពុំមានបំណងគោរពតាមលក្ខខណ្ឌនយោបាយនៃសន្ធិសញ្ញាឆ្នាំ១៨៩៣ឡើយ។ ដោយរំលោភលើតំបន់គ្មានយោធា កងទ័ពសៀមនៅតែបន្តការលុកលុយទន្ទ្រានរបស់ខ្លួននៅប្រទេសឡាវ និងក្នុងបណ្តាខេត្តភាគខាងជើងកម្ពុជា។ លោកអគ្គទេសាភិបាលឥណ្ឌូចិន ឈ្មោះ **ប៉ូល ឌូមើ** (PAUL DOUMER) ក៏បានភ្ជាប់ទំនាក់ទំនងជាមួយសៀមឡើងវិញ ហើយនៅឆ្នាំ១៨៩៩ ភាគីទាំងពីរបានចាប់ផ្តើមធ្វើការចរចារយ៉ាងពិតប្រាកដឡើងវិញអំពីបញ្ហាដែលនៅសេសទាំងអស់ ពិសេសគឺបញ្ហាប្រទេសឡាវ។ ចាប់ពីឆ្នាំ១៩០១មក ដោយមានការព្រមព្រៀងរបស់ទីក្រុងបាងកក អតីតខេត្តក្រាត (ត្រាត) របស់ខ្មែរ ត្រូវបានរ៉េស៊ីដង់មួយរូប និងកងពលបារាំងមួយកាន់កាប់ ទំនងក្នុងគោលបំណងត្រួតពិនិត្យការដឹកជញ្ជូនតាមផ្លូវសមុទ្រនៅតាមបណ្តោយឆ្នេរសមុទ្រកម្ពុជានៃឈូងសមុទ្រថៃអោយបានល្អប្រសើរ។

ពេលប្រទេសកម្ពុជាឋិតក្រោមអាណាព្យាបាលបារាំង យើងឃើញថាប្រទេសសៀមប្រើនយោបាយទន្ទ្រានយ៉ាងសន្សឹមៗ តែប្រាកដប្រជាទៅលើខេត្តជាប់សមុទ្រនានារបស់កម្ពុជា។ ដើម្បីប្រឈមនឹងការពង្រីកដែនដីរបស់សៀម ប្រទេសបារាំងបានស្វះស្វែងធ្វើកិច្ចព្រមព្រៀងព្រំដែនមួយជាមួយសៀម ដើម្បីធានាស្ថិរភាពនៃដែនដីកម្ពុជា។

ព្រំដែនបច្ចុប្បន្នរវាងកម្ពុជា និងសៀមគឺផ្អែកលើសន្ធិសញ្ញាបារាំង-សៀមឆ្នាំ១៩០៤ និងឆ្នាំ១៩០៧ ។ នៅថ្ងៃទី០៧ ខែតុលា ឆ្នាំ១៩០២ លោក **ដេក្លាសេ** (DECLASSÉ) រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងការបរទេស

[163] SARIN CHHAK, *Les frontières du Cambodge, Op. cit.*, pp. 26-32.

បារាំង បានចុះហត្ថលេខាលើអនុសញ្ញាមួយជាមួយសៀម ធ្វើអោយប្រទេសកម្ពុជាទទួលបានមកវិញនូវខេត្រម្លូព្រៃ និងទន្លេរពៅ ជាថ្នូរនឹងការលុបបំបាត់សិទ្ធិយុត្តាធិការ និងការការពារ ដែលផ្តល់ឱ្យបារាំងដោយអនុសញ្ញាឆ្នាំ១៨៩៣។ អនុសញ្ញានេះពុំត្រូវបានផ្តល់សច្ចាប័ននៅប្រទេសបារាំងទេ។ កិច្ចចរចារថ្មីៗបានឈានដល់ការធ្វើសន្ធិសញ្ញាចុះថ្ងៃទី១៣ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ១៩០៤។ នៅថ្ងៃទី២៩ ខែមិថុនា ឆ្នាំ១៩០៤ រដ្ឋមន្រ្តីក្រសួងការបរទេសបារាំង និងសៀមបានចុះហត្ថលេខាលើពិធីសារមួយ។

សន្ធិសញ្ញាបារាំង-សៀមឆ្នាំ១៩០៤[164] មាន១៦ប្រការ។ នៅក្នុងបុព្វកថាគេបានរំលឹកអំពីគោលបំណងរបស់ភាគីទាំងពីរក្នុងការដោះស្រាយការលំបាកមួយចំនួន ដែលកើតឡើងអំពីការបកស្រាយអនុសញ្ញាចុះថ្ងៃទី០៣ ខែតុលា ឆ្នាំ១៨៩៣។ គំនូសព្រំដែននៅខាងជើងបឹងទន្លេសាបនៅតែពុំច្បាស់លាស់ តាំងពីឆ្នាំ១៨៦៨ មកម្ល៉េះ។ សញ្ញាឆ្នាំ១៩០៤មានគោលបំណងកែតម្រូវបញ្ហានេះផងដែរ។

មាត្រា១នៃសន្ធិសញ្ញាឆ្នាំ១៩០៤ ចែងថា «*ខ្សែបន្ទាត់ព្រំដែនរវាងប្រទេសសៀម និងប្រទេសកម្ពុជា ចាប់ផ្តើម តាមត្រើយខាងឆ្វេងនៃទន្លេសាប ពីមាត់ពាមស្ទឹងរលួសទៅ ហើយព្រំប្រទល់ដែននេះដើរតាមខ្សែស្រប (Parallèle)នឹងចំណុចខាងលើ ទៅតាមទិសខាងកើតរហូតដល់ស្ទឹងព្រែកកំពង់ចាម រួចងាកទៅខាងជើងរហូតទៅប្រសព្វនឹងខ្សែបណ្តោយ (Méridien) នៃចំណុចខាងលើឡើងរហូតដល់ជួរភ្នំដងរែក។ ពីទីនោះ ខ្សែបន្ទាត់ព្រំដែនដើរតាមខ្សែបន្ទាត់បែងចែកទឹក (Ligne de partage des eaux) រវាងអាងនៃទន្លេណាំសេន និងទន្លេមេគង្គមួយផ្នែក និងទន្លេណាំមូនមួយផ្នែកហើយទៅភ្ជាប់និងជួរភ្នំប៉ាដាងដែលខ្សែបន្ទាត់ព្រំដែននេះដើរទៅតាមខ្សែបន្ទាត់ទ្រនុងកំពូលភ្នំ (Crête) ត្រង់ទៅទិសខាងកើតរហូតដល់ទន្លេមេគង្គ។ នៅផ្នែកខាងលើនៃចំណុចនេះ ទន្លេមេគង្គនៅតែជាព្រំប្រទល់ប្រទល់នៃព្រះរាជាណាចក្រសៀម ដោយអនុលោមតាមប្រការទី១នៃសន្ធិសញ្ញាចុះថ្ងៃទី ០៣ តុលា ឆ្នាំ១៨៩៣* »។

តាមរយៈសន្ធិសញ្ញាឆ្នាំ១៩០៤ ប្រទេសបារាំងបានកាត់ផ្តាច់ទឹកដីពីរកន្លែងនៅត្រើយខាងឆ្វេងទន្លេមេគង្គពីប្រទេសសៀម ៖ ខេត្តម្លូព្រៃ និងទន្លេរពៅរបស់កម្ពុជាដែលត្រូវប្រគល់ទៅឲ្យកម្ពុជាវិញ និងទឹកដីនៃព្រះរាជាណាចក្របាសាក់ដែលនឹងជាផ្នែកមួយនៃទឹកដីឡាវ[165]។ រាជធានីចំប៉ាសាក់ (បាសាក់) ដែលគួរតែត្រូវជាទឹកដីរបស់ កម្ពុជានោះត្រូវបានបញ្ចូលទៅក្នុងទឹកដីឡាវវិញ។ សន្ធិសញ្ញានេះបានបន្សល់ទឹកដីនៃត្រើយខាងស្តាំនៃទន្លេ មេគង្គឲ្យទៅប្រទេសសៀម លើកលែងទឹកដីលួងប្រាបាងចេញ។ លើសពីនេះទៀត សន្ធិសញ្ញាឆ្នាំ១៩០៤បានទទួលស្គាល់ថា ខ្សែបន្ទាត់ទ្រនុងកំពូលភ្នំ *(Crête)* ដងរែកគឺជាខ្សែបន្ទាត់ព្រំដែនកម្ពុជាជាមួយសៀម។

---

[164] DE CLERCQ, *Recueil des Traité de la France,* tome III, p. 360 ; JENNAR (R.), Les frontières du Cambodge contemporain, Thèse, Institut national des langues et civilisations orientales, Paris, 1998.
[165] SARIN CHHAK, *Les frontières du Cambodge, Op. cit.,* pp. 53.

យោងតាមប្រកាសសម្ងាត់មួយ ប្រទេសសៀមត្រូវបោះបង់ចោលបញ្ហាការកងកម្លាំងប៉ូលីសដែលឈរជើងនៅខេត្តបាត់ដំបង ស៊ីសុផុន និងសៀមរាប ឱ្យមន្ត្រីបារាំង។ ប៉ុន្តែ សម្រាប់កម្ពុជាវិញ សន្ធិសញ្ញាឆ្នាំ១៩០៤ បានបន្តបញ្ជាក់ពីការបាត់បង់ខេត្តបាត់ដំបង និងសៀមរាបដែលតំណាងអោយដួងព្រលឹងជាតិខ្មែរ។ ដោយមូលហេតុនេះហើយទើបព្រះបាទ **ស៊ីសុវត្ថិ** នៅក្នុងឱកាសធ្វើព្រះរាជទស្សនកិច្ចនៅប្រទេសបារាំងក្នុងឆ្នាំ១៩០៦ បានទាមទារសុំអោយសៀមប្រគល់ខេត្តបាត់ដំបង និងអង្គរមកអោយកម្ពុជាវិញ។ ការទាមទារទាំងនេះទំនងជាត្រូវបានអាជ្ញាធរបារាំងស្តាប់ឮទាំងអស់។

អនុសញ្ញាឆ្នាំ១៩០៤បានបញ្ជាក់អំពីឋានលេខាព្រំដែន។ ដំណាក់កាលបន្ទាប់មកទៀត គឺការ**កំណត់ព្រំដែន**។ គណៈកម្មការចម្រុះដើម្បីកំណត់ព្រំដែនមួយត្រូវបានតែងតាំង និងដឹកនាំដោយវរសេនីយទោ **ប៊ែកណា** (BERNARD) សម្រាប់ភាគីបារាំង។ តាមការស្រាវជ្រាវរបស់គណៈកម្មការព្រំដែនបានអោយដឹងថា សន្ធិសញ្ញា និងឋានលេខាពុំមានភាពស៊ីសង្វាក់គ្នាទេ។ វាក្យខណ្ឌ ១ នៃពិធីសារដែលជាឧបសម្ព័ន្ធនៃសន្ធិសញ្ញាចែងថា ៖ «...*ខ្សែបន្ទាត់ព្រំដែននេះបង្កើតបានជាព្រំដែនធម្មជាតិមួយដែលតាមរយៈព្រំដែនធម្មជាតិនេះ កំពង់ផៃក្រាត (ត្រាត) និងដែនដីទាំងឡាយដែលឋិតនៅខាងត្បូងត្រូវប្រគល់ឱ្យឥណ្ឌូចិនបារាំង...*»។ ក៏ប៉ុន្តែ សមាជិកគណៈកម្មការស្វែងរកពុំឃើញព្រំដែនធម្មជាតិក្នុងតំបន់ត្រាត ដែលគ្រាន់តែជាវាលទំនាបទាបមួយប៉ុណ្ណោះ[166]។

នៅក្នុងជួរភ្នំដងរែក ជាទូទៅ ព្រំដែនត្រូវដើរតាមខ្សែបែងចែកទឹក (ប្រការ១)[167]។ នាសម័យប្រជុំរបស់ គណៈកម្មការចម្រុះ ថ្ងៃទី០២ ខែធ្នូ ឆ្នាំ១៩០៦ ប្រធានគណៈកម្មការចម្រុះទាំងបារាំង និងសៀមបានទៅដល់ភ្នំដងរែក ដោយធ្វើដំណើរចេញពីវាលទំនាបកម្ពុជា ដោយឆ្លងកាត់តាមច្រកភ្នំកិល ដែលឋិតនៅខាងលិចប្រាសាទព្រះវិហារ រួចធ្វើដំណើរឆ្ពោះទៅទិសខាងកើត តាមបណ្តោយជួរកំពូលភ្នំ។ ពួកគេបានទស្សនាប្រាសាទព្រះវិហារ ប៉ុន្តែពុំបានធ្វើការសម្រេចអ្វីឡើយ។ នាខែមករា ឆ្នាំ១៩០៧ អគ្គ

166 BERNARD (Colonel F.), *Op. cit.*, p. 176.

167 ផែនទីដែលគណៈកម្មការកំណត់ព្រំដែនបានផលិតពុំស៊ីសង្វាក់គ្នាទាំងស្រុងទៅនឹងអត្ថបទសន្ធិសញ្ញាឆ្នាំ១៩០៤ឡើយ។ គណៈកម្មការបានគូសខ្សែបន្ទាត់ព្រំដែនឲ្យងាកចេញក្នុងតំបន់ប្រាសាទព្រះវិហារ។ តុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិបានកត់សំគាល់ថា៖ «រដ្ឋាភិបាលទាំងពីរប្រាកដជាមានអំណាចក្នុងការអនុម័តការងាកចេញនេះ»។ តុលាការបានកត់សំគាល់ផងដែរថា៖ «នៅពេលដែលផែនទីនេះត្រូវបានគូសផែនទីនេះពុំមានលក្ខណៈចាប់បង្ខំទេ»។ ប៉ុន្តែតុលាការសន្និដ្ឋានថា៖ «ទោះជាយ៉ាងណា ឥរិយាបទរបស់ថៃឡង់ដ៍បានឆ្លើយតបទៅនឹងការទទួលផែនទីទាំងនេះយ៉ាងច្បាស់ ដោយឥតប្រកែកបាន»។ តុលាការបានសន្និដ្ឋានថា៖ «ឥរិយាបទនៅពេលក្រោយទៀតរបស់ថៃឡង់ដ៍បានបញ្ជាក់ និងគាំទ្រការព្រមទទួលយកពីដំបូងរបស់ខ្លួន...»។ សេចក្តីសម្រេចរបស់តុលាការឈរលើមូលដ្ឋាននៃស្ថាប័ននីតិអន្តរជាតិ ESTOPPEL (*ការបដិសេធមិនទទួលស្គាល់ទឡ្ហីករណ៍របស់ភាគីមួយ ដោយសារទឡ្ហីករណ៍នេះវាផ្ទុយនឹងឥរិយាបថ ឬជំហរពីពេលមុនរបស់ភាគីនោះ។* ស្ថាប័ន ESTOPPEL ខុសពី ACQUIESCEMENT (ការយល់ព្រមដោយតុណ្ហីភាព) ត្រង់ភាគីដែលលើកនោះត្រូវបាត់បង់ផលប្រយោជន៍របស់ខ្លួនដោយសារតែភាគីម្ខាងទៀតបាន ប្តូរជំហររបស់ខ្លួន) (C.I.J., រឿងក្តី *ប្រាសាទព្រះវិហារ* តុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិ សាលដីកាឆ្នាំ១៩៦២ ទំព័រ ២១-៣៣)។

រដ្ឋទូតរងបារាំងនៅទីក្រុងបាងកក បានរាយការណ៍ជូនរដ្ឋាភិបាលបារាំងថា កិច្ចការកំណត់ព្រំដែនទាំងមូលបានរួចរាល់ ដោយពុំមានឧប្បត្តិហេតុអ្វីទេ[168]។

អំឡុងពេលយុទ្ធនាការកំណត់ព្រំដែនលួងប្រាបាងលើកទី២ ប្រធានគណៈកម្មការសៀម គឺឧត្តមសេនីយ **ឧត្តម** (OUDOM) បានឱ្យវរសេនីយទោ BERNARD ដឹងថា រដ្ឋាភិបាលរបស់លោកចង់ទទួលបានយកមកវិញ (Rétrocession) នូវស្រុកដានសៃ ជាថ្នូរនឹងទឹកដីមួយដែលមានទំហំប៉ុនគ្នា[169]។ ដូច្នេះ នាខែមិថុនា ឆ្នាំ១៩០៦ លោកវរសេនីយទោ BERNARD ក៏បានស្នើរដ្ឋាភិបាលបារាំងអោយធ្វើសម្បទានត្រាត និងដានសៃ (ឡាវ) ឱ្យសៀម និងឱ្យបោះបង់អភ័យឯកសិទ្ធិយុត្តាធិការបារាំង ជាថ្នូរនឹងការផ្តល់ខេត្តបាត់ដំបង និងអង្គរមកកម្ពុជាវិញ [170] ។ ការឡើងកាន់អំណាចរបស់លោក **ក្លេម៉ង់ស្សូ** (CLEMENCEAU) នាខែតុលា ឆ្នាំ១៩០៦បានជំរុញសេចក្តីសម្រេចនេះឱ្យកាន់តែលឿន។ រដ្ឋាភិបាលបារាំងបានដាក់បញ្ជាឱ្យអគ្គរដ្ឋទូតពេញសមត្ថភាពរបស់ខ្លួននៅបាងកក ឱ្យបើកចរចារថ្មីៗជាមួយសៀម។ រដ្ឋាភិបាលសៀមមានបំណងចង់ឲ្យការដោះស្រាយនេះមានភាពស្ថាពរ ហើយនៅថ្ងៃទី១៣ ខែមិនា ឆ្នាំ១៩០៧ កិច្ចព្រមព្រៀងត្រូវបានធ្វើរួច ហើយពិធីចុះហត្ថលេខាបានប្រព្រឹត្តទៅថ្ងៃទី២៣ ខែមិនា ឆ្នាំ១៩០៧។

សន្ធិសញ្ញាចុះថ្ងៃទី២៣ ខែមិនា ឆ្នាំ១៩០៧ មាន៩ប្រការ និងមានពិធីសារមួយស្តីពីការកំណត់ព្រំដែន[171]។ នៅក្នុងបុព្វកថា គេបានរំលឹកពីឆន្ទៈរបស់ភាគីទាំងពីរក្នុងការធានាការដោះស្រាយជាស្ថាពរនូវរាល់ទំនាក់ទំនងដែលពាក់ព័ន្ធនឹងព្រំដែនរួមរបស់ឥណ្ឌូចិនបារាំង និងសៀម តាមរយៈប្រព័ន្ធដោះដូរដី និងការដាក់ឲ្យអនុវត្តប្រព័ន្ធយុត្តាធិការឯកភាពមួយសម្រាប់គ្រប់ជាតិសាសន៍ទាំងអស់។

តាមរយៈសន្ធិសញ្ញាឆ្នាំ១៩០៧ រដ្ឋាភិបាលសៀមប្រគល់ឱ្យបារាំងនូវទឹកដីបាត់ដំបង សៀមរាប និងស៊ីសុផុន (ប្រការ១)។ ជាថ្នូរមកវិញ ប្រទេសសៀមទទួលបានទឹកដីត្រាត និងដានសាយ ។ ប្រទេសសៀមក៏យកមកវិញនូវកោះទាំងឡាយដែលស្ថិតនៅខាងត្បូងនៃជ្រោយឡែមលីង (Lem Ling) រួមទាំងកោះគុត (Koh Kut) ផងដែរ (ប្រការ ២)។ ដោយសារប្រទេសបារាំង ប្រទេសកម្ពុជាក៏ទទួលបាននូវព្រំប្រទល់ធម្មជាតិរបស់ខ្លួនមកវិញ។ ប្រទេសបារាំងក៏បានប្រគល់ភ្លាមៗនូវទឹកដីទើបនឹងទទួលបានពីសៀមឱ្យប្រទេសកម្ពុជា ធ្វើអោយប្រទេសកម្ពុជាទទួលបានបូរណភាពទឹកដីយ៉ាងពេញលេញរបស់ខ្លួនវិញ។

ដោយអនុវត្តតាមកិច្ចសន្យានានានៃឆ្នាំ១៩០៧ គណៈកម្មការកំណត់ព្រំដែនបារាំង-សៀមត្រូវបានចាត់ឱ្យទទួលបន្ទុកកំណត់ព្រំដែន (Délimitation) វាស់ខ្សែបន្ទាត់ខណ្ឌសីមានៅនឹងកន្លែង

168 *C.I.J. Rec.* 1962, p. 18.
169 BERNARD (Colonel F.), *Op. cit.*, p.179.
170 *Ibid.*, p. 191.
171 BASDEVANT, *Recueil des Traité de la France,* tome XXII, p. 451 ; JENNAR (R.), Les frontières du Cambodge contemporain, Thèse, Institut national des langues et civilisations orientales, Paris, 1998.

(Démarcation) និងបោះបង្គោលព្រំដែន (Abornement) រវាងកម្ពុជា និងសៀម។ ផែនទីជាក់លាក់នានាត្រូវបានគូសឡើងនៅចុងបញ្ចប់នៃការងាររបស់គណៈកម្មការចម្រុះកំណត់ព្រំដែននេះ ដែលមានសមាជិកជាមន្ត្រីនៃការិយាល័យភូមិសាស្ត្ររបស់ប្រទេសនីមួយៗ ហើយផែនទីនេះទៀតសោត ត្រូវបានចុះហត្ថលេខាដោយប្រធានគណៈកម្មការបារាំង-សៀមទាំងពីរ។ ផែនទីទាំងនេះកំណត់យ៉ាងច្បាស់អំពីគំនូសព្រំដែន ហើយមានតម្លៃគតិយុត្តិនៅចំពោះមុខតុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិទីក្រុងឡាអេ នាអំឡុងពេលជម្លោះរវាងកម្ពុជា និងថៃនៅពេលក្រោយមក ទាក់ទិនអំពីកម្មសិទ្ធិលើប្រាសាទព្រះវិហារ[172]។

កិច្ចការកំណត់ព្រំដែនរបស់គណៈកម្មការបារាំង-សៀមបានប្រព្រឹត្តទៅរហូតដល់ឆ្នាំ១៩០៨។ ប៉ុន្តែ តំបន់ព្រះវិហារមិនត្រូវបានរាប់បញ្ចូលនៅក្នុងការងាររបស់គណៈកម្មការនេះទេ ជាហេតុធ្វើអោយគេគិតថាកិច្ចការកំណត់ព្រំដែនក្នុងតំបន់នោះត្រូវបានអនុវត្តហើយ[173]។ ជារួម ការកំណត់ព្រំដែនប្រព្រឹត្តទៅ *«ក្នុងស្មារតីជឿទុកចិត្តទាំងស្រុង»* យោងតាមលិខិតថ្លែងអំណរគុណរបស់រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងការបរទេសសៀម ចុះថ្ងៃទី០៩ ខែមិថុនា ឆ្នាំ១៩០៨ ផ្ញើរជូនរដ្ឋមន្ត្រីអាណានិគមបារាំងដែលបានបញ្ជាក់ថា *«ឥរិយាបថ (របស់ជនជាតិបារាំងដែលជាសមាជិកគណៈកម្មការ) ត្រូវបានវាយតម្លៃខ្ពស់ក្រៃលែងនៅក្នុងមជ្ឈដ្ឋានសៀម»*។

ចំណុចចុងក្រោយនៃប្រតិបត្តិការកំណត់ព្រំដែន គឺការរៀបចំ និងបោះពុម្ពផែនទី។ កិច្ចការនេះត្រូវបានអនុវត្តដោយក្រុមការងារមួយ ដែលមានសមាសភាពមន្ត្រីបារាំងចំនួន៤រូប បន្ទាប់ពីសៀមបានលើកសំណើនេះឡើង[174]។ នៅឆ្នាំ១៩០៩ គណៈកម្មការបារាំង-សៀមបានបោះពុម្ពផែនទីចំនួន៧ផ្ទាំង។ ផែនទីមួយក្នុងចំណោមផែនទីទាំងនេះ ពាក់ព័ន្ធនឹងផ្នែកនៃជួរភ្នំដងរែក ដែលមានប្រាសាទព្រះវិហារស្ថិតនៅ (ផែនទីឧបសម្ព័ន្ធ១)។ លើផែនទីនេះដាក់ពយភ្នំព្រះវិហារទាំងមូល ព្រមទាំងតំបន់ជុំវិញប្រាសាទផងដែរនៅក្នុងទឹកដីកម្ពុជា[175]។

ដំណាក់កាលចុងក្រោយ គឺ **ប្រតិបត្តការវាស់ខ្សែបន្ទាត់ខណ្ឌសីមានៅនឹងកន្លែង** (Démarcation) និង**បោះបង្គោលព្រំដែន** (Abornement) ដែលធ្វើឡើងរវាងឆ្នាំ១៩០៨ និង១៩០៩ នៅលើបណ្តោយប្រវែង៨០៣គីឡូម៉ែត្រ ចាប់ពីជួរភ្នំដងរែកនៅទិសខាងជើង (ព្រំដែនជាមួយប្រទេសឡាវ) រហូតដល់ឈូងសមុទ្រថៃ នៅទិសខាងត្បូង។ សរុបមក បង្គោលព្រំដែនចំនួន៧៣ដើម ត្រូវបានបោះនៅតាមព្រំដែនរវាងប្រទេសទាំងពីរ។ ប៉ុន្តែ កំណាត់ព្រំដែនដែលឥតបោះបង្គោល ជួនកាលមានប្រវែង ១០០គីឡូម៉ែត្រងណោះ។ ពេលខ្លះ បង្គោលទាំងនេះបោះនៅលើតម្រុយពុំមានភាពអចិន្ត្រៃយ៍ ដូចជាដើមឈើ ឬដុំថ្មជាដើម។ ដោយយល់ថាតម្រុយទាំងនេះមិនអាចទុកចិត្តបាន គណៈកម្មការព្រំដែនក៏

[172] *C.I.J. Rec.* 1962, p. 20.
[173] *C.I.J. Rec.* 1962, p. 19.
[174] *C.I.J. Rec.* 1962, p. 20.
[175] *C.I.J. Rec.* 1962, p. 21.

បានសង់បង្គោលអំពីបេតុងឆ្អឹងដែក នៅចន្លោះឆ្នាំ១៩១៨ និង១៩១៩ ដើម្បីជំនួសបង្គោលបណ្ដោះអាសន្នដំបូងៗទាំងនេះ។

លោកបណ្ឌិត **សារិន ឆាក** បានគូសបញ្ជាក់ថា ៖

«ដូច្នេះ ប្រទេសបារាំងត្រូវតែសម្រេចឲ្យបាននូវគោលដៅពីរ ទីមួយគឺធ្វើអោយប្រទេសកម្ពុជា ដែលជាអ្នកទទួលការគាំពារ ទទួលបានទឹកដីដែលគេរំលោភយកទាំងបំពានច្បាប់ និងទីពីរគឺបោះទីតាំងរបស់ខ្លួននៅតាមត្រើយខាងស្ដាំនៃទន្លេមេគង្គកណ្ដាលដើម្បីទប់ទល់នឹងឥទ្ធិពលសៀម»[176]។

§៣. ខ្សែបន្ទាត់ព្រំដែនសមុទ្រក្នុងសន្ធិសញ្ញាបារាំងសៀមឆ្នាំ១៩០៤ និង១៩០៧

នាឆ្នាំ១៨៦៩ អ្នករុករកជាតិបារាំង ឈ្មោះ **ហ្វ្រង់ស៊ីស ហ្គានីញេ** (FRANCIS GARNIER) បានបង្កើតផែនទីមួយផ្ទាំង ដែលចង្អុលបង្ហាញព្រំដែនសមុទ្ររបស់ប្រទេសកម្ពុជាត្រឹមកោះគុត។ លើសពីនេះគោលដៅមួយនៃសន្ធិសញ្ញាឆ្នាំ១៩០៤ គឺការកំណត់ព្រំដែនសមុទ្រ។ នាខែកក្កដា ឆ្នាំ១៨៩១ តំណាងជាតិអង់គ្លេសនៅក្រុងបាងកក បានកត់សំគាល់ថា៖

«... *នៅលើបន្ទាត់ឆ្នេរសមុទ្រ ព្រំដែនជាមួយបារាំងពុំទាន់បានកំណត់នៅឡើយទេ។ ជាក់ស្ដែងលើកលែងតែតំបន់នៅក្បែរបឹងធំ (ទន្លេសាប) នៅប៉ែកខាងត្បូង ព្រំដែនពុំទាន់បានកំណត់នៅត្រង់ចំណុចណាមួយនៅឡើយ»*[177]។

គឺសន្ធិសញ្ញាឆ្នាំ១៩០៤នេះហើយ ដែលបង្ហាញយ៉ាងប្រត្យក្សជាលើកដំបូងអំពីគំនូសព្រំដែនរវាងទន្លេសាប និងសមុទ្រ។ សន្ធិសញ្ញាមានកម្មវត្ថុបង្កើតព្រំដែនធម្មជាតិមួយ។ ពិធីសារដែលភ្ជាប់ជាឧបសម្ព័ន្ធនៃសន្ធិសញ្ញាចុះថ្ងៃទី២៩ ខែមិថុនា ឆ្នាំ១៩០៤ បានបង្ហាញគំនូសព្រំដែនពីទន្លេសាបទៅសមុទ្រ។ វាក្យខណ្ឌទី១នៃពិធីសារជាឧបសម្ព័ន្ធបានចែងថា៖

«... *ខ្សែបន្ទាត់ព្រំដែននេះបង្កើតជាព្រំដែនធម្មជាតិ ដែលយោងតាមព្រំដែននេះ កំពង់ផែក្រាត (ត្រាត) និងទឹកដីដែលឋិតនៅខាងត្បូងត្រូវប្រគល់ទៅឱ្យឥណ្ឌូចិនបារាំង...។ ជាបច្ច័យ កោះទាំងឡាយណាដែលឋិតនៅជិតឆ្នេរ គិតចាប់ពីជ្រោយឡែមលឹងទៅ (ដូចជាកោះឆាង និងកោះបន្ទបន្ទាប់) ព្រមទាំងទឹកដីឋិតនៅខាងត្បូងព្រំដែនដែលបានកំណត់ដូច្នេះ គឺជាកម្មសិទ្ធិរបស់ឥណ្ឌូចិនបារាំង»*[178]។

---

[176] SARIN CHHAK, *Les frontières du Cambodge, Op. cit.*, p.124.
[177] *British Foreign and State Papers*, Vol. 87, p. 204.
[178] DE CLERCQ, *Recueil des Traité de la France,* tome XXII, p. 451 ; JENNAR (R.), Les frontières du Cambodge contemporain, Thèse, Institut national des langues et civilisations orientales, Paris, 1998.

តាមរយៈសន្ធិសញ្ញាឆ្នាំ១៩០៤ បារាំងបានយកកោះកុង និងខេត្តត្រាតមកអោយកម្ពុជាវិញ ហើយទុកចន្ទតាប៊ុន (ចាន់តាប) អោយសៀម ហើយការធ្វើបែបបនេះ គឺដើម្បីកំណត់សមត្ថកិច្ចរបស់ពួកគេរៀងៗខ្លួននៅក្នុងដែនទឹកនៃឈូងសមុទ្រសៀម ក្រោយពីមានឧប្បត្តិហេតុឆ្នាំ១៩៨៣។ ដូច្នេះ ខេត្តត្រាត ត្រូវបានប្រគល់មកកម្ពុជាវិញ ហើយដែនកំណត់នៃព្រំដែនជាមួយថៃកំណត់យកត្រឹមចំនុចមួយនៃឆ្នេរ ដែលហៅថាជ្រោយឡេមលឹង។ ការប្រគល់ទឹកដីខាងលើនេះគឺជា **សិទ្ធិជាប្រវត្តសាស្រ្ត** របស់កម្ពុជាមកលើតំបន់ត្រាត ដែលនៅមានប្រជាជន កម្ពុជារស់នៅនៅឡើយ។ នៅក្នុងព្រះរាជលិខិតមួយផ្ញើរទៅរេស៊ីដង់ជាន់ខ្ពស់នៅកម្ពុជា ចុះថ្ងៃទី០៥ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ១៩០៦ ព្រះចៅក្រុងកម្ពុជា ព្រះបាទ **ស៊ីសុវត្ថ** បានបញ្ជាក់ ថាខេត្តចន្ទតាប៊ុន និងខេត្តក្រាត គឺជាខេត្តបិតក្នុងចំណោមខេត្តរបស់កម្ពុជាដែលសៀមបានកាត់យកទៅ[179]។ ទឹកដីក្រាតបានផ្ទេរមកអោយឥណ្ឌូចិនបារាំង នាថ្ងៃទី៣០ ខែធ្នូ ឆ្នាំ១៩០៤។

មាត្រា៣នៃសន្ធិសញ្ញាចែងពីតំបន់ដែលបិតនៅចន្លោះទន្លេសាប និងសមុទ្រ។ អ្នកចរចារជាតិបារាំងមានបំណងទាមទារយកទឹកដីត្រាតមកវិញ ដើម្បីធ្វើជាថ្នូរឱ្យគណៈបក្សអាណានិគមនៅបារាំងយល់ព្រមបោះបង់ចោលខេត្រចន្ទតាប៊ុន។ ពួកគេជឿថា នៅត្រាតនេះមានកំពង់ផែសមុទ្រមួយ [180] ។ ដូច្នេះ ការយកទឹកដីត្រាតអាចបើកផ្លូវឱ្យកម្ពុជាមានច្រកចេញទៅកាន់សមុទ្រ។ **នរោត្តម រណឫទ្ធិ** បានលើកឡើងថា គណៈកម្មការព្រំដែនមានបំណងចង់ប្រែក្លាយទឹកដីត្រាត ទៅជាចំណុចឈានមុខមួយក្នុងឈូងសមុទ្រសៀម និងសាងសង់កំពង់ផែទឹកជ្រៅមួយ[181]នៅកោះឆាង។ យោងតាមសន្ធិសញ្ញាឆ្នាំ១៩០៤ ប្រទេសកម្ពុជាក៏ទទួលបានកោះទាំងអស់ដែលបិតនៅខាងត្បូងជ្រោយឡេមលឹង វិញ ដូចជាកោះឆាង[182] និងកោះគុតជាដើម[183]។ ព្រំដែនសមុទ្ររវាងកម្ពុជា និងសៀម ត្រូវបានដាក់នៅត្រង់កោះឆាង[184]។ នេះគឺជាការប៉ុនប៉ងបែងចែកដែនសមុទ្ររវាងកម្ពុជា និងសៀម។ ប៉ុន្តែ សមាជិករបស់គណៈកម្មការកំណត់ព្រំដែនមានការភ្ញាក់ផ្អើល ដោយសង្កេតឃើញថាកំពង់ផែសមុទ្រនេះបិតនៅលើដីគោកទាំងអស់ ដែលនេះនឹងបង្កឱ្យការលំបាកជៀសពុំរួចចំពោះការធ្វើនាវាចរណ៍ [185] ។ ចំនុចព្រំដែនដែលជាប់ទៅនឹងសមុទ្ររបស់ប្រទេសកម្ពុជា នាឆ្នាំ១៩០៤ គឺបិតនៅជ្រោយឡេមលឹង[186]។

---

179 Archives du Ministère des Colonies – Siam, 107 ; NORODOM RANARIDH, *Op. cit.*, p. 137.
180 BERNARD (Colonel F.), *Op. cit.*, p.175.
181 NORODOM RANARIDH, *Op. cit.*, p. 138.
182 (L :12° ; G : 102°21).
183 (L :11°40 ; G : 102°33).
184 MOUHOT (H.), *Voyage dans les Royaumes de Siam, de Cambodge et de Laos*, Librairie Hachette, Paris, 1868 ; NORODOM RANARIDH, *Op. cit.*, p. 136.
185 *Ibid.*
186 (L : 10°12 ; G : 102°17).

សន្ធិសញ្ញាចុះថ្ងៃទី២៣ មិនា ១៩០៧ក៏មានខនានាស្តីពីព្រំដែនសមុទ្រផងដែរ។ ខទីមួយនៃពិធីសារដែលជាឧបសម្ព័ន្ធនៃសន្ធិសញ្ញាឆ្នាំ១៩០៧បានចែងថា ៖ *«ព្រំដែនរវាងឥណ្ឌូចិនបារាំង និងប្រទេសសៀមផ្តើមចេញពីមាត់សមុទ្រ នៅចំណុចមួយដែលស្ថិតនៅចំពីមុខកំពូលខ្ពស់បំផុតនៃ "កោះគុត" ។ ដោយចេញពីចំណុចនេះ ព្រំដែនដើរឆ្ពោះទៅទិសឦសាន រហូតទៅដល់ខ្សែកំពូលភ្នំ (Crête) ក្រវាញ។ ជាផ្លូវការ ត្រូវបានព្រមព្រៀងគ្នាថា ក្នុងគ្រប់ករណីទាំងអស់ ជំរាលភ្នំខាងកើតនៃភ្នំទាំងអស់នេះ រួមទាំងអាងអូរខ្លួងកោប៉ោទាំងមូលត្រូវនៅជារបស់ឥណ្ឌូចិនបារាំង»* [187] ។ ដូច្នេះ យោងតាមសន្ធិសញ្ញាឆ្នាំ ១៩០៧ ចំនុចចុងក្រោយនៃព្រំដែនគោកនៅសមុទ្រត្រូវដាក់ឱ្យឋិតនៅពីជ្រោយឡែមលឹង (Cap Lem-Ling) ទៅមោងសុតុន (Muong Soton) ទល់មុខកោះគុត ដែលឋិតនៅក្នុងកំណាត់ព្រំដែនទីមួយដែលគណៈកម្មការព្រំដែនចាប់ផ្តើមកិច្ចការរបស់ខ្លួន នាខែតុលា ឆ្នាំ ១៩០៧[188]។ យោងតាមគណៈកម្មការព្រំដែន ចំនុចព្រំដែនគោករបស់កម្ពុជាចាប់ពីឆ្នាំ១៩០៧មក ឋិតនៅចំនុច B' លើផែនទីដែលប្រជាជន អូព្យាម (O-Piam) ដាក់ឈ្មោះឱ្យថា លឹម សារ៉ាផាភីត (Lem Saraphaphit) [189]។ តាមរយៈសន្ធិសញ្ញាឆ្នាំ ១៩០៧ និងពិធីសារជាឧបសម្ព័ន្ធ គណៈកម្មការព្រំដែនបានកំណត់ព្រំដែនសមុទ្ររវាងប្រទេសនេះ និងឥណ្ឌូចិនបារាំង (កម្ពុជា) ជាស្ពានពរក្នុងឈូងសមុទ្រសៀម ដោយខ្សែបន្ទាត់មួយភ្ជាប់កំពូលខ្ពស់ជាងគេរបស់កោះគុត ទៅនឹងចំនុចមួយនៃតំបន់ឆ្នេរដែលឋិតនៅទល់មុខកោះនេះ។

សន្ធិសញ្ញាឆ្នាំ១៩០៧ បានប្រគល់កោះទាំងអស់ដែលឋិតនៅខាងត្បូងជ្រោយឡែមលឹមទៅឱ្យសៀម ក្នុងនោះមានកោះគុតដែរ។ យោងទៅតាមប្រធានគណៈកម្មការព្រំដែនជាតិបារាំង គឺលោកវរសេនីត្រី **ម៉ុងហ្គុយអេ** (MONTGUERS) *«ចំនុចដែលឋិតនៅទល់មុខកំពូលខ្ពស់ជាងគេនៃកោះគុត»* ដែលជាចំណុចចាប់ផ្តើមនៃព្រំដែនរវាងឥណ្ឌូចិនបារាំង និងសៀមឋិតនៅខាងជើងឆក អូព្យាម និងនៅខាងត្បូងនៃកំណាត់ឆ្នេរសមុទ្រមួយ ដែលគេដាក់ឈ្មោះថា ហាត សៃ យៅ (Hat Saï Yao) [190]។ ថ្វីត្បិតតែជ្រោយអូព្យាមជាចំនុចព្រំដែនមួយច្បាស់លាស់ ផ្អែកតាមភូមិសាស្ត្រ ក៏គណៈកម្មការព្រំដែនបានឯកភាពគ្នាជ្រើសយកចំនុច B' មួយទៀត ក្នុងផែនទីដែលភ្ជាប់ជាឧបសម្ព័ន្ធទៅនឹងកំណាត់ហេតុ ដែលមានឈ្មោះថា លឹម សារ៉ាផាតភីត (Lem Saraphat Phit) នៅខាងជើងភូមិអូព្យាម ហើយការជ្រើសយកនេះគឺដោយសារហេតុផលសណ្តាប់ធ្នាប់រដ្ឋបាល។ ជ្រោយនេះគឺជាកំពូលថ្មស្រួចទីពីរដែលគេប្រទះឃើញ

---

187 សន្ធិសញ្ញាធ្វើឡើងនៅថ្ងៃទី២៣ មេសា ១៩០៧ រវាងរដ្ឋាភិបាលនៃសាធារណៈរដ្ឋបារាំង និងរដ្ឋាភិបាលរបស់ស្តេចសៀម។ Archives nationales de France; Centre des Archives d'Outre-mer; Indochine, fonds GGI, dossier 39547 ; BASDEVANT, *Recueil des Traité de la France,* tome XXII, p. 451 ; JENNAR (R.), Les frontières du Cambodge contemporain, Thèse, Institut national des langues et civilisations orientales, Paris, 1998.
188 NORODOM RANARIDH, *Op. cit.*, p. 141.
189 NORODOM RANARIDDH, *Op. cit.*, p. 143.
190 NORODOM RANARIDH, *Op. cit.*, p. 142.

បន្ទាប់ពីឆកខាងជើងនៃភូមិនេះ [191] ។ គំនូសព្រំដែនដែលគណៈកម្មការព្រំដែនស្នើគឺដើរយ៉ាងសុក្រិតបំផុតតាមតែធ្វើទៅបានទៅតាមព្រំប្រទល់ធម្មជាតិ ដែលទាមទារដោយសណ្ឋានដីជាក់ស្តែង ដោយដើរយ៉ាងប្រយ័ត្នប្រយែងទៅតាមជួរកំពូលភ្នំ ច្រកភ្នំ ស្ទឹង ខ្សែបែងចែកទឹក។ល។

ក្នុងខណៈពេលដែលព្រំដែនគោកត្រូវកំណត់ដោយព្រឹត្តិការណ៍ប្រវត្តិសាស្ត្រ និងនយោបាយព្រំដែន សមុទ្រជាកម្មវត្ថុនៃការកំណត់តាមផ្នែកគតិយុត្តិ តាមរយៈវិធាននានាដែលធ្វើឯកសណ្ឋានកម្មដោយទំនៀមទំលាប់ និងអនុសញ្ញាស្តីពីនីតិសមុទ្រ។ ក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរ បន្ទាប់ពីខ្ពង់រាបបាតសមុទ្រត្រូវបានលេបយកជាហូរហែរមក អនុសញ្ញាក្រុង **ហ្សឺណែវ** ចុះឆ្នាំ១៩៥៨ បានចាប់ផ្តើមបង្កើតបទដ្ឋានស្តីពីអធិបតេយ្យក្នុងកំណាត់តំបន់សមុទ្រ ហើយជាស្នាដៃដែលអនុសញ្ញា **ម៉ុងតេហ្គោបេយ៍** ឆ្នាំ១៩៨២ ធ្វើរួចរាល់មួយភាគ។ នាឆ្នាំ១៩៥៨ គេទទួលស្គាល់ថា អធិបតេយ្យរដ្ឋជាប់សមុទ្រលាតសន្ធឹងចាប់ពីដែនដីរបស់ខ្លួនរហូតដល់តំបន់ជាប់គ្នាមួយទៀតដែលហៅថា «**សមុទ្រដែនដី**» ដោយគោរពសិទ្ធិមួយចំនួនសម្រាប់រដ្ឋទីបី ដូចជាសិទ្ធិឆ្លងកាត់ដោយមិនបង្កគ្រោះថ្នាក់ (Passage inoffensif) ជាដើម។ អនុសញ្ញាឆ្នាំ១៩៨២ បានអះអាងលើអធិបតេយ្យនេះ ដោយធានាបាននូវខ្សែបន្ទាត់១២ម៉ាលយ៍សមុទ្រជាអតិប្បរមា ចាប់ពីខ្សែបន្ទាត់មូលដ្ឋានដែលគិតបញ្ចូលទាំងស្ថានភាពឆ្នេរ ឬចំណុចដីគោកនៃមាត់សមុទ្រនៅពេលទឹកនាចទាបបំផុត (Laisse de basse mer) ។ **តំបន់តភ្ជាប់** (Zones continguës) និង **តំបន់សេដ្ឋកិច្ចផ្តាច់មុខ** (Zones économiques exclusives) ត្រូវវាស់ចេញពីខ្សែបន្ទាត់មូលដ្ឋាននេះ (Linge de base) ដោយផ្តល់ **សិទ្ធិអធិបតេយ្យ** ដល់ទៅ២៤ និង ២០០ ម៉ាលយ៍សមុទ្រចាប់ពីខ្សែបន្ទាត់មូលដ្ឋានទៅឲ្យ ប្រទេសជាប់ឆ្នេរសមុទ្រ ។ **ខ្ពង់រាបបាតសមុទ្រ** (Plateau continental) នឹងបំពេញបន្ថែមការបែងចែកទាំងនេះ យោងទៅតាមវិធានកំណត់ព្រំដែនសមុទ្រយ៉ាងសាំញ៉ាំ ទោះបីខ្ពង់រាបទាំងមូលមានចម្ងាយរួមប្រវែង២០០ម៉ាលយ៍សមុទ្រក្តី។ ជាទីបញ្ចប់ គួរគូសបញ្ជាក់ថាព្រំដែនអាកាសត្រូវបានកំណត់ដោយយោងទៅតាមព្រំដែនគោក និង **សមុទ្រដែនដី**។ អធិបតេយ្យភាពរដ្ឋមួយនៅក្នុងដែនអាកាសរបស់ខ្លួនមានលក្ខណៈពេញលេញ នៅក្នុងព្រំប្រទល់នៃដែនដីគោក និងសមុទ្រដែនដី។

ទោះយ៉ាងណាប្រាកដជាមានទំនាក់ទំនងមួយរវាងសន្ធិសញ្ញាព្រំដែនគោក និងអ្វីដែលគេហៅថា «**ការពង្រីកលំហសមុទ្រ**» ដោយឥតប្រកែកបាន។ ព្រំដែនគោក និងព្រំដែនសមុទ្រមានទំនាក់ទំនងយ៉ាងជិតស្និទនឹងគ្នា។

---

[191] លិខិតរបស់វរសេនីត្រី **ម៉ុងហ្គូយអេ** (MONTGUERS) ប្រធានគណៈកម្មការព្រំដែនសម្រាប់លោករ៉េស៊ីដង់ជាន់ខ្ពស់នៅកម្ពុជា ភ្នំពេញ ថ្ងៃទី២៥ មិថុនា ១៩០៨។ បណ្ណសារដ្ឋានជាតិនៃកម្ពុជា។ Dossier n° 20106. Document n° 10. Cote D 14 F125, cité par JENNAR (R.), Les frontières du Cambodge contemporain, Thèse, Institut national des langues et civilisations orientales, Paris, 1998។